

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

- *Україна посилює наукову співпрацю з CERN*
- *Державна атестація наукової діяльності: перші результати оцінювання українських ЗВО та наукових установ*
- *МОН України оголошує другий конкурс на науково-технічні (експериментальні) розробки*
- *Від національної системи електронних бібліотек до національної електронної бібліотеки України: еволюція поглядів*
- *Чорнобильська зона відчуження сьогодні*

№ 6 (210)
червень

Київ 2025

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) НБУВ. Редакційна колегія: М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 6 (210) червень 2025

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2025

Київ 2025

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	3
Наука – для обороноздатності країни	30
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	34
Наука і влада	36
Міжнародне наукове співробітництво	42
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	45
Новини наукового розвитку	47
Науково-організаційні заходи	52
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	60
Бібліотека в науковому процесі	66
Наукова комунікація	80
Зарубіжний досвід наукової діяльності	82
У критичному фокусі	89
ДОДАТКИ	91

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Аналітичний погляд

Л. Дем'яненко,

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Соціальні мережі як складова цифрової комунікації Президента України в умовах війни

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну кардинально змінило стратегічні орієнтири розвитку нашої країни, переформатувавши ключові вектори на боротьбу за свободу та життя. Це, у свою чергу, визначило пріоритети подальшого соціального буття та специфіку комунікування всіх соціально-політичних і культурно-освітніх процесів, виходячи із сформованих запитів суспільства та влади на оперативну і верифіковану інформацію. У перші місяці війни таким єдиним фронтом з інформування виступили соціальні мережі, які дали змогу не лише швидко реагувати на безпекові рекомендації органів управління, а й стали потужною платформою для згуртування української нації. Враховуючи, що ворог із самого початку зробив ставку на агресивну інформаційну війну, саме цей простір продовжує найбільше піддаватися пропагандистським атакам, дезінформуванню та поширенню фейкових наративів, тому сфера соціальних медіа залишається найбільш актуальною не лише з точки зору реалізації стратегій кібербезпеки, а й активної присутності в ній управлінських структур і ключових постатей сучасних визвольних процесів. Варто зауважити, що розвиток і популярність інформаційних технологій соцмереж в Україні за останні десятиліття значно масштабувалися, а з початком президентської каденції В. Зеленського, команда якого в передвиборчій кампанії 2019 р. зробила ставку на нетрадиційні рішення та максимально позиціонувала кандидата на пост Президента через найбільш популярні соціальні медіа, активізувалися і в масштабах урядових комунікацій.

Це дало можливість не лише впливати на формування громадської думки, а й отримувати зворотний зв'язок від суспільства, оцінювати загальні настрої та динаміку цільових аудиторій. З початком війни РФ проти України така тенденція набула більш стратегічного значення, а соціальні мережі перетворилися на ефективний інструмент публічної дипломатії Президента України та джерело актуальної інформації про руйнівні наслідки вторгнення РФ.

У зв'язку із цим у колі наукових досліджень зростає кількість робіт, пов'язаних з аналізом сучасних цифрових комунікацій органів державної влади в Україні, зокрема щодо визначення специфіки їх реалізації в умовах війни. Значна кількість досліджень стосується організації інформаційних обмінів владних інституцій як усередині країни, так і з точки зору транслювання українського питання в міжнародному дискурсі. У працях

таких дослідників, як Г. Бондар, О. Висоцький, Н. Волкова, К. Голік, Л. Дорош, Н. Ковтун, Ю. Копей, А. Лукіяничук, А. Мартинюк, Д. Одерій, О. Пожарицька, О. Прудникова, Н. Саламін, О. Федоренко, І. Цікул, С. Чернявська та ін., об'єктом досліджень у різних аспектах виступають соціальні мережі як сучасні засоби просування комунікативних стратегій органів державної влади в конкретних парадигмах. Зокрема, з точки зору кризових етапів розвитку держави головна увага акцентується на цифрових комунікаціях Президента України та ролі його іміджу в просуванні державного брендингу. Окрему нішу в цих дослідженнях займають загальні питання політичного лідерства та його впливу на державне управління в умовах війни. З початку вторгнення РФ в Україну підвищена увага до особи В. Зеленського з точки зору його лідерських та особистісних характеристик актуалізувала ряд публікацій, ключовим об'єктом у яких став «феномен Зеленського» та принципи його публічної дипломатії. До цих публікацій можна віднести праці таких зарубіжних науковців, як С. Ніш, Д. Олкотт, Р. Панджвані, Д. Піссано, К. Сейгмундт, У. Седжпал та ін. Об'єднавчою ідеєю всіх цих досліджень стало питання сучасної самопрезентації політичних лідерів для різного роду мережових аудиторій і відповідність їхніх когнітивних можливостей глобальним викликам сьогодення. Враховуючи ці та попередні напрацювання, вважається за доцільне дослідити комунікативну складову цих процесів, а також визначити місце й роль сучасних соціальних медіа в реалізації комунікативної політики інституту президентства в умовах війни на прикладі цифрових комунікацій Президента України.

Метою статті є визначення специфіки цифрових комунікацій Президента України в умовах війни РФ проти України, зокрема використання функціональних можливостей соціальних мереж для реалізації комунікативних стратегій інституту президентства всередині країни та просування публічної дипломатії Президента на міжнародній арені. Для досягнення мети дослідження було використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу інформації, порівняльний метод, а також контент-аналіз для дослідження офіційних сторінок Президента України в соціальних мережах.

Розв'язана війна РФ проти України, без сумніву, сколихнула весь світ і набула найбільш глобального масштабу з точки зору руйнівного впливу не лише на Україну, показала слабкі сторони та неготовність більшості держав до подібного роду викликів. Криза економіки та неспроможність суспільно-політичних парадигм втримати динаміку соціально-політичного розвитку на необхідному рівні активізували природну здатність систем до самовідтворення й оптимізації ресурсного забезпечення задля виживання в критичних умовах. Такою інтегруючою складовою стала саме комунікація, адже оперативний обмін інформацією між ключовими суб'єктами публічного поля сприяв побудові життєво необхідних зв'язків як усередині країни, так і поза її межами. Крім того, гібридний характер війни сприяв виведенню

міжособистісних, внутрішньо- та зовнішньо-політичних комунікацій на мережевий рівень інформаційних обмінів, що відповідно масштабувало функціональні можливості сучасних інформаційних технологій, зокрема в контексті ширшого використання соціальних медіа в урядових цифрових комунікаціях. Журнал «Тайм» визначив цю ситуацію як «війну в соціальних мережах», яка має величезний вплив на громадську думку та обізнаність. Станом на 7 березня 2022 р. тег #ukrainewar набрав понад 600 млн переглядів у тіктоці та 180 тис. постів в інстаграмі [1]. На прикладі України можна найбільш чітко прослідкувати, яким чином соціальні мережі дедалі більше вплітаються в загально-державний та міжнародний контекст, ставши базисом комунікативних рефлексій влади в особі Президента України як ключового спікера в питаннях боротьби українського народу за життя і свободу.

Слід зауважити, що від початку президентства В. Зеленського його комунікативна політика кардинально відрізнялася від попередників, адже його команда одразу обрала курс на більшу відкритість і присутність в інфополі звичайних громадян, позиціонувавши Президента як «свого серед своїх» у суспільстві (популярний вислів В. Зеленського під час передвиборчої кампанії 2019 р. – «кожен з вас уже президент»). Така тактика була цілком виправданою, враховуючи, що до цього кандидат на пост Президента був актором, коміком і бізнесменом, а також досить ефективною для підтримки високих рейтингів під час виборів та після перемоги. У комунікаційній стратегії В. Зеленського можна виокремити ряд характеристик, які дали змогу ефективно адаптувати її до ключових принципів інформаційної політики загалом: виразність та емоційність (використання емоційно забарвлених даних та історій для передання повідомлень, що допомагає створити в глядача особливий емоційний зв'язок з повідомленням); безпосередність і відкритість (спілкування з народом напямуч через соцмережі й публічні виступи, що дозволяло тісний зв'язок зі слухачами і створити відчуття близькості); використання соціальних мереж (Президент часто використовує інстаграм, фейсбук та мережу "X" для публікації повідомлень і відеороликів, у яких інформує про свої дії й рішення, що дає йому змогу бути зрозумілішим та ближчим для широкого загалу); використання гумору (В. Зеленський відомий своїм почуттям гумору й здатністю використовувати його навіть у складних ситуаціях, що додає позитивних вражень в аудиторії); об'єднання суспільства (повідомлення часто спрямовано на зміцнення суспільної довіри та підтримки президентських ініціатив, згуртованості українського народу); гнучкість й адаптивність (здатність швидко пристосовуватися до нових ситуацій і змінювати свою стратегію на основі нових наявних та ситуативних вимог). Сукупність цих ознак формує головний вектор президентської комунікаційної політики – побудова конструктивного діалогу із суспільством, де обов'язковим елементом є зворотний зв'язок від громадськості та запевнення, що вона буде почута владою. Реалізація такого діалогу, на думку І. Цікул, можлива в трьох площинах: постійна присутність

у національному медіа-просторі; комунікаційна спроможність на міжнародній арені; активне використання простору соціальних мереж [13].

Попри значний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, результативність комунікації Президента України головним чином обумовлена ефективним використанням саме соціальних мереж – як дієвих інструментів просування управлінських рішень. Самопрезентація глави держави в інстаграмі, фейсбуці, соцмережі “Х” вирізняється відкритістю, інноваційністю і візуальністю – як свого роду особистісній посил до аудиторії з метою інформувати про свої дії та ідеологію в зрозумілому всім форматі. Використовуючи попередній досвід у сфері шоу-бізнесу та навички в менеджменті, командою Президента було визначено основні напрями реалізації цифрової комунікації в межах популярних соціальних медіа:

- інформаційна відкритість: регулярна публікація повідомлень про свої офіційні візити, зустрічі й рішення, що допомагає створити відчуття прозорості та відкритості президентської діяльності;

- особистий стиль: просування президентського стилю комунікації, який поєднує офіційні повідомлення з жартами й особистими історіями;

- використання відеоформату: публікація відеороликів, які розкривають дії, рішення Президента, показують політичні процеси зсередини, створення відчуття особистості глави держави;

- співпраця зі знаменитостями: використання відомих постатей шоу-бізнесу та громадських діячів у постах для просування повідомлень й ідей, а також відчуття спільності та згуртованості української спільноти;

- інтерактивність: Президент активно відповідає на питання користувачів соціальних мереж, що посилює зв’язок з аудиторією та збільшує рівень конфіденційності;

- національна символіка: В. Зеленський іноді використовує український прапор чи військову форму для надання своїм повідомленням більшої патріотичної цінності.

Як зазначає Х. Мацьопа, «застосувавши інформаційні технології, Зеленський змінив правила гри, спілкуючись з аудиторією, яка традиційно не ходила на вибори, та побудував кампанію на одержанні миттєвої реакції від соцмереж» [6]. Вдала розстановка всіх комунікативних акцентів у вказаних вище напрямках обумовила не лише зростання рівня довіри до особи Президента України, а й дала змогу в подальшому в умовах війни втримати увагу суспільства на базових ідеологемах розвитку країни, ключовою з яких стала цифрова грамотність населення та масштабування його включеності в мережеві інфообміни. Зокрема, за результатами щорічного дослідження “InMind для Internews” (проєкт «Медійна програма в Україні» USAID, 2023) було визначено, що 47 % українців використовують для новин кілька джерел, інші, як правило, віддають перевагу соціальним мережам. У 2023 р. переважна більшість споживала новини із соціальних мереж – 76%, при цьому кожний третій українець використовував виключно соціальні мережі. Останні більше популярні серед українців у віці 18–35 років, тоді як старші

46 років становлять більшість аудиторії ТБ, радіо та преси. У 2023 р. телеграм був основною соціальною мережею для спілкування та споживання новин, демонструючи значне зростання в обох сферах (72–60%). У фейсбуці відбулося зниження охоплення аудиторії та скорочення споживання новин (19–25%). Вайбер демонстрував збільшення охоплення аудиторії, але статистика споживання новин залишалася без змін (15–13%). Тікток продемонстрував зростання споживання як щодо комунікації, так і щодо новин (5–1%). У цілому було з'ясовано, що близько 60% респондентів довіряють новинам у соціальних мережах, близько половини – новинам онлайн і новинам телебачення [11].

Визначення таких статистичних показників мережевих інфообмінів дає змогу коригувати стратегії президентських цифрових комунікацій, а також обирати найбільш дієві інструменти взаємодії із цільовими аудиторіями. У Президента України станом на вересень 2024 р. з усіх соціальних мереж найбільша аудиторія в інстаграмі – 15,7 млн підписників [7]. Серед користувачів соцмережі “Х” українського лідера читають 7,3 млн [9] та 3,2 млн – фейсбуку [8], також популярні офіційні канали у вайбері й телеграмі – 1,5 млн і 0,8 млн підписників відповідно. Таким чином, йому вдалося залучити 28,5 млн акаунтів для поширення актуальної інформації щодо втілення президентської політики та просування українського питання за кордоном. В інстаграмі глави держави переважає відеоконтент (80%), фотоматеріали ж складають значно меншу частку інформації (20%), що створює враження живого спілкування і зв’язку з аудиторією 24/7 у режимі реального часу. Найбільшу активність аудиторії викликають, як правило, публікації вразливого характеру, інші мають помірну популярність (звіти, новини, зустрічі з лідерами країн, міжнародна підтримка тощо). За словами Д. Ліллєкера, візуальна комунікація відіграє найважливішу роль у політиці ХХІ ст., зображення можуть викликати сильну реакцію в глядачів, оскільки вони діють як ментальні ярлики при прийнятті рішень [2]. Тому інстаграм та інші платформи є найбільш сприятливим середовищем для створення наративів і стилів презентації без функцій контролю, які зазвичай притаманні традиційним ЗМІ. Акаунт В. Зеленського в соцмережі “Х” є найбільшим у ній, який показав різке зростання підписників (на 3,5 млн) одразу на початку повномасштабного вторгнення РФ. Він орієнтований здебільшого на зарубіжну аудиторію, тому публікації подаються двома мовами (українською та англійською), іноді перелік мов розширюється задля залучення неангломовних користувачів. У перші місяці війни в президентському акаунті повідомлення стосувалися виключно війни та міжнародної підтримки, адже саме цієї інформації потребувала аудиторія, яка прагнула розуміння ситуації, а згодом почали з’являтися твіти в більш неформальному стилі. Підписники В. Зеленського у фейсбуці мають можливість доступу як до оперативного відеоконтенту Президента, так і до широкого спектра новинних публікацій, що обумовлено зростанням частки старшої вікової

категорії користувачів цієї мережі (50–65 років), на відміну від інстаграму, де переважає молодь (13–45 років).

Слід зауважити, що до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну цифрова комунікація Офісу Президента та безпосередньо глави держави більшою мірою була орієнтована на внутрішньополітичні процеси і являла собою активне інформування громадськості про дії Президента на місцях та кадрові призначення в органах державної влади; значна увага приділялася резонансним питанням, які викликали активне реагування з боку аудиторії соцмереж, у їх комунікування Президент включався через відеозвернення й офіційні коментарі. Після 24 лютого 2022 р. ситуація в комунікативному полі президентських структур змінилася в бік позиціювання сильної позиції В. Зеленського в питанні захисту України від РФ і посилення міжнародної підтримки країни у її відстоюванні суверенітету та територіальної цілісності. Це позначилося на збільшенні частоти його присутності в соціальних медіа та активному залученні зарубіжних лідерів у мережеву комунікацію, де можна було оперативно обмінюватися інформацією про руйнівні наслідки вторгнення РФ і презентувати додаткові докази військових злочинів РФ в Україні. Зміна акцентів в комунікації В. Зеленського була підкріплена також змінами в зовнішньому іміджі, який з офіційно-ділового змінився на мілітарі-стиль «лідера незламної країни», що додав впізнаваності та популярності особи Президента серед української й міжнародної аудиторій. Дослідники О. Федоренко та Н. Ковтун сформували ряд перехідних ознак у мережевій комунікації та стилі Президента: позиціонування себе як сильного керівника держави, що воює; транслювання себе як Верховного головнокомандувача Збройних сил України, що майже три роки поспіль захищає інші країни від російської агресії, тому здатний говорити «на рівних» із впливовими лідерами провідних країн (безкомпромісність у питаннях захисту території України й життя українців); зацікавленість долею країни значно більше, ніж його власними потребами та інтересами [12]. Такий стиль комунікації Президента став новим явищем сучасної політики й безперечно імponував більшості політиків, медійних представників та громадськості як в Україні, так і за кордоном. Завдяки соцмережам образ В. Зеленського став популярним символом боротьби за свободу й активно поширювався у вигляді відео- та фотомемів, емоційних звернень, маркетингових кампаній тощо. Досліджуючи акаунт В. Зеленського в соцмережі “X” під час війни, науковець С. Ніш на основі машинного аналізу та теорії фреймінгу розглядав динаміку інформаційних рамок у політичній комунікації з метою пошуку спектра емоцій, притаманних знайденому фрейму. За результатами дослідження ним було з’ясовано, що в умовах війни «політична комунікація В. Зеленського формує надію та стійкість для суспільної згуртованості, залучаючи до неї, крім громадян України, ще й її іноземних прихильників» [3]. Власне, в умовах війни В. Зеленський закріпив позицію найвпізнаванішої особи у світі та найуспішнішого лідера у сфері комунікації, що більшість зарубіжних

журналістів почали називати «феноменом Зеленського». Як пояснює К. Сейгмундт, «він базується на транслюванні принципу “м’якої сили” як когнітивного процесу здобуття влади за допомогою закликів, тобто змусити інших робити те, що ви хочете, без застосування сили. Саме соціальні мережі дали змогу В. Зеленському проявити себе з позиції синергетичного синтезу гуманізму, прагматизму та здорових і виважених суджень» [4]. Із цього приводу українські дослідники О. Прокоф’єва, Д. Одерій, Н. Волкова також визначають, що «феномен Президента Зеленського відображається в послідовному розкритті його особисто суб’єктної позиції та заряду пасіонарної енергії» [10], що в правильному використанні інструментів просування дає ефект емоційного піднесення, до якого хочеться постійно прагнути.

Використовуючи такий ефект залученості аудиторії в ретранслюований контекст, соціальні мережі, крім комунікативної функції в президентському дискурсі В. Зеленського, стали також ефективним засобом просування його публічної дипломатії. Як практика міжнародної комунікації через соціальні мережі вона дала змогу Президенту України посилити значення глави держави як головного актора такої дипломатії, інституціоналізувати та активізувати її як інструмент впливу на світову громадську думку, а також ще більше масштабувати використання цифрових онлайн-технологій для її реалізації. Мережеві акаунти стали ефективними майданчиками донесення головних дипломатичних меседжів без прив’язування до географічних вимог, що дало змогу Президенту зробити українську позицію зрозумілою для геокультурно різних аудиторій. Тому, як зазначають деякі українські дослідники, «успіх публічної дипломатії В. Зеленського зумовлений не лише її географічно релевантним змістом, а й комунікаційними технологіями, що базуються на географічному детермінізмі» [5].

Висновки. Таким чином, активне використання соціальних мереж як джерел оперативної інформації та презентації сучасних суспільно-політичних процесів сприяло зростанню користувацьких запитів населення на сучасні цифрові технології, що відповідно актуалізувало інтеграцію соціальних медіа в загальну систему політичної комунікації. Найбільш яскраво цей процес позначився на масштабуванні комунікаційного потенціалу інституту президенства в умовах війни РФ проти України, адже саме мережева риторика Президента України та його самопрезентація в цифрових інфообмінах з онлайн-аудиторіями дали змогу отримати перевагу на інформаційному фронті. Активне використання В. Зеленським простору соціальних мереж для залучення аудиторії, яка до цього проявляла переважно ознаки політичної пасивності, дала змогу не лише розширити поле політичного впливу Президента, а й сформувала, власне, нову систему зв’язків національного та міжнародного масштабів, які стали стратегічно необхідними в контексті боротьби України проти РФ. Такі ознаки цифрової комунікації Президента України, як відкритість, присутність, інтерактивність, глобальність та ін., формують сучасну інфосферу

президентської політики із сильним суб'єктом, що дає змогу системі напрацьовувати захисні механізми проти ворожих інформаційних атак і вчасно реагувати на виклики щодо дискредитації України в зарубіжному дискурсі. Під час кризи ця комунікація потребує постійної адаптації в умовах поліваріативності соціальних медіа, орієнтації виключно на діалог, а також формування якісного і валідативного контенту, який забезпечує включеність аудиторій у загальний контекст боротьби українців за життя, свободу та подолання руйнівних наслідків війни.

Список бібліографічних посилань

1. Ducharme J. Watching War Unfold on Social Media Affects Your Mental Health. Time. 2022. March 8. URL: <https://time.com/6155630/ukraine-war-social-media-mental-health> (Last accessed: 30.08.2024).
2. Lilleker D. G. The power of visual political communication: Pictorial politics through the lens of communication psychology. *Visual Political Communication*. 2019. P. 37-51.
3. Nisch S. Invasion of Ukraine: Frames and sentiments in Zelensky's Twitter communication. *Journal of Contemporary European Studies*. 2024. Vol. 32. Issue 1, 110-124. <https://doi.org/10.1080/14782804.2023.2198691>
4. Seigmund C. The Zelensky Mystique: An Analysis of Volodymyr Zelensky's Self-Presentation on Instagram. 2023. URL: <https://ttu-ir.tdl.org/server/api/core/bitstreams/186712bd-2209-41aa-9577-94e993093dd5/content> (Last accessed: 30.08.2024).
5. Vysotskyi O., Prudnykova O., Trynyak M. The geography of public diplomacy of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy during the full-scale Russia-Ukraine war. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2023. 32(3), 644-659 URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/378c7c79-1f3a-4f15-a49b-602ddbc3c1d8/content> (Last accessed: 30.08.2024).
6. Мацьопа Х. Специфіка використання інформаційних технологій у формуванні громадської думки в сучасній Україні. *Політ. життя*. 2023. № 3. С. 80–87. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3.10>
7. Офіційна сторінка Володимира Зеленського в Instagram. URL: <https://www.instagram.com/p/CpCIqloIIRT> (дата звернення: 30.08.2024).
8. Офіційна сторінка Володимира Зеленського в FaceBook. URL: https://www.facebook.com/zelenskiy.official/?locale=uk_UA (дата звернення: 30.08.2024).
9. Офіційна сторінка Володимира Зеленського в Twitter. URL: <https://x.com/zelenskyuua> (дата звернення: 30.08.2024).
10. Прокоф'єва О., Одерій Д., Волкова Н. Комунікація президента України Володимира Зеленського в контексті війни: сутність і формати (на прикладах 2023 року). *Наук. інновації та передові технології. Серія*

«Економіка». № 14 (28). С. 583–590. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-583-590](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-583-590)

11. Українські медіа, ставлення та довіра у 2023 р. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. 2023. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (дата звернення: 30.08.2024).

12. Федоренко О., Ковтун Н. Трансформація зовнішнього іміджу президента України В. Зеленського в умовах повномасштабного вторгнення. *Вчені зап. ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74). № 2. Ч. 2. С. 270–275. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/43>

13. Цікул І. Комунікаційний потенціал політичних інститутів в умовах російсько-української війни. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті російсько-української війни, гарантій безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 20 жовт. 2023 р.) / Ю. Остапець (голова редкол.) ; відповідальні за випуск: М. Зан, В. Гиря. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. С. 29–31. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/58014/1/Україна-ЄС_Збірник%20%282023%292.pdf#page=29 (дата звернення: 30.08.2024).

(Джерело: Дем'яненко Л. Соціальні мережі як складова цифрової комунікації Президента України в умовах війни / Л. Дем'яненко // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – 2024. – Вип. 73. – С. 86–100. doi: <https://doi.org/10.15407/np.73.086>).

01.06.2025

Н. Кононенко,

кандидат політичних наук, провідний науковий співробітник,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН
України

Інституційний шорткат: чому не працює «європейська» логіка в українських реаліях

За межами заголовків про війну та дипломатію в Україні триває менш помітна, але не менш важлива боротьба – за інституційну архітектуру. Саме від її якості залежить відповідь на головне питання: чи зможе Україна залишатися демократією – не лише під час війни, а й після неї? ([Українська правда](#)).

У Верховній Раді 21 травня зареєстровано [законопроект №13304](#), який пропонує дозволити народним депутатам поєднувати парламентський мандат із роботою в уряді – зокрема, на посадах прем'єр-міністра, віцепрем'єрів,

міністрів та їхніх заступників. Один з ініціаторів законопроекту, член Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування [Віталій Безгін](#) (фракція партії «Слуга народу»), посиляється на «європейську норму»: мовляв, це працює у 19 країнах ЄС. Його колега Давід Арахамія (голова фракції партії «Слуга народу») додає: така норма «зупинить вимивання» депутатів до уряду.

Обидва аргументи – частково справедливі. Дійсно, одна з хронічних вад української владної моделі полягає у деполітизації уряду. Умовно «технократичні», а ближче до суті – не партійні уряди послаблюють зв'язок між громадянами, партіями, парламентом і урядом і детермінують формування проблемних гіперпрезидентських режимів (як у більшості країн Латинської Америки).

Але є і інші деталі, і вони вагомі.

Коли європейські приклади не працюють як шаблон. Так, у більшості парламентських демократій ЄС міністри справді можуть залишатися депутатами. Проте цей механізм вбудований у загальну логіку широкої системи стримувань і противаг.

В сучасній Франції (де, як вважається, Україна найбільше черпає інституційні паралелі, сильний президент балансує сильний парламент) суміщення посад міністра й депутата заборонене з 2017 року. Але, щоб не порушувати зв'язок між урядом та парламентом, у П'ятій Республіці існує інститут *suppléant* (заступника депутата, формально зареєстрованого дублера), якого кожен кандидат в парламент вказує ще під час виборів. Коли депутат Національної асамблеї Франції призначається в уряд, його мандат автоматично призупиняється, а місце займає обраний заздалегідь заступник (*suppléant*). Якщо міністр згодом залишає уряд, він автоматично повертається до парламенту, а *suppléant* складає мандат.

У Німеччині, Італії, Іспанії, Нідерландах, Данії, Швеції сумісництво можливо і ефективно завдяки стабільним партійним системам, зрілим традиціям парламентської відповідальності, підпорядкуванню вертикалі управління уряду, підзвітності і підконтрольності уряду виключно парламенту.

Україна – не Франція, і, що важливо, вона не є також Данією чи Чехією. Українська система не просто інша. Вона – інституційно асиметрична. Ну, наприклад, український уряд подвійно відповідальний (перед сильним президентом і не дуже сильним парламентом), що у такій комбінації є аномалією з точки зору європейських конституційних практик.

Політичне «вимивання» – радше риторична фігура, ніж реальна українська проблема. Ризик кадрової ерозії парламентів загрожує тим політичним системам, де уряди активно формуються за рахунок ресурсу проурядової парламентської коаліції. Так, фінський коаліційний уряд Петтері Орпо (працює з 20.06.2023) складається на 100% із членів партій коаліції, що його сформувала. У литовському уряді Інґріди Шимоніте (з 12.2020 по

11.2024) було 83% міністрів з партій коаліції. У польських урядах Матеуша Моравецького (11.2017–11.2019; 11.2019–12.2023) було відповідно 83% і 77% партійних міністрів. В уряді Дональда Туска – 97% партійних міністрів. У чеському уряді Петра Фіали (з грудня 2021 року) – 83% партійних міністрів. Навряд чи всі партійні міністри тотально обиралися до парламенту, але їхня належність до коаліційних партій – радше правило, ніж виняток.

Ситуація з партійністю українських урядів дещо відрізняється. Так, уряд Дениса Шмигала складається лише на 10% з колишніх депутатів чи просто людей із партійним бекграундом на момент початку роботи в КМУ. Уряд Олексія Гончарука – приблизно так само. Навіть «партійний» (у порівнянні з перерахованими) уряд Володимира Гройсмана (2016–2019) мав лише 44% представників партій коаліції, на яку він начебто спирався. В Україні ж переважає модель, так би мовити, «технократичного» а не партійного уряду. Тому «вимивання» парламенту в межах діючих в Україні політичних практик – швидше міф, ніж реальна загроза.

Але не будемо ставити під сумнів стратегічне прагнення вітчизняних законодавців у майбутньому сформувати стійкий партійний зв'язок між ВРУ та КМУ, що справді є надзвичайно важливим для дотримання принципу представництва, ефективного законотворчого процесу та реалізації політичної відповідальності.

Втім і тут також є «але».

Сумісництво працює там, де є коректний розподіл влади. У посткомуністичних Литві, Латвії, Польщі, Чехії та Естонії суміщення мандатів не знищує баланс між парламентом і урядом, оскільки інші елементи системи – на місці. Коаліційні угоди (там, де вони є) – не символічні документи, а політичні рамки, які визначають зміст урядових програм і політик. У цих країнах діє інтерпеляція (форма парламентського контролю). Опозиція – унормована. Чіткі процедури подолання урядових криз за активної участі парламентів і президентів – створені й реально функціонують. Президент – не головний менеджер виконавчої вертикалі, яка підпорядковується виключно уряду.

В Україні ж усе навпаки. Уряд формально підзвітний парламенту, але на практиці – перебуває під значним впливом президента. Цей дуалізм закріплений Конституцією і не може бути усунений в умовах воєнного стану, навіть якщо б існувала політична воля еліти й запит суспільства на такі зміни. Що гірше – решту інституційних дефектів навіть не намагаються виправити, хоча це можливо навіть за умов дії правового режиму воєнного стану. Так, законопроектів щодо коаліції, інтерпеляції, вотуму довіри та конструктивного вотуму недовіри не існує. Законопроект про опозицію перебуває в парламенті з 2019 року без просування. Політичні партії залишаються організаційно слабкими, кадрових резервів ледь вистачає на формування фракцій у парламенті. Виборче законодавство потребує уточнення.

Точкові рішення не рятують неефективні системи. Просто повернути депутатам право працювати в уряді, не втрачаючи парламентський мандат, це гіперкорекція в умовах дисфункціональної архітектури. Якщо запровадити **лише** «суміщення» і очікувати, що побудований в такий спосіб партійний зв'язок підсилить суб'єктність та ефективність парламентів і урядів через притаманну демократіям взаємодію між цими інституціями, то це, з високою ймовірністю, марне витрачання часу. В ситуації, коли партії все ще слабкі і виконують функції погано контрольованих суспільством, антикорупційними та судовими органами соціальних ліфтів, коли парламенти не мають ані політичних традицій, ані законів, що регламентують політичну відповідальність коаліції (наприклад, за непідтримку урядових законопроектів), коли уряд позбавлений чіткої підзвітності, одночасно відповідаючи і перед ВРУ, і перед президентом, а президент зберігає важелі впливу і на ВРУ, і на КМУ, така норма скоріше за все ще більше розмие межі між функціями контролю та управління.

Модель потенційної кризи в умовах широкої коаліції, з якою ми будемо мати справи в новому парламенті, виглядає цілком реалістично. Оскільки успіх Володимира Зеленського 2019 року щодо формування пропрезидентської монобільшості у ВРУ з високою ймовірністю вже не зможе повторити ані сам Зеленський, ані інші українські політики на наступних виборах. Цілком можлива ситуація, коли частина коаліції та некоаліційні фракції, системно ігноруватимуть ухвалення законодавчих актів, підготовлених урядом. Або сильно вихолощуючи їхній зміст, або схвалюючи альтернативні закони власного авторства. Депутати збиратимуться на пленарні засідання, стягуючі 226 голосів для кворуму, аби уникнути розпуску ВРУ президентом, але не будуть голосувати за рішення, потрібні уряду. Це політичний саботаж, якого важко уникнути за відсутності ефективних механізмів коаліційної відповідальності та при збереженні впливу на парламент неформальних політичних гравців, таких як олігархи.

Теоретично, в такому випадку Верховна Рада може ініціювати схвалення вотуму недовіри уряду, але не зобов'язана, оскільки вотум недовіри – це політичний акт, підстави для схвалення якого чітко не регламентуються законодавством (України, країн-членів ЄС). При цьому, на відміну від Франції, Італії, Німеччини чи Іспанії український уряд не має права ініціювати голосування про довіру у парламенті. У Франції уряд може прив'язати голосування про довіру до законопроекту – і якщо протягом 24 годин не буде висловлено парламентом вотуму недовіри, закон вважається ухваленим автоматично. У Німеччині канцлер може ініціювати вотум довіри як політичний тест парламенту: у разі її втрати — звертається до президента з пропозицією про розпуск Бундестагу, що автоматично означає і відставку уряду. Так у 2024 році завершилась кар'єра Олафа Шольца.

В Україні ж прем'єр не має жодного інструменту впливу на парламент у разі саботажу, окрім права на власну відставку – яка тягне за собою відставку всього уряду (парламент продовжує працювати). Цікаво, що і

конструктивного вотуму недовіри, що дозволяв би змінити парламенту уряд без ризиків формування управлінського вакууму, також не існує.

Таким чином, лише один теоретичний кейс демонструє нам, що для конструктивної взаємодії між КМУ та ВРУ не достатньо просто 25% народних депутатів пересадити в крісла урядовців і дозволити їм голосувати у парламенті. Для цього потрібні щонайменше сильні партії, працюючий закон про лобізм, фактичне обмеження впливу олігархії на українські інституції, надання прем'єру права ініціювати питання про вотум довіри до уряду з боку парламенту, запровадження конструктивного вотуму недовіри. Законопроект про повернення до сумісництва майже нічого сам по собі не змінює в діючій системі розподілу влади, оскільки ще більше підважує спроможність: парламенту – бути незалежним арбітром, а уряду – бути суб'єктом інститутом, бо консервує його політичну слабкість в умовах подвійної відповідальності (і перед ВРУ, і перед Президентом).

Українська модель «сильний президент + слабкий уряд і парламент» не є ефективною. Так, у період повномасштабної війни вона виявилася функціонально прийнятною, оскільки забезпечує необхідну централізацію ухвалення рішень. Проте перенесення цієї моделі у повоєнний період або в реальність «адаптованої до війни» політичної системи консервує інституційну аморфність, розмиває політичну відповідальність і водночас підриває легітимність усіх ключових гравців.

Жоден з ключових політичних інститутів – ані президент, ані уряд, ані парламент – не є достатньо сильними (навіть перевантажений повноваженнями президент, який часто перебирає на себе функції керівника уряду), щоб самостійно реалізовувати політичну волю. Водночас усі вони є надто слабкими, щоб нести відповідальність за наслідки реалізації своєї політики.

Висновок? Перш ніж імпортувати окремі європейські практики, необхідно створити нормативну базу для функціонування справді європейських інституцій. Інакше вибіркова «європеїзація» стане ще одним інструментом руйнації й так слабких українських інституцій.

Н. Тарасенко,
науковий співробітник,
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення
органів державної влади,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Чорнобильська зона відчуження сьогодні

Чорнобильська зона відчуження, що розташована на півночі Київської та Житомирської областей України, утворилась у результаті радіоактивного

забруднення території після аварії на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС 26 квітня 1986 р. Тоді внаслідок вибуху в повітря потрапили колосальні обсяги радіоактивних ізотопів, які забруднили ґрунти, воду й рослинність навколо. Особливо небезпечними стали цезій-137, який має період напіврозпаду близько 30 років, і стронцій-90, що легко засвоюється рослинами.

Щоб зменшити ризики для населення, було створено 30-кілометрову зону відчуження навколо станції. Її площа становить 36 545 тис. га, периметр кордону сягає 223,5 км, з яких 34 км проходять по кордону з Білоруссю. Тут розташовано 76 населених пунктів, у тому числі міста Чорнобиль, Прип'ять та залізнична станція Янів, з яких було евакуйоване населення. Всього з території, яка нині є зоною відчуження (далі – Зона), виселили понад 90 тис. жителів. Водночас за роки свого існування Зона стала об'єктом активного наукового дослідження представниками різних галузей знання, у тому числі й силами зарубіжних дослідників.

За кілька місяців після аварії на Чорнобильській атомній станції над четвертим реактором станції збудували об'єкт «Укриття», який з часом почали називати «Саркофаг». Планувалося, що він слугуватиме 30 років. Але швидко виявилось, що навіть «Саркофаг», побудований із сотень тисяч тонн бетоносуміші і металоконструкцій, не є повністю герметичним та вкривається щілинами й шпаринами, загальна площа яких з часом сягнула понад тисячі квадратних метрів. Тому 2007 р. після тривалих переговорів з європейськими партнерами уряд України, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також консорціум французьких компаній «Новарка» підписали угоду про будівництво нового укриття. Повністю завершили роботи у 2019 р.

Станом на сьогодні укриття ЧАЕС – це найбільша рухома наземна конструкція світу. Новий безпечний конфайнмент вражає розмірами: близько 165 м завдовжки, 260 м завширшки і 110 м заввишки. Укриття вище за американську Статую свободи і лондонський Біг Бен. Хоча воно і поступається паризькій Ейфелевій вежі за висотою, але з металу, використаного для будівництва споруди в Чорнобилі, можна було б побудувати три такі вежі. Загальна вага усього об'єкта з обладнанням – близько 31 тис. т. Металева основа і обшивка укриття важать близько 25 тис. т. Аби зібрати всі металеві сегменти арки конфайнмента, використали 500 тис. болтів. Площа загального покриття Чорнобильського сталевого гіганта – 86 тис. м², що дорівнює 12 футбольним полям [1].

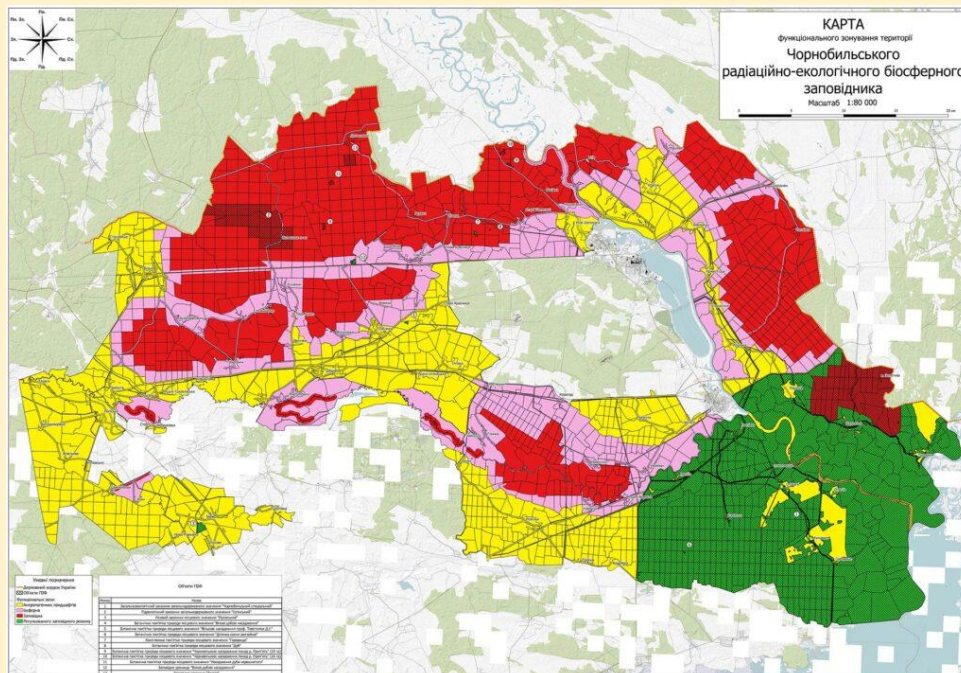
Будувати нове укриття почали у 2012 р. після завершення підготовчих робіт. Майданчик був розташований на безпечній відстані від старого «Саркофагу» з огляду на високий радіаційний фон навколо нього. Саме цей фактор ускладнив процес встановлення нового безпечного конфайнменту над укриттям, побудованим у листопаді 1986 р. По спеціальних рейках гігантську споруду просували в напрямку старого укриття зі швидкістю 6 м на день. Спеціально створені надпотужні крани закріпили її над четвертим реактором. Загальна вартість проекту – 2,15 млрд дол. США.

Конфайнмент, він же укриття, він же «саркофаг», заховав під собою четвертий реактор ЧАЕС, а разом із ним 200 т залишків ядерного палива, 43 тис. м³ високорадіоактивних відходів, 630 тис. радіоактивних відходів і 4 т радіоактивного пилю щонайменше на 100 років.

Для керування зоною відчуження було створено окремий орган – Адміністрацію зони відчуження, яку у 2011 р. перейменували на Державне агентство з управління зоною відчуження (ДАЗВ). Йому підпорядковуються усі структури, що працюють на цій території.

Майже одразу після катастрофи виникла ідея про те, що територія Чорнобильської зони відчуження має увійти до природно-заповідного фонду України. Однак перший крок у цьому напрямі було здійснено лише у 2007 р., коли тут створили заказник. У 2016 р., у річницю трагедії, держава оголосила про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника, який займає частину зони відчуження та зони безумовного відселення. Його площа у понад 2,5 раза більша за площу Києва, і це нині найбільша природоохоронна територія в Україні, яку також внесено до Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Територія заповідника неоднорідна. Приблизно третину займає заповідна Зона, де місцями збереглися досить старі ліси. Там заборонена господарська діяльність, і до кінця століття ці ліси навіть можуть перетворитися на праліс. Найвіддаленіша частина заповідника – так звана Зона антропогенних ландшафтів, де можна навіть вести деяке сільське господарство: наприклад, випас тварин чи сінокосіння. Між ними розташована буферна Зона, покликана убезпечити заповідну зону від впливу антропогенної.

Картосхема функціонального зонування Чорнобильського заповідника (червоний колір – заповідна Зона, рожевий – буферна, жовтий – Зона антропогенних ландшафтів і зелений – регульованого заповідного режиму). Джерело: *Екодія*

У Положенні про Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник вказано, що його «створено з метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся, забезпечення підтримки та підвищення бар'єрної функції зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення...». Бар'єрна функція заповідника, та й зони відчуження загалом, полягає у недопущенні подальшої міграції радіонуклідів, які осіли на забруднених територіях.

Попри природоохоронний статус, на території заказника, а потім і заповідника, триває господарська діяльність. Адже ведення лісгосподарської діяльності на території зони відчуження, включно із землями заповідника, до вересня 2022 р. залишилося під контролем місцевого спеціалізованого лісового господарства «Північна Пуща». Наприклад, проводилися рубки, деревина з яких часом навіть ішла на експорт, чи висадка нових лісів – знову ж таки, через підпорядкованість території лісгоспу. Та у вересні 2022 р. усі землі в межах заповідника були надані в постійне користування його адміністрації. Завдяки цьому з часом заповідник має перебрати на себе повний контроль над своєю територією та визначати, що там можна чи не можна робити. Хоча й лісгосп, і заповідник підзвітні ДАЗВ.

Відсутність людини в екосистемі Чорнобильської зони виявилася вагомішою, ніж вплив радіації, тож на більшості її території почалося відновлення природного складу екосистем після століть досить активної господарської діяльності. Крім вже згаданих старих лісів, тут стало більше диких тварин – оленів, вовків, рисів та навіть ведмедів. До зони відчуження завезли знаменитих коней Пржевальського з нині окупованої Асканії Нової. У сприятливих умовах невелика популяція виросла до понад 100 голів. Коні Пржевальського – це вид непарнокопитних зі степів Центральної Азії, який відіграє важливу роль у підтримці угруповань трав'янистих рослин. Їх присутність у переважно лісистій зоні необхідна – вони пасуться на закинутих полях, які нині стали луками, і не дають їм перетворитися на однорідний ліс. А це необхідно для убезпечення від пожеж: у суцільному лісі вони поширюються швидко, а у такій «мозаїці» лісів та лук – значно повільніше, а також легше піддаються локалізації та гасінню.

Крім того, були плани завезти до зони зубрів, які колись там жили. У першій половині минулого століття цей вид двічі ледь не вимер під час світових воєн. Нині кількості його особин мешкає в Україні, вони зустрічаються і в білоруській частині Чорнобильської зони, та в нашій зоні відчуження поки не спостерігалися. Планам повернути їх на «батьківщину» завадила повномасштабна війна. Їх «переїзд» планувався якраз на 2022 р.

Що стосується лісів, то вони були тут і до катастрофи. Це були переважно соснові, подекуди дубові та вільхові насадження, які регулярно вирубувалися і висаджувалися наново задля деревини. Висадка дерев продовжилася і після аварії. Тут траплялися масштабні пожежі, після яких

висаджували «сосну рядочками», нібито для відновлення лісу. Такий же підхід використовували й у буферній зоні.

Однак це втручання в існування екосистеми зони було не таким успішним. Однорідні молоді ліси більш вразливі до пожеж, хвороб і шкідників, тому замість захисту чи відновлення створюють нові загрози. Фактично, такими масштабними висадками монокультурного лісу створювалась «порохова діжка», яка горить за кожної нагоди, як-от у 2015, 2020 та 2022 р. На противагу цьому, самосійні ліси – тобто такі, що з'являються природним чином без втручання людини – завдяки різноманітності видів дерев, ще й різного віку, більш стійкі, ніж штучно насаджені. Після пожеж соснові монокультури значною мірою гинуть, і таким чином на території заповідника відбувається поступове заміщення штучних монокультур природним мішаним лісом.

Чергові виклики постали на території Чорнобильської зони відчуження з початком повномасштабного російського вторгнення. У перший же день наступу Росії на Україну окупанти захопили Чорнобильську атомну станцію, і загроза нової ядерної катастрофи для світу стала як ніколи близькою, адже на території зони відчуження розташовані не тільки сама ЧАЕС та новий безпечний конфайнмент об'єкта «Укриття», а й низка небезпечних об'єктів, зокрема сховища для довгострокового зберігання радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива (СВЯП-1 та СВЯП-2). На момент нападу, в останніх перебувало понад 22 тис. відпрацьованих тепловиділяючих збірок реактора [2].

Загалом російські війська перебували в Чорнобильській зоні понад місяць. ЧАЕС пережила обстріли, знеструмлення та навіть перетворилася на військову базу, оскільки окупанти ввозили туди тони озброєння, чим поставили під удар ядерну безпеку не лише України, а й всього світу. Майже весь цей час працівники та працівниці, що були на зміні під час захоплення станції, залишалися на робочих місцях, фактично – у російському полоні. Вони були вимушені працювати цілодобово, навіть спали та харчувалися без відриву від роботи, самостійно облаштовували собі графік, щоб давати одні одним хоч якийсь час на відпочинок. Вперше змінити працівників та працівниць вдалося аж 20 березня. Тоді 64 особи змогли виїхати на підконтрольну Україні територію, а їм на зміну заступили 46 працівників та працівниць, які добровільно пішли в окупацію, аби дати своїм колегам нарешті повернутися додому.

Крім близько 130 осіб персоналу, який займався обслуговуванням технічних об'єктів у Чорнобильській зоні, там перебували і бійці Нацгвардії, що обороняли територію. Під час окупації вони потрапили в полон, а втікаючи, війська РФ забрали їх із собою. Разом з полоненими із Зони вивезли й більш-менш цінні речі: комп'ютери, кавоварки, чайники, навіть сервізи й виделки з готелю у місті Чорнобиль. Під час окупації мародери також розграбували офісні приміщення, знищили увесь багаторічний архів та унікальну аналітичну лабораторію для поводження з радіоактивними

відходами. Окрім того, високоактивні проби та зразки радіонуклідів, які зберігалися на базі лабораторії, також потрапили до рук ворога.

Попри радіаційно небезпечний статус території, за словами працівниці ЧАЕС, Чорнобильська зона для окупантів слугувала за «базу відпочинку». Туди росіяни приїжджали на 2–3 дні пересидіти, помитися та поїсти, а потім виїжджали назад – імовірно, для продовження наступу в бік Києва. Таке місце було обране даремно. По-перше, українська Чорнобильська зона доходить аж до кордону, а з білоруського боку постраждалі території так само мають особливий статус, тож перетнути тут кордон було відносно простіше. По-друге, оскільки в Зоні розташовано потенційно небезпечні об'єкти, будь-які бойові дії на цій території могли загрожувати якщо не новою катастрофою, то як мінімум поширенням радіоактивного пилу. Також вібрація, спричинена активним пересуванням важкої техніки, могла призвести до обвалу нестабільних конструкцій четвертого енергоблоку. Українська армія не могла йти на такі ризики, тож і атакувати Зону не стала б – а значить, окупантам тут було б відносно безпечно.

31 березня, після понад місяця окупації та утримання персоналу в заручниках, росіяни втекли, а їх перебування в Зоні виявилось для них не таким вже й безпечним. По-перше, на звільнених територіях знайшли окопи, які окупанти вирили в Рудому лісі – найбільш радіоактивно забрудненій ділянці Зони. ДП НАЕК «Енергоатом» зазначає, що основна маса радіоактивних речовин зосереджена саме в ґрунтах, тож копання окопів без спеціального захисту, як і вдихання піднятого через це пилу чи контакт зі шкірою, цілком імовірно призвели до радіаційного ураження тих, хто цим займався. Погіршували ситуацію і пожежі на території Зони, до ліквідації яких фахівців не допускали. Пересування по Зоні важкою технікою так само піднімало із землі радіоактивний пил, яким врешті дихали росіяни. А такої техніки, за оцінками, під час відступу російських військ із Київщини пройшло близько 10 тис. одиниць.

Загалом, після звільнення території зони відчуження фахівці виявили, що такий «відпочинок» призвів до перевищення радіаційного фону на окремих ділянках у 4–5 разів. На щастя, за даними SaveEcoBot, на решті території України показники залишилися в межах норми. Однак ситуація могла скластися кардинально інакше, адже 9 березня 2022 р. «Укренерго» повідомило про відключення високовольтної лінії електропостачання внаслідок пошкодження окупантами. Без світла залишилося не лише місто Славутич, а й усі ядерні об'єкти, зокрема – сховища відпрацьованого ядерного палива. Вони потребують постійного охолодження, інакше радіоактивні відпрацьовані паливні збірки в басейнах-охолоджувачах почнуть нагріватися, виникне паріння та витік радіоактивних речовин у довкілля. Роботи резервних генераторів вистачило б лише на кілька днів, а українських фахівців до усунення проблеми з електропостачанням не допускали.

Захоплення Чорнобильської зони – це злочин російських військ, який експерти вже називають першим випадком ядерного тероризму. Утримання персоналу в заручниках та без належного відпочинку, ведення бойових дій поблизу АЕС, недопуск фахівців до ліквідації пожеж чи відновлення електропостачання – ці дії рашистів наражали світ на ризик нової ядерної катастрофи, могли б завдати шкоди й самій Росії та, імовірно, вже зруйнували здоров'я російських військових, які там перебували.

Виходячи із ЧАЕС, російські війська залишили документ, названий «Акт приймання й передачі охорони Чорнобильської зони». У ньому зазначалося, що нібито Росгвардія весь цей час займалася «охороною» зони, а українська сторона до окупантів «не має претензій». Цей папірець нічого б не значив, але він є вагомим доказом присутності російських військ на території України. Ба більше, його підписав представник «Росатому» – російського державного ядерного холдингу. А це підтверджує його причетність до захоплення українських атомних станцій та утримання в заручниках персоналу.

Крім того, мер Славутича – міста-супутника Чорнобиля – зазначав, що в перші дні окупації туди приїздили представники того ж «Росатому», які хотіли замінити персонал станції на російський. Однак від цієї ідеї відмовилися, адже ЧАЕС – нетиповий об'єкт, а як поводитися з укриттям, яке захищає нині зруйнований четвертий енергоблок, «спеціалісти» з Росії взагалі не мали уявлення. Можливо, саме це й вберегло персонал станції, адже без них захистити і світ, і самих росіян від нової аварії було б неможливо.

Нині об'єкти Чорнобильської зони відчуження перебувають у безпеці, радіаційний контроль відновлений, інформує пресслужба Державного агентства з управління зоною відчуження (ДАЗВ). Водночас залишається актуальною проблема замінування територій зони. «Велика кількість залишених та розставлених загарбниками боєприпасів (мін, розтяжок та ін.) регулярно спрацьовує через диких тварин. Як наслідок, тварини гинуть чи отримують поранення. Крім того, замінованість територій є додатковим чинником виникнення пожеж», – пояснює пресслужба агентства. Тож наразі всі роботи в зоні відчуження виконуються на обмежених територіях, обстежених піротехнічними підрозділами на предмет виявлення та знешкодження вибухонебезпечних засобів [3].

Великою небезпекою для Чорнобильської зони відчуження, як і для всієї України, залишаються ворожі ракети та дрони, які чи не щодня атакують нашу територію. Так, у ніч на 14 лютого 2025 р. російський ударний дрон із фугасною бойовою частиною влучив в укриття над четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС. Через це його було суттєво пошкоджено, внаслідок удару виникла пожежа, яку загасили. Радіаційний фон не підвищився, але пошкодження суттєві, повідомив Президент України В. Зеленський. «Єдина держава у світі, яка може атакувати такі об'єкти, окупувати територію атомних станцій та вести бойові дії, взагалі не рахуючись із наслідками, – це

сьогоднішня Росія. І це терористична загроза всьому світові», – наголосив Президент. За даними ДСНС, після удару російського дрона по укриттю четвертого енергоблока ЧАЕС показники радіаційного фону залишаються в межах норми. На промайданчику ЧАЕС зафіксовано 0,57 мкЗв/год, що не перевищує допустимих значень [4].

Виступаючи в Мюнхені на безпековій конференції, В. Зеленський додав деталей щодо інциденту. «Вночі була атака по ЧАЕС, удар був у саркофаг, яким закритий блок станції. Це дуже небезпечно, не просто так сорок країн його будували. Розмовляв з Повітряними силами, дрон йшов на висоті 85 метрів, радар не бачать цю висоту. Це дає нам можливість говорити про те, що вони спеціально так запустили. Це значить, що дрон не міг якось змінити напрям, удар був саме у саркофаг у день початку безпекової конференції в Мюнхені. Це найбільш небезпечний об'єкт у Європі. Це зрозумілий привіт від Путіна для безпекової конференції. Людина не хоче миру, у нього комфортні умови бити по ЧАЕС», – наголосив Президент [1].

20 березня пресслужба Greenpeace Україна повідомила, що спеціальна місія організації відвідала ЧАЕС, аби з'ясувати стан нового безпечного конфайнменту, який був уражений ворожим безпілотником. З'ясувалося, що через атаку російського безпілотника було пошкоджено 50 % північного даху, а також південний дах і бокові стіни станції. Пошкоджено матеріали, що покривають дах, а також важливі конструкції, зокрема кранову систему. Існує ризик корозії через потрапляння снігу та води під арку ЧАЕС. Унаслідок цих пошкоджень конструкція більше не відповідає проєктним вимогам і ліцензії.

Член Громадської ради з управління зоною відчуження Я. Ємельяненко на своїй сторінці у фейсбуці пояснив, що дірка від удару БПЛА утворилась в арці, де «зазвичай ходять делегації». Отвір від дрона в конфайнменті, за його словами, не вплине на радіаційний фон України, оскільки під аркою ще є не демонтований об'єкт «Укриття», який закриває розвал четвертого реактора ЧАЕС. Але цей інцидент може призвести до підняття фону навколо самої Чорнобильської атомної станції, відзначив фахівець.

Голова фонду «Укриття» Європейського банку реконструкції та розвитку С. Еванс заявив ВВС, що зовнішні удари, у тому числі безпілотниками, потенційно можуть призвести до серйозних пошкоджень нового купола ЧАЕС і витоку радіації. «Він був розроблений таким чином, щоб бути дуже надійним для таких подій, як екстремальні погодні умови, але він не витримає ракетного удару. Він призначений для зберігання залишків старого зруйнованого реактора і забезпечення можливості тривалого виведення з експлуатації, але не для захисту від зовнішніх атак», – сказав експерт.

Міністр енергетики Г. Галущенко закликав МАГАТЕ активізувати зусилля для запобігання російським атакам на ядерні об'єкти. «Україна наголошує, що російські атаки на критично важливу енергетичну інфраструктуру, особливо на ядерні об'єкти, є "абсолютно неприпустимими"»

і закликає терміново активізувати зусилля світової спільноти щодо запобігання російському ядерному тероризму. Будь-яке порушення цілісності захисних бар'єрів, систем електропостачання чи моніторингового обладнання може мати серйозні наслідки не лише для України, а й для всього регіону», – зазначив він.

Голова Державного агентства України з управління зоною відчуження (ДАЗВ) Г. Іщенко заявив, що «плачевних наслідків» через влучання російського ударного дрона в укриття четвертого енергоблоку на Чорнобильській АЕС вдалося уникнути. 25 лютого ДАЗВ повідомило про локалізацію всіх осередків тління після пожежі, спричиненої ударом. Дослідження пошкоджень укриття четвертого енергоблоку показало, що на повне відновлення захисної арки може знадобитися понад 100 млн євро. Про це повідомили на сайті Міністерства фінансів України.

Зазначається, що зараз на рахунку спеціального Чорнобильського фонду ЄБРР лежить понад 19 млн євро. Франція під час 34-ї щорічної зустрічі та бізнес-форуму ЄБРР у Лондоні 14 травня 2025 р. пообіцяла внести ще 10 млн євро. Кошти спрямують на подальші роботи з ремонту захисного укриття. У Мінфіні зазначили, що ЄБРР уже працює з ЧАЕС, українськими експертами та французькою компанією Bouygues, яку залучали для будівництва Нового безпечного конфайнменту, щоб оцінити повну міру пошкоджень та розробити варіанти відновлення. На це з фонду ЄБРР планують виділити 5 млн євро [5].

Тим часом, позитивні новини з'явилися щодо можливості відновлення господарської діяльності на деяких ділянках території Чорнобильської зони відчуження. Встановлено, що майже через чотири десятиліття після аварії на Чорнобильській АЕС значна частина територій за межами 30-кілометрової зони відчуження вже не становить радіаційної загрози, а тому може використовуватись для вирощування сільськогосподарських культур. Про це йдеться в спільному дослідженні вчених з Великої Британії та України, під час якого вивчали стан ґрунтів та рівнів гамма-випромінювання у зоні відчуження. Результати дослідження опубліковано в Journal of Environmental Radioactivity, пише The Independent.

Дослідники провели оцінку радіаційного забруднення близько 100 га землі в Житомирській області та спрогнозували рівень поглинання радіоактивних елементів такими поширеними сільськогосподарськими культурами, як картопля, пшениця, кукурудза та соняшник. Після аналізу зразків ґрунту та вимірювання зовнішнього гамма-випромінювання, вони дійшли висновку, що потенційна доза опромінення, яку можуть отримати працівники сільського господарства під час роботи на цих землях, значно нижча за українські нормативи та навіть поступається природному фону в таких країнах, як Бразилія чи Іран. Це стало можливим завдяки розпаду довгоживучих радіонуклідів та природній ерозії заражених шарів ґрунту, що поступово очищує землю від наслідків катастрофи [6].

Згідно з опублікованими в журналі *Journal of Environmental Radioactivity* даними, за умови належного контролю та дотримання українських стандартів безпечності харчової продукції, значну кількість сільськогосподарських культур можна безпечно вирощувати на цих колись закритих територіях. «З 1986 року було багато дезінформації про радіаційні ризики від Чорнобиля, що негативно вплинуло на людей, які все ще живуть у покинутих районах. Це дослідження є важливим для громад, які постраждали від Чорнобильської катастрофи», – сказав провідний автор дослідження Д. Сміт з Університету Портсмута [7].

Зазначене дослідження відкриває нові перспективи не лише для Чорнобиля, а й для інших територій, що постраждали від радіаційного забруднення. Науковий підхід, застосований у цьому випадку, демонструє ефективність методів довгострокового екологічного моніторингу, який дає змогу не лише оцінити ситуацію, але й формувати стратегії безпечного відновлення господарської діяльності. Отримання об'єктивних та підтверджених даних про реальну радіаційну ситуацію уможливорює не лише відновлення життя на території зони відчуження, а й подальший її сталий розвиток, за умови суворого контролю якості продуктів, дотримання агротехнічних стандартів і державного нагляду.

Ця трансформація вимагає також відповідального підходу з боку держави. Повернення до сільського господарства не повинно стати приводом для безконтрольного використання земель, які ще не пройшли ретельної перевірки. Проте обнадійливі результати дають змогу говорити про потенціал зони як ресурсу для відновлення продовольчої безпеки та економіки України.

Поряд із відновленням сільськогосподарських земель, природа Чорнобиля теж переживає своєрідне відродження. Відсутність людини на великих територіях створила унікальні умови для дикої флори та фауни. За останні роки спостерігається активне зростання чисельності копитних тварин – зокрема оленів шляхетних, кабанів, а також коней Пржевальського, які стали справжнім символом екологічної стійкості зони.

Фахівці зазначають, що ареали тварин поступово розширюються, відновлюючи природний баланс, зруйнований десятиліттями техногенного втручання. Спостереження за дикими популяціями свідчать про високий рівень адаптації та природного добору, який дав змогу вижити й розмножуватись у важких умовах. Це підтверджує гіпотезу про те, що за правильного підходу та обмеження людського впливу навіть найбільш постраждалі території здатні до самовідновлення. Тож сьогодні зону відчуження все частіше називають не мертвою землею, а природним заповідником, що несе в собі унікальну наукову та екологічну цінність.

Рослинний світ заповідника сьогодні налічує 1256 видів судинних рослин, 120 видів лишайників та 20 видів мохів. Тут ніхто не заважає рости 46 видам флори з Червоної книги України і 5 видам з Європейського

червоного списку. Нині ця Зона належить до широколистих лісів за характером рослинності [8].

Цьогоріч на території Чорнобильської зони розпочали масштабну акцію з відновлення лісових насаджень. Пожежі, які охопили зону відчуження в попередні роки, завдали значної шкоди місцевій екосистемі. Великі ділянки лісу були знищені, а ґрунт виснажений. На площі близько 70 га висадили нові дерева та кущі. Для відновлення пошкоджених ділянок використовують спеціальні технології та підбирають рослини, які найкраще пристосовані до місцевих умов.

Відновлення лісового покриву є критично важливим для:

- поліпшення екологічного стану: ліси відіграють ключову роль в очищенні повітря та води, а також збагаченні ґрунту;
- збереження біорізноманіття: лісові насадження створюють умови для проживання різних видів тварин і рослин;
- захисту від ерозії ґрунтів: коріння дерев зміцнює ґрунт, запобігаючи його руйнуванню;
- поглинання вуглекислого газу: ліси є природними фільтрами, які поглинають вуглекислий газ і виділяють кисень [9].

У лютому 2024 р. Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку територій у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення на 2024–2032 роки. Стратегію розроблено Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України спільно з Державним агентством України з управління зоною відчуження на виконання Указу Президента України від 10.07.2019 № 512 «Про деякі питання розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». До цього був відсутній єдиний структурований документ щодо розвитку територій у зоні відчуження.

Стратегія є підґрунтям для перетворення зони відчуження на зону відродження. Для цього передбачається досягнення низки цілей.

1. Відновлення зони відчуження після деокупації. Воно включає здійснення гуманітарного розмінування забруднених вибухонебезпечними предметами територій, закупівлю матеріально-технічних засобів, засобів дозиметричного контролю та іншої вимірювальної техніки, втрачених внаслідок окупації.

2. Розвиток наукового потенціалу, зокрема, перетворення зони відчуження на центр вивчення “мирного атому”, прийняття рішень і впровадження нових практик, розвиток наукової та дослідницької інфраструктури.

3. Розвиток відновлюваної енергетики на території зони відчуження, що передбачає створення сучасного науково-виробничого комплексу зі створення та використання джерел відновлюваної енергетики і має на меті забезпечення ефективного використання території й інфраструктури зони відчуження; виробництво електроенергії з альтернативних джерел; залучення інвестицій та створення нових робочих місць.

4. Розвиток туристичної інфраструктури зони відчуження, а саме – покращення умов приймання відвідувачів, облаштування маршрутів та туристичних локацій. Досягнення цілі передбачається після припинення воєнного стану і обумовлене ймовірним зростанням туристичного інтересу до України після завершення війни, а з ним і кількості охочих побачити місця, що зазнали впливу “мирного атому” і російської окупації.

5. Розвиток Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. Тут зусилля будуть спрямовані на збереження та відновлення унікальних екосистем, ефективне виконання природоохоронних заходів, створення сучасної системи запобігання, раннього реагування та гасіння лісових пожеж.

6. Забезпечення радіоекологічного моніторингу і дозиметричного контролю шляхом систематичної оцінки стану радіаційної безпеки, прогнозування радіаційного стану, удосконалення процедури проведення дозиметричного контролю.

Реалізація Стратегії здійснюватиметься трьома етапами: I етап – 2024–2026 рр.; II етап – 2027–2029 рр.; III етап – 2030 –2032 рр. На кожному етапі передбачається затвердження та виконання операційних планів, які визначатимуть заходи з виконання завдань до кожної стратегічної цілі Стратегії [10].

Перші кроки з реалізації зазначених цілей уже починають реалізовуватися. Зокрема, Україна та Франція розглядають можливість запуску проєктів із відновлюваної енергетики в Чорнобильській зоні. Французькі компанії бачать потенціал у цьому напрямі, поінформувала пресслужба Міндовкілля за результатами візиту очільниці відомства С. Гринчук і Спеціального уповноваженого Президента Французької Республіки з питань допомоги та відновлення України П. Ельброн до Чорнобильської зони відчуження у квітні цього року. С. Гринчук та П. Ельброн оглянули стан нового безпечного конфайнменту (НБК), який був уражений російським безпілотником 14 лютого. «Французькі партнери наразі розглядають можливість надання допомоги для відновлення Арки в межах Рахунку міжнародного співробітництва для Чорнобиля», – повідомило Міндовкілля. У відомстві додали, що наразі триває активна робота щодо оцінки пошкоджень і напрацювання плану відновлення функціональності Арки [11].

Крім того, у зоні відчуження Чорнобиля планують розміщення малих модульних реакторів (ММР) – компактних атомних станцій нового покоління, які є відносно безпечними, можуть стабільно виробляти електроенергію навіть у складних умовах та швидко монтуються. Про таку можливість заявив голова Державного агентства з управління зоною відчуження Г. Іщенко. Цю ідею вважають частиною післявоєнного енергетичного відновлення України та кроком до майбутньої декарбонізації. Всього в Україні попередньо визначено 12 можливих майданчиків для будівництва таких реакторів, один з них – Чорнобильська зона відчуження.

На думку аналітиків, такі реактори можуть забезпечити баланс у відновленій енергосистемі, але повноцінне їх використання можливе не раніше ніж за 5–7 років [12].

Нещодавно в Чорнобильській зоні за підтримки уряду Іспанії відкрили першу сонячну електростанцію потужністю майже 0,8 МВт, із площею панельного «дзеркала» у 3941 м². Попри наслідки окупації в зоні та загрози атаки росіян, новий об'єкт став першим кроком у перетворенні зони навколо ЧАЕС із території відчуження на територію відновлення та розвитку там відновлюваної енергетики. Станція складається із 523 панелей та 10 інверторів, встановлених на вже підготовленій ділянці, яка є зручною для приєднання до енергетичної системи. Будівництво повністю профінансував уряд Іспанії в межах багаторічної співпраці з Україною за Кіотським протоколом. Загальна вартість об'єкта становить близько 30 млн грн. Вже цього літа заплановано відкриття наступної, більш потужної станції – майже 2 МВт.

Сонячна енергетика – лише частина загального курсу на зелену трансформацію Чорнобильської зони. Уряд розглядає можливість будівництва тут і нових вітрових станцій, а також створення науково-технологічного хабу. За словами міністра захисту довкілля та природних ресурсів С. Гринчук, Чорнобильська зона має потенціал для розвитку відновлювальної енергетики. «Тут є все необхідне, але найбільше – інфраструктура, яка дозволяє швидко підключати нові об'єкти до мережі. Паралельно ми працюємо над оновленням електроенергетичної інфраструктури з партнерами з ЄБРР та іншими міжнародними організаціями», – каже міністр [13].

Отже, сучасна Чорнобильська зона відчуження це вже не лише і не настільки радіаційно-небезпечна територія – це цінний природний комплекс із майже заповідним режимом функціонування, на якому за роки після аварії суттєво зросло біорізноманіття, з'явилося багато рідкісних видів тварин та рослин. Крім того, зона відчуження за останні роки стала всесвітньо відомим туристичним об'єктом, адже міста Чорнобиль, Прип'ять, як і сама зона відчуження в цілому, це цілий музейний комплекс під відкритим небом, який має величезний туристичний, науковий та просвітницький потенціал. Нове міжнародне дослідження підтвердило, що значна частина територій у межах зони відчуження вже не становить радіаційної загрози і може безпечно використовуватись для вирощування сільськогосподарських культур. З огляду на таку позитивну динаміку, Стратегія розвитку зони відчуження до 2032 р., прийнята Кабінетом Міністрів України у 2024 р., робить акцент на інноваціях та екології, які мають стати ключовими пріоритетами відновлення цієї території після російської окупації навесні 2022 р. і її повернення до господарського комплексу України. Тож десятки тисяч гектарів зони відчуження можуть стати територією інновацій, наукових відкриттів, збереження унікальних екосистем, залучення інвестицій та екологічного

лідерства, а після завершення війни – українським туристичним магнітом для відвідувачів з усього світу.

Список бібліографічних посилань

1. Росія атакувала бойовим дроном укриття ЧАЕС. Чому це дуже небезпечно. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c1kmdrn2kylo>
2. Чорнобильська катастрофа: «можемо повторити»? URL: <https://ecoaction.org.ua/chornobyl-mozhem-povtoryt.html>
3. Об'єкти Чорнобильської зони відчуження перебувають у безпеці – ДАЗВ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3857011-obekti-cornobilskoi-zoni-vidchuzenna-perebuvaut-u-bezpeci-dazv.html>
4. Російський дрон влучив в укриття ЧАЕС: пошкодження суттєві. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/108683/>
5. Герасименко Я. Відновлення захисної арки над ЧАЕС: у Мінфіні заявили, що витрати можуть сягнути понад 100 млн євро. URL: <https://hromadske.ua/viyna/244744-vidnovlennia-zakhysnoyi-arky-nad-chaes-u-minfini-zaiavyly-shcho-vytraty-mozut-siahnuty-ponad-100-mln-yevro>
6. Лебідь Л. На землях Чорнобильщини знову можна вирощувати продукти: рівень радіації нижчий за природні фони в деяких регіонах світу. URL: <https://daycom.com.ua/news/na-zemlyah-chornobilshchini-znovu-mozhna-viroshchuvati-produkti-riven-radiaciyi-nizhchiy-za-prirodni-foni-v-deyakh-regionah-svitu>
7. Музиченко М. У Чорнобильській зоні більшу частину земель визнали придатною для сільського господарства, – The Independent. URL: <https://espreso.tv/suspilstvo-u-chornobilskiy-zoni-bilshu-chastinu-zemel-viznali-pridatnoyu-dlya-silskogo-gospodarstva-the-independent>
8. Як змінюються рослини і тварини в Чорнобильській зоні. URL: <https://texty.org.ua/projects/112500/svit-pislya-lyudej>
9. Щербак В. Нове життя в Чорнобильській зоні: масштабне озеленення. URL: <https://bigkyiv.com.ua/nove-zhyttya-v-chornobylskij-zoni-masshtabne-ozelenennya/>
10. Стратегія розвитку територій у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення на 2024–2032 роки. URL: https://drive.google.com/file/d/1_d9UTbZ6dUL9ez4tG_sLh4_g47sNvoQg/view
11. Юліна Ю. Зелена енергетика: Україна та Франція розглядають запуск проєктів у Чорнобильській зоні. URL: <https://espreso.tv/energetyka-zelena-energetika-ukraina-ta-frantsiya-rozglyadayut-zapusk-proektiv-u-chornobilskiy-zoni>
12. Гапонов К. Чорнобильська енергетика отримає друге життя: у зоні відчуження з'являться малі атомні реактори. URL: <https://blik.ua/regions/5290-chornobilska-energetika-otrimaye-druge-zhittya-u-zoni-vidchuzhennya-z-yavlyatsya-mali-atomni-reaktori>

13. Тибінь Г. ЧАЕС: від «зони відчуження» – до території відновлення.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3985704-caes-vid-zoni-vidcuzenna-do-teritorii-vidnovlenna.html>

19.06.2025

15-17.06 у Канаді (Kananaskis, Alberta) відбувся черговий 51-й саміт Великої сімки (G7), де лідери провідних світових держав обговорили ключові глобальні виклики – від економічної стабільності та цифрової трансформації до безпекових питань

Запланований порядок денний був суттєво змінений через ескалацію на Близькому Сході та масовані атаки РФ на українські міста ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

Попри це лідери держав G7 досягли важливих домовленостей, хоча питання спільної позиції щодо України залишилось відкритим

Докладніше про підсумки саміту Великої сімки в Канаді – в аналітичному матеріалі експертки НІСД Вікторії Орлик 👉 <https://www.niss.gov.ua/.../pidsumky-samitu-velykoyi...>

Джерело: <https://www.facebook.com/nissgovua>

27.06.2025

Проаналізували результати Саміту НАТО в Гаазі. Про ключові рішення союзників щодо збільшення оборонних витрат та розвитку європейських оборонних спроможностей, внутрішні виклики для Альянсу та результати саміту для української сторони 🇺🇦 докладніше в аналітиці експертки НІСД Олександри Каракуц 👉 ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

<https://niss.gov.ua/.../rezultaty-haazkoho-samitu-nato-2025>

Джерело: <https://www.facebook.com/nissgovua>

Наука – для обороноздатності країни

26.06.2025

НАУКОВА РАДА НФДУ ЗАТВЕРДИЛА РЕЙТИНГОВИЙ СПИСОК ПРОЄКТІВ-УЧАСНИКІВ КОНКУРСУ «НАУКА ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ І НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»

Наукова рада НФДУ затвердила [рейтинговий список проєктів-учасників](#) та список переможців конкурсу 2025.06 «Наука для зміцнення обороноздатності і національної безпеки України» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Загальна кількість поданих на конкурс заявок – 109.

Кількість заявок, які пройшли наукову та науково-технічну експертизу – 85.

Переможцями конкурсу «Наука для зміцнення обороноздатності і національної безпеки України» стали [33 проєкти](#).

Вітаємо переможців! Розпочинаємо процедуру укладання договорів про надання грантової підтримки задля наукового забезпечення сфери обороноздатності та національної безпеки України.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

Інформація на головному порталі НАН України: [Близько половини проєктів, які одержать фінансування від Національного фонду досліджень України за підсумками конкурсу «Наука для зміцнення обороноздатності і національної безпеки України», виконуватимуть наукові установи Академії](#)

26.06.2025

✂ **Як нинішня російсько-українська війна відрізняється від війн минулого?**

✂ **Які обмеження на Україну накладав Будапештський меморандум?** (<https://surl.li/dcnqiqi>).

✂ **Чи потрібна зараз нашій державі ядерна зброя і чому?**

🎙 Про все це й багато іншого в інтерв'ю українській службі ВВС розповіли перший віцепрезидент Національної академії наук України академік НАН України Володимир Горбулін і директор Центру дослідження армії, конверсії і роззброєння Валентин Бадрак: <https://cutt.ly/grRfTgyI> (відео: <https://cutt.ly/UrRfTPCb>)

[Докладніше див. додаток 1](#)

[Світ, червень 2025 р., с. 1.](#)

Листопад О.

Наука – обороні! У війні технологій визначальна роль належить науковцям та інженерам

російсько-українська війна в останні три роки перетворилася на битву ідей та технологій. Хто придумає кращий, дешевший і простіший у виготовленні спосіб ураження або протидії – той матиме перевагу. Тому виникають логічні питання: де узяти світлі голови і як найкраще організувати їхню роботу на перемогу.

[Докладніше див. додаток 2](#)

11.06.2025

Листопад О.

MilTech: академічна спільнота та оборонний сектор

Як університетська та академічна наука можуть і мають допомогти обороні України від російської агресії? Про це освітяни й практики оборонки говорили на панельній дискусії у КПІ ім. Ігоря Сікорського. Захід відбувся у межах співпраці Асоціацій випускників Києво-Могилянської академії й Київського політехнічного інституту. Це не просто обмін ідеями, а спроба окреслити нову реальність, у якій університети — не лише освітні установи, а й повноцінні дійові особи у сфері національної безпеки ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 3](#)

03.06.2025

Військова та академічна медицина, як завжди пліч-о-пліч!

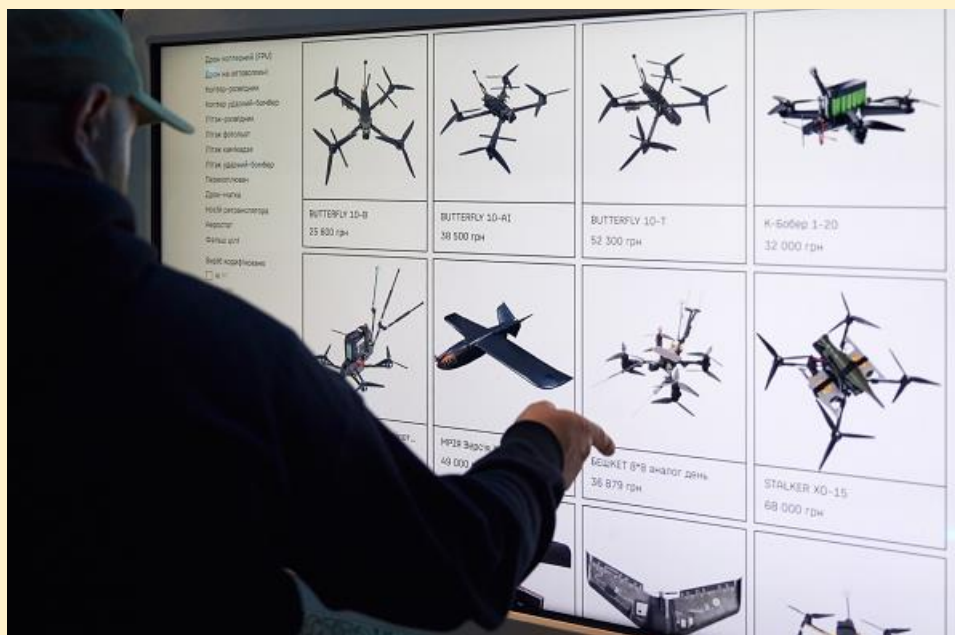
З 2018 року триває ефективне співробітництво, з узагальнення досвіду медичного забезпечення бойових дій, між Національною академією медичних наук України та військовими медиками-практиками, науковцями Збройних Сил України і медичними університетами МОЗ України. За цей час спільної державної роботи підготовлені колективні монографії, що висвітлюють різні аспекти медичного забезпечення наших військ ([Національна академія медичних наук України](#)).

[Детальніше](#)

23.06.2025

Понад 300 defense tech-компаній доєдналися до Дія.City

Підтримка інноваційних компаній у сфері безпеки і оборони – стратегічний пріоритет України. Дія.City продовжує створювати умови, у яких технологічний бізнес може швидко масштабуватися, розробляти сучасні оборонні рішення та зміцнювати обороноздатність України ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 4](#)

29.06.2026

Конев В.

Коли не бачать радары: як українці створили «вуха для ППО»

Усе почалося з того, що в травні 2022 року до рук українських військових учених та інженерів потрапили перші випадкові аудіозаписи прольотів крилатих ракет, зроблені за допомогою звичайних смартфонів. Тоді стало очевидно, що навіть побутові пристрої здатні фіксувати акустичний слід повітряних об'єктів. Так виникла ідея розробити спеціалізовану акустичну систему виявлення повітряних цілей, яка може посилити [роботу ППО \(ZN.UA\)](#).

Фактично це мережа суперчутливих «вух» – акустичних детекторів, розпорошених по місцевості, які швидко й точно вловлюють звукові сигнали ворожих безпілотників і крилатих ракет, фільтрують їх від шумів і передають координати цілей до командних центрів ППО. Такі детектори ефективно доповнюють класичні радіолокаційні та оптоелектронні засоби, особливо в умовах низьких висот, складного рельєфу, урбанізованих територій. Система детекторів здатна «чути», коли «не видно», за будь-якої погоди та частини доби. Це мобільна, недорога й ефективна система.

ZN.UA поспілкувалося з одним із її авторів – фахівцем із обробки сигналів та бойового застосування систем спостереження Євгеном Смертенком, за плечима якого – великий досвід науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у сфері оборонних технологій.

[Детальніше](#)

03.06.2025

Підготовка фахівців для «Оборонки»

КПІ ім. Ігоря Сікорського запроваджує підготовку фахівців за новою спеціальністю – державне гарантування якості для підприємств оборонно-промислового комплексу. Навчання відбуватиметься у тісній координації з Міністерством оборони. Це передбачено відповідним меморандумом, який підписали відомство та університет ([Світ](#)).

Як зауважили в Міноборони, підготовка фахівців за новою спеціальністю має посилити розбудову національної системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення.

Після закінчення навчання саме ці фахівці створюватимуть систему менеджменту якості відповідно до стандартів НАТО безпосередньо на підприємствах ОПК, де вони працюють. Крім того, вони забезпечуватимуть дотримання підприємствами ОПК вимог щодо взаємного гарантування якості товарів, робіт і послуг з державами-партнерами.

Для підготовки майбутніх фахівців розроблено та затверджено спеціальну навчальну програму. А за допомогою лабораторної бази КПІ із сучасним обладнанням моделюватимуться реальні умови виробництва та процеси забезпечення якості під час підготовки спеціалістів до вирішення практичних завдань.

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

20.06.2025

Державна атестація наукової діяльності: в Сумах презентували перші результати оцінювання українських ЗВО та наукових установ

19 червня в Сумському державному університеті відбулася перша публічна презентація [результатів](#) Державної атестації наукової (науково-технічної) діяльності українських закладів вищої освіти та наукових установ. Подія зібрала представників уряду, регіональної влади, керівництво ЗВО і НУ з різних областей України, експертну спільноту та журналістів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Цьогоріч МОН уперше підводить підсумки атестацію відповідно до нової методики, заснованої на принципах прозорості, об'єктивності та орієнтації на результат. Презентовані в Сумах напрями – «Аграрно-ветеринарний», «Суспільний», за якими вже завершено повний цикл оцінювання.

[Докладніше див. додаток 5](#)

27.06.2025

Ректор КНУБА представив шляхи вдосконалення оцінювання наукової діяльності у Варшаві

Ректор КНУБА (Київського національного університету будівництва і архітектури – Ред.) Олексій Дніпров виступив із доповіддю про стратегічні виклики й напрями трансформації системи оцінювання в українській науці під час спільного польсько-українського ректорського дня, який відбувся у Politechnika Warszawska в Польщі. Про це ідеться у повідомленні учбового закладу у соцмережі [\(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 6](#)

20.06.2025

Оприлюднено рейтинг QS World University Rankings 2026

Оприлюднено світовий рейтинг QS World University Rankings 2026. Загалом до рейтингу потрапило 10 українських університетів. Перше місце серед наших ЗВО посів Київський національний університет імені Тараса Шевченка (721–730), друге – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (781–790), третє – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (801–850) [\(Світ\)](#).

Далі в списку розташувалися: Національний університет «Львівська політехніка», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» та Сумський державний університет (група 1001–1200), Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний університет радіоелектроніки, Національний університет «Києво-Могилянська академія» та Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (у групі 1201–1400).

З рейтингом можна ознайомитись за лінком:

<https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fwww.topuniversities.com>

02.06.2025

КНУ – серед кращих університетів світу за версією CWUR 2025

Київський національний університет імені Тараса Шевченка впевнено підтвердив свій статус одного з провідних закладів не лише України, а й світу. У щорічному глобальному рейтингу [Global 2000](#), який укладає Центр світових рейтингів університетів (CWUR), Університет знову увійшов до ТОП-7,2% кращих серед понад 21 тисячі освітніх і наукових закладів з усього світу [\(Київський національний університет імені Тараса Шевченка\)](#).

[Докладніше див. додаток 7](#)

30.06.2025

Репозитарій СумДУ – серед лідерів інституційних репозитаріїв України

На сайті Figshare оприлюднено оновлений рейтинг Transparent Web Ranking of Repositories, який формується на основі кількості публікацій, проіндексованих у Google Scholar. Цей рейтинг є важливим показником наукової видимості та відкритості досліджень університетів у світовому інформаційному просторі, зазначили у [Сумському державному університеті \(Світ\)](#).

Інституційний репозитарій Сумського державного університету посів 2-ге місце серед українських репозитаріїв, представлених у рейтингу.

Загалом до списку увійшло 68 інституційних репозитаріїв України. У світовому рейтингу репозитаріїв СумДУ посів 33-тє місце серед 4,5 тисячі інституційних репозитаріїв світу.

Репозитарій СумДУ є важливим інструментом для збереження, поширення та популяризації наукових здобутків як в Україні, так і за її межами.

Кількість публікацій, індексованих Google Scholar, становить 74 200. Наразі колекція репозитарію СумДУ налічує понад 97 тисяч матеріалів.

Цей результат підтверджує високий рівень наукової активності університету та сприяє популяризації його наукового доробку у світовому академічному середовищі.

Наука і влада

17.06.2025

Оголошено другий конкурс державного замовлення на науково-технічні розробки за новим механізмом

Міністерство освіти і науки України оголошує конкурсний відбір науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням, виконання яких розпочнеться у 2026 році за рахунок коштів державного бюджету (далі – Конкурс). Відповідний конкурс оголошено **наказом** Міністерства освіти і науки України від 17.06.2025 № 864 ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України
Джерело: <https://mon.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 8](#)

24.06.2025

Рух до енергонезалежності дослідницької інфраструктури: ще 14 ЦККНО модернізують у межах нового проєкту МОН

Міністерство освіти і науки України завершило конкурсний відбір центрів колективного користування науковим обладнанням (ЦККНО), які у 2025 році отримають державну фінансову підтримку для модернізації матеріально-технічної бази та впровадження енергоефективних рішень ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 9](#)

17.06.2025

Обрано новий склад Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій

12 червня 2025 року відбулося засідання Ідентифікаційного комітету з питань науки, за результатами якого було обрано новий склад Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій ([Міністерство освіти і науки України](#)).

За підсумками розгляду кандидатур члени Ідентифікаційного комітету обрали 12 осіб для призначення до складу Наукового комітету (на заміну членів, призначених відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 902-р), а також 10 осіб до резерву.

[Докладніше див. додаток 10](#)

28.06.2025

В Українського інституту національної пам'яті – новий очільник

Новим головою Українського інституту національної пам'яті став український історик, громадський та військовий діяч Олександр Алфьоров. Про це [повідомляється](#) на офіційному сайті Міністерства культури та стратегічних комунікацій (МКСК) ([Читомо](#)).

На посаду Алфьорова призначив Кабінет Міністрів України 27 червня 2025 року.

Олександр Алфьоров – український історик, теле- та радіоведучий, громадський, військовий та політичний діяч, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії України НАН України.

[Детальніше](#)

17.06.2025

Продовжено термін подання заявок до складу Ради молодих вчених при МОН

Міністерство освіти і науки України інформує про перенесення дати проведення установчих зборів із формуванням нового складу Ради молодих вчених при МОН ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Таке рішення ухвалено з огляду на загострення безпекової ситуації в низці регіонів України та у столиці, а також з метою **максимального врахування галузевого та територіального принципів представництва** молодих вчених у новому складі Ради.

[Докладніше див. додаток 11](#)

02.06.2025

ПЕРЕЛІК ПОСАД У СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ З ОBOB'ЯЗKOBИМ ЗНАННЯМ АНГЛІЙСЬКОЇ

Кабінет Міністрів України затвердив Перелік посад у сфері освіти і науки, претенденти на зайняття яких зобов'язані володіти англійською мовою ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 12](#)

09.06.2025

МОН пропонує до громадського обговорення проєкт Порядку організації та проведення єдиного державного заліку для аспірантів

Міністерство освіти і науки України пропонує до громадського обговорення [проєкт Порядку організації](#) та проведення єдиного державного заліку з української та іноземної мов для академічних цілей для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії або доктора мистецтва, розроблений Міністерством освіти і науки України з метою проведення під час воєнного стану обов'язкового підсумкового контролю з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання для здобувачів денної форми здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії або доктора мистецтва 2023 року вступу ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 13](#)

11.06.2025

МОН пропонує для громадського обговорення проєкт нормативно-правового акта «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»

Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення [проєкт нормативно-правового акта](#) «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (далі – Порядок) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Зміни до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників розроблено робочою групою, склад якої затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 26.07.2024 № 1043. Зазначені зміни внесені за підтримки ЮНЕСКО з метою забезпечення належного нормативного регулювання механізму підвищення кваліфікації.

[Детальніше](#)

09.06.2025

До уваги учасників конкурсу 2025.07 «Передова наука в Україні 2026-2028»

Понад рік наукова спільнота чекала на новий конкурс наукових досліджень Національного фонду досліджень України «Передова наука в Україні 2026-2028» з акцентом саме на фундаментальних дослідженнях.

Прийом заявок тривав до 28 травня 2025 року і загалом було подано 456 заявок на одержання грантової підтримки. Це недвозначно свідчить про величезний інтерес з боку наукової спільноти України до визначених тематичних напрямів конкурсу та потенційних грантових можливостей з реалізації власних наукових ідей і проєктів ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 14](#)

17.06.2025

47 молодих українських учених отримають іменні стипендії Верховної Ради у 2025 році

Це рішення ухвалене за результатами конкурсного відбору, проведеного об'єднаною Конкурсною комісією з присудження Премії та іменних стипендій Верховної Ради, яка здійснила фахову експертизу та рейтингування подань ([Голос України](#)).

Комітет з питань освіти, науки та інновацій розглянув проєкт Постанови про призначення у 2025 році іменних стипендій Верховної Ради України для молодих учених - докторів наук (реєстр. №13368) на засіданні 11 червня 2025 року, підтримав його та вніс законодавчу ініціативу до порядку денного.

Призначення стипендій є важливим кроком для підтримки науковців, стимулювання проведення ними фундаментальних і прикладних досліджень в Україні, розвитку актуальних напрямів науки й техніки, а також підвищення престижу наукової праці.

Деталі: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/263033.html

20.06.2025

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

18 червня 2025 року під головуванням Голови Комітету Сергія Бабака відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій. Під час засідання народні депутати України – члени Комітету розглянули низку питань ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Про внесення до порівняльної таблиці проекту Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) (друге читання) додаткових пропозицій народних депутатів України – членів Комітету.

[Докладніше див. додаток 15](#)

14.06.2025

Верховний Суд вказав, що усі дисертації, незалежно від дати захисту, можуть бути перевірені на плагіат

Верховний Суд постановив, що всі дисертації, незалежно від того, коли їх захищали, можуть перевіряти на наявність плагіату. Таке рішення у справі за позовом кандидата медичних наук **Михайла Кротевича** до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) ухвалив Верховний Суд (постанова від 03.06.2025 по справі 560/8264/24) ([Судово-юридична газета](#)).

[Докладніше див. додаток 16](#)

24.06.2025

Коваленко А.

У НАЗЯВО відновили розгляд скарг на плагіат у наукових роботах, захищених до 2014 року

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) відновило провадження з розгляду повідомлень про плагіат у дисертаціях, захищених до 2014 року ([Українська правда. Життя](#)).

Перегляд скарг на академічну недоброчесність поновили через рішення Верховного Суду, [повідомив](#) адвокат і член НАЗЯВО Микита Андрєєв.

Раніше агентство [призупинило](#) аналіз наявності плагіату у наукових робіт, захищених до 2014 року, через правову невизначеність. Це сталося після листа Уповноваженого із захисту прав людини Дмитра Лубінця.

[Детальніше](#)

28.06.2025

Бутенко А., голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

Академічна доброчесність – поза часом

...Нарешті у червні 2025 року Верховний Суд України ухвалив постанову у справі кандидата медичних наук Михайла Кротевича, яка стала орієнтиром у тлумаченні принципів академічної доброчесності. Постанова відповідає на найвагоміше питання: чи має право Національне агентство перевіряти академічні тексти на предмет академічного плагіату, якщо їх захист відбувся ще до визначення цього поняття в законі? ([Освіта.ua](https://osvita.ua)).

[Докладніше див. додаток 17](#)

Міжнародне наукове співробітництво

06.06.2025

Відкрито новий конкурс наукових проєктів у межах Програми НАТО «Наука заради миру і безпеки»

НАТО оголосило новий конкурс наукових проєктів у межах Програми «Наука заради миру і безпеки» (SPS Programme). До участі запрошують дослідників із країн-членів НАТО та країн-партнерів, зокрема України. Кінцевий термін подання заявок – **6 липня 2025 року** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Програма SPS спрямована на підтримку цивільних наукових ініціатив, що сприяють зміцненню безпеки, розвитку технологій і міжнародній співпраці. Учасники можуть отримати фінансування, експертну підтримку та доступ до мережі партнерів НАТО для реалізації інноваційних рішень у сфері безпеки.

Пріоритет буде надано проєктам, які:

- сприяють технологічним проривам у сферах безпеки;
- пропонують інноваційні рішення для сучасних викликів;
- розвивають співпрацю між дослідниками країн НАТО та держав-партнерів.

✦ Детальні умови участі та форма подання доступні за [посиланням](#).

Програма SPS успішно функціонує понад 60 років і стала основою для реалізації тисяч проєктів у сфері науки, технологій та безпеки. Участь у програмі відкриває українським науковцям широкі можливості для співпраці з міжнародною науковою спільнотою.

13.06.2025

Україна посилює наукову співпрацю із ЦЕРН: у Женеві відбулося 8-ме засідання спільного комітету

12 червня 2025 року в Женеві (Швейцарська Конфедерація) відбулося восьме щорічне засідання Комітету Україна–ЦЕРН – ключового майданчика для координації співпраці між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Участь у заході взяла делегація Міністерства освіти і науки України на чолі з першим заступником міністра Євгеном Кудрявцем, політичним делегатом України в Раду CERN.

[Докладніше див. додаток 18](#)

Грантові програми у сфері оборонних технологій і подвійного призначення: «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ презентував можливості Програми «Горизонт Європа»

11 червня відбувся захід, присвячений можливостям фінансування від Європи для України у сфері оборонних технологій і технологій подвійного призначення: «Грантові програми для компаній оборонних технологій та подвійного призначення: можливості від Європейського оборонного фонду та Програми “Горизонт Європа”» ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

[Докладніше див. додаток 19](#)

Нововведення у робочих програмах Програми «Горизонт Європа» 2025 року: що варто знати заявникам

«Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ повідомляє, що в рамках робочих програм 2025 року Європейська комісія запровадила низку спрощень, на які потрібно звернути особливу увагу всім, хто вже працює над проєктними заявками або планує долучитися до Програми протягом найближчого часу ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Докладніше див. додаток 20](#)

03.06.2025

Розпочато реєстрацію українських науковців, інноваторів та дослідників для участі в онлайн Таборі з написання проєктних заявок на конкурси програми «Горизонт Європа»

Задля підтримки наукового потенціалу України в умовах повномасштабної війни Європейська Комісія запровадила низку спеціальних заходів для підтримки українських дослідників та інноваторів як в країні, так і за її межами. Одним із таких заходів є надання допомоги під час підготовки і подання заявок на конкурси програми «Горизонт Європа» ([Світ](#)).

Учасники майбутнього Табору з написання проєктних заявок пройдуть навчання з написання високоякісних конкурентних пропозицій, що сприятиме їхній інтеграції в мережу досліджень та інновацій ЄС. Кількість учасників обмежена 30 особами, яких буде відібрано після закінчення терміну реєстрації.

Програма заходу передбачає проведення теоретичних навчань з написання пропозицій, а також індивідуальні консультації з експертами ЄС.

Більш детальну інформацію щодо участі в Таборі з написання проєктних заявок і реєстраційну форму можна знайти [тут](#).

03.06.2025

Видано перший номер бюлетеня проєкту LUKE Програми «Горизонт Європа»

Проект [LUKE](#) «Приєднання України до Європейського дослідницького простору – платформа спільного фінансування та розбудови потенціалу для посиленої науково-дослідницької та інноваційної співпраці» – це ініціатива держав-членів ЄС та країн, асоційованих із Програмою «Горизонт Європа», спрямована на створення багатосторонньої платформи фінансування та розбудови потенціалу науково-дослідницької та інноваційної співпраці з Україною [\(Світ\)](#).

[Детальніше](#)

26.06.2025

Австрійська академія наук оголосила конкурс для постдоків за програмою мобільності JESH (Joint Excellence in Science and Humanities)

Австрійська академія наук пропонує **підтримку постдокам** (дослідникам у галузі природничих і гуманітарних наук, які перебувають на початку своєї кар'єри і мають щонайбільше 10-річний досвід після здобуття наукового ступеня PhD / кандидата наук) в межах програми мобільності JESH (Joint Excellence in Science and Humanities Programme) – **для налагодження наукової співпраці в Австрії** протягом перебування в установах-господарях а саме – в інститутах і на кафедрах державних університетів, у Австрійській академії наук і дослідницьких установах, що мають публічне фінансування [\(Світ\)](#).

Тривалість фінансування за програмою – від одного до шести місяців.

Обсяг фінансування – 2700 євро на місяць.

Кінцевий термін подання заявок – 16 вересня 2025 року.

[Докладніше про програму](#)

20.06.2025

Конкурс грантів від CRDF Global на участь українських науковців у міжнародних наукових заходах

Представництво Фонду цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) відновлює програму підтримки українських учених через надання грантів на відвідування міжнародних наукових заходів – конференцій, семінарів, тренінгів тощо [\(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 21](#)

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

04.06.2025

Кречмаровська Н.

Загроза 2025 року: новий штам COVID-19 поширюється у туристичних місцях

Світом шириться новий варіант COVID-19 – NB.1.8.1. Повідомляється, що новий штам складає понад 10 відсотків інфекцій ([Comments.ua](#)).

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначила його як такий, “що перебуває під моніторингом”, пише видання Independent. Вперше варіант NB.1.8.1 виявили у січні 2025 року. Новий штам поширюється у США, Австралії, Таїланді, Китаї та Гонконгу. Перші випадки захворювання зафіксували наприкінці квітня.

[Детальніше](#)

12.06.2025

Думан В.

ЧЕРГОВИЙ ШТАМ COVID-19 НАЗВАЛИ NIMBUS. З'ЯВИВСЯ НОВИЙ СИМПТОМ – ВІРУСОЛОГИ

Вірус COVID-19 вкотре мутував і його штам NB.1.8.1 провокує нову хвилю простудних захворювань. Поширення інфекції у Південній півкулі супроводжується сплеском запитів у Google за словами razor blade throat – “пече в горлі, ніби лезом ріже”, пише [IFLSscience \(ZN.UA\)](#).

Хоча хворе горло й раніше часто супроводжувало цю інфекцію, зараз, схоже, біль особливо інтенсивний. Інші симптоми типові для попередніх версій COVID-19.

[Детальніше](#)

18.06.2025

By Tarun Sai Lomte

New data show COVID-19 triggers spike in new diabetes cases

Нещодавнє дослідження, опубліковане на сервері препринтів [medRxiv](#), повідомило, що коронавірусна хвороба 2019 року (COVID-19) збільшує рівень випадків цукрового діабету ([News-Medical.Net](#)).

[Детальніше](#)

Расенко О.

У Китаї виявили новий вірус страшніший за COVID-19

Дослідники в Китаї виявили новий штам коронавірусу під назвою HKU5-CoV-2, який поки що заражає тільки кажанів. Однак, за словами американських учених, вірус перебуває всього в одній незначній мутації від здатності інфікувати людину. Про це [повідомляє](#) таблоїд Daily mail ([SOCPORTAL.INFO](#)).

Як пише видання, вчені попереджають: НКУ5-CoV-2 тісно пов'язаний із вірусом MERS, який спричиняв спалах Близькосхідного респіраторного синдрому та має смертність до 34%.

[Детальніше](#)

18.06.2025

Постковідна кардіоміопатія: яку інформацію дає ехокардіографія серця

Ускладнення з боку серцево-судинної системи після COVID-19 все частіше фіксуються як у пацієнтів із важким перебігом, так і в тих, хто переніс інфекцію у відносно легкій формі. Одним із найменш очевидних, але клінічно значущих наслідків є постковідна кардіоміопатія – структурно-функціональні порушення серцевого м'яза, здатні маніфестувати навіть через кілька місяців після одужання (golossokal.com.ua).

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

19.06.2025

Шулікін Д.

Передові дослідження: чи вдасться створити “Сонце” на землі?

Найвідомішим природним «термоядерним реактором» можна вважати Сонце, всередині якого відбувається синтез – ядра водню об'єднуються, вивільняючи величезну кількість енергії. Над тим, щоб відтворити цей процес на Землі та отримати чисте та невичерпне джерело енергії, працюють передові центри науки в усьому світі. Про досягнення закордонних і українських учених у галузі фізики плазми й керованого термоядерного синтезу та про те, як вони наближають створення термоядерної енергетики, на засіданні Президії Національної академії наук України розповів завідувач відділу теорії ядерного синтезу Інституту ядерних досліджень НАНУ доктор фізико-математичних наук Ярослав КОЛЕСНИЧЕНКО ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 22](#)

27.06.2025

Завершено проєкт «Міграційна політика України: шляхи вдосконалення»

У 2024–2025 роках Всеукраїнська асоціація компаній з міжнародного працевлаштування, Інститут демографії та досліджень якості життя імені М.В. Птухи НАН України, Маріупольський державний університет та

громадська організація «Офіс міграційної політики» реалізували спільний проєкт «Міграційна політика України: шляхи вдосконалення» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 23](#)

02.06.2025

Барсукова О.

Українські вчені відкрили новий вид доісторичної комахи та назвали його на честь Небесної сотні

Українські науковці описали новий викопний вид комахи віком близько **40 мільйонів** років та назвали його *Nebesna sotnia* – на честь українців, загиблих під час Революції Гідності ([Українська правда. Життя](#)).

Про відкриття «УП. Життя» повідомив біолог Роман Годунько з Державного природознавчого музею НАН України, а дослідження опублікували в журналі [Nature](#).

[Детальніше](#)

09.06.2025

Польські науковці назвали описаний ними новий вид тихоходів на честь Біжана Шаропова

Польські науковці назвали описаний ними новий вид тихоходів, знайдений в Екваторі, на честь Біжана Шаропова, науковця, Героя України, що загинув у 2022 році на війні проти росії. Про це розповіли в [Інституті фізіології імені О.О. Богомольця НАН України](#) ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 24](#)

14.06.2025

Лукашенко В.

Чи ми на порозі нової революції у фундаментальній фізиці?

Сучасна фундаментальна фізика частинок – це напрям фізики, що досліджує найдрібніші складники нашого Всесвіту. Завдяки таким дослідженням учені намагаються з'ясувати, що відбувалося в перші миті після його виникнення. Це дає змогу краще зрозуміти, з чого складається наш світ і як усе в ньому взаємопов'язане. Такі наукові пошуки не лише розкривають таємниці будови матерії, а й поступово заповнюють прогалини в нашому розумінні природи Всесвіту. І от нещодавно, у березні, було зроблено нове відкриття, яке ще більше привідкриє завісу над таємницями Всесвіту ([ZN.UA](#)).

Джерело: <https://zn.ua/>

[Докладніше див. додаток 25](#)

10.06.2025

Борисіхіна К.

Оксфордські фізики встановили світовий рекорд точності роботи квантового кубіта

Фізики Оксфордського університету встановили новий світовий рекорд у сфері квантових технологій, досягнувши найвищої точності в управлінні одним кубітом ([nv.ua](#)).

Їм вдалося знизити рівень помилок до рекордних 0,000015% – це всього одна помилка на 6,7 мільйона операцій. Імовірність такого збою в роботі квантового вентиля виявилася нижчою, ніж шанс, що людину протягом року вдарить блискавка.

[Детальніше](#)

10.06.2025

AI in Science: feedback to the consultations on the future Strategy shows strong interest from public and scientific community

Штучний інтелект у науці: відгуки на консультації щодо майбутньої Європейської стратегії розвитку штучного інтелекту в науці свідчать про значний інтерес з боку громадськості та наукової спільноти ([Research and innovation](#)).

Головною метою майбутньої Стратегії буде прискорення впровадження ШІ та його відповідального використання в науці.

[Детальніше](#)

04.06.2025

ПОТІК ДОСЛІДЖЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ ПОСЛАБЛЮЄ ЯКІСТЬ НАУКИ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Джульєтт Роуселл «Потік досліджень за допомогою штучного інтелекту послаблює якість науки» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній наголошується, що хвиля низькоякісних статей загрожує переважати журнали та рецензентів, заважаючи їм оцінювати більш змістовні дослідження.

[Докладніше див. додаток 26](#)

05.06.2025

Борисіхіна К.

Досліджуватимуть клімат і медицину. Австралія запускає два суперкомп'ютери зі ШІ

У Мельбурні Університет Ла Троба [представив](#) перший у країні суперкомп'ютер NVIDIA DGX H200, призначений для трансформації медичних досліджень. Систему встановлено в дата-центрі NEXTDC у Тулламарині та підтримано інвестиціями уряду Вікторії. Новий обчислювальний комплекс дасть змогу аналізувати великі обсяги медичних даних і складні 3D-зображення за лічені години. Це прискорить проекти в галузі клінічних випробувань, персоналізованої онкології, імунотерапії та прогнозування серцево-судинних ризиків ([nv.ua](#)).

[Детальніше](#)

10.06.2025

Озтурк І.

Вчені навчили нейромережу розпізнавати майже 200 видів раку

Німецькі вчені з медичної клініки Scharite в Берліні зробили прорив у діагностиці пухлин головного мозку, розробивши систему штучного інтелекту, здатну з точністю 99,1% визначати тип новоутворення епігенетичних маркерів. Технологія відкриває нові можливості для неінвазивної діагностики найскладніших випадків. Як повідомляє [«Главком»](#), дослідження опубліковано в науковому журналі [Nature Cancer \(NatCancer\)](#).

[Детальніше](#)

15.06.2025

Думан В.

У ПОЛЬЩІ ВІНАЙШЛИ НОВИЙ “РОЗУМНИЙ” БАНДАЖ ДЛЯ РАН

Інститут ядерної фізики Польської академії наук за допомогою техніки електропрядіння з полімерних нановолокон створив перев'язувальний засіб для лікування ран, що поступово вивільняє протимікробний засіб, [повідомляє](#) SciTechDaily ([ZN.UA](#)).

[Докладніше див. додаток 27](#)

05.06.2025

Вчені розробили ШІ-ручку, яка виявляє хворобу Паркінсона, аналізуючи почерк

Міжнародна група науковців розробила ручку зі штучним інтелектом, яка може виявляти ранні ознаки хвороби Паркінсона, аналізуючи зразки почерку людей ([ukrinform.ua](#)).

Про це повідомляє Укрінформ із посиланням на [Independent](#).

Дослідники виявили, що за допомогою системи на основі штучного інтелекту ручка успішно «відрізняла» зразки почерку трьох пацієнтів із хворобою Паркінсона від почерку 13 здорових учасників. Вони дійшли висновку, що цей пристрій зміг ідентифікувати хворобу Паркінсона у пацієнтів з точністю у більш ніж 95% в невеликій групі з 16 осіб.

[Детальніше](#)

05.06.2025

Борисіхіна К.

Підходить усім групам. В Японії створили універсальну штучну кров

В Японії розпочалися клінічні випробування універсальної штучної крові, яка може підійти пацієнтам з будь-якою групою крові ([nv.ua](#)).

Про це [пише](#) Newsweek.

Дослідження проходить під керівництвом лабораторії професора Хіромі Сакаї в Медичному університеті Нарі. У березні перші дози від 100 до 400 мл було перелито 16 добровольцям. Наступний етап – перевірка ефективності та безпеки препарату.

Головна мета проєкту – вирішити проблему нестачі донорської крові для екстреної та планової медичної допомоги.

[Детальніше](#)

06.06.2025

Бурич М.

ПТСР та негативні спогади: вчені розповіли, чому ми пам'ятаємо погане краще

Чому негативні спогади, від прикрощів до травматичних подій, часто залишаються у нашій пам'яті значно яскравішими, ніж радісні? Це питання, що турбує багатьох, знаходить свою відповідь на перетині еволюційної психології та нейронауки. Вчені сходяться на думці: запам'ятовування того, що нам шкодить, є глибоко адаптивним механізмом, що сформувався заради виживання. Про це повідомляє [«Главком»](#) з посиланням на [Psychologytoday](#).
[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

25.06.2025

Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний розвиток України: здобутки, виклики, перспективи» (до 29-ї річниці Конституції України)

25 червня 2025 року в Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний розвиток України: здобутки, виклики, перспективи» (до 29-ї річниці Конституції України) ([Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України](#)).

Організаторами конференції виступили Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Національна академія правових наук України.

[Докладніше див. додаток 28](#)

25.06.2025

У КУП НАНУ відбулася III Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституція України: стан, перспективи та механізми реалізації» з нагоди

25 червня 2025 року в Київському університеті права НАН України відбулася III Науково-практична конференція «**Конституція України: стан, перспективи та механізми реалізації**», присвячена Дню Конституції України. Захід проведено за ініціативи Університету спільно з Національною академією наук України та Громадською спільнотою «Світовий конгрес українських юристів» ([Київський університет права](#)).

[Докладніше див. додаток 29](#)

21.06.2025

СПІВПРАЦЯ СИСТЕМНОГО БІЗНЕСУ, НАУКИ І МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИТОРІВ: У КИЄВІ СТАРТУВАЛА РОБОТА РАДИ З ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

У Києві відбулося перше засідання української частини Ради з питань відбудови України, яка діє в межах Глобальної організації світових лідерів *Lives Amplified* (Нью-Йорк, США). Засідання відкрив Голова Ради, президент Українського союзу промисловців і підприємців (УСПП) Анатолій Кінах ([Український союз промисловців і підприємців](#)).

Серед учасників – представники системного українського бізнесу, ділових асоціацій, провідні експерти, науковці Національної академії наук України та топових вишів. Засідання проходило в приміщенні НАН України.

[Докладніше див. додаток 30](#)

26.06.2025

Наукові парки як інструмент розвитку інновацій: підсумкова дискусія МОН для стартап-екосистем

25 червня 2025 року Міністерство освіти і науки України провело фінальну сесію серії вебінарів для представників мережі стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів та стартап-студій. Захід був присвячений темі «Наукові парки. Український контекст і законодавство» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Мета дискусії – обговорити потенціал наукових парків як платформи для взаємодії університетів, наукових установ і бізнесу, а також визначити напрями вдосконалення законодавства для розвитку інноваційної екосистеми.

[Детальніше](#)

27.06.2025

Відбулись загальні збори Національної академії правових наук України

26 червня відбулись загальні збори Національної академії правових наук України. Участь у роботі зборів взяли Голова Верховної Ради України, академік НАПрН України Руслан Стефанчук, народний депутат України Юлія Гришина, дійсні члени(академіки), члени-кореспонденти та делегати наукових установ Академії ([Національна академія правових наук України](#)).

Зі звітною доповіддю про результати наукової діяльності Національної академії правових наук України за 2024 рік виступив президент Академії Володимир Журавель.

Також відбулись вибори членів президії НАПрН України, дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів НАПрН України.

[Докладніше див. додаток 31](#)

19.06.2025

Академіка Василя Лазоришинця обрано президентом Національної академії медичних наук України

17 червня 2025 року на Загальних зборах Національної академії медичних наук України (НАМН) шляхом таємного голосування президентом Академії обрано академіка НАН та НАМН України Василя Лазоришинця ([Міністерство охорони здоров'я України](#)).

Першим віцепрезидентом НАМН України обрано академіка Олександра Усенка. До керівного складу Академії також увійшли віцепрезиденти: академік Сергій Возіанов та академік Ігор Лурін. У межах Загальних зборів також було обрано новий склад Президії НАМН України.

[Докладніше див. додаток 32](#)

24.06.2025

Астробіологічний центр буде створено на базі КНУ

Створення Астробіологічного центру КНУ обговорили на круглому столі «Майбутнє астробіології в Україні: наука, інновації та перспективи розвитку», що відбувся в Університеті 17 червня. Проєкт реалізується за підтримки Астробіологічного центру Великої Британії при Единбурзькому університеті, з яким КНУ імені Тараса Шевченка успішно співпрацює в рамках Договору про співробітництво ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

10.06.2025

Харламова Г., професорка кафедри економічної кібернетики КНУ імені Тараса Шевченка; директорка Координаційного центру з випуску серії наукових періодичних видань; заступниця голови Українського регіонального відділення Європейської асоціації наукових редакторів

Наукове видавництво як простір спільного знання

Чи не вперше в історії Книжкового Арсеналу академічні видавництва й наукові журнали дістали можливість висловитися – і їхній голос пролунав змістовно й інноваційно ([Світ](#)).

Завдяки експертам проєкту НФДУ «Теоретичні засади гармонізації редакційних практик українських наукових видань із міжнародними

стандартами для конкурентоспроможної інтеграції України до європейського простору відкритої науки» (конкурс «Передова наука в Україні»), за підтримки Координаційного центру з випуску серії наукових періодичних видань «Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка» та міжнародної ініціативи SUPRR (Supporting Ukrainian Publishing Resilience and Recovery), була проведена серія унікальних подій.

[Докладніше див. додаток 34](#)

11.06.2025

Молодіжна аерокосмічна наука: чи є перспектива

Презентувати свої досягнення і налагодити комунікацію з компаніями молоді науковці могли під час круглого столу «Можливості для розвитку молодіжної аерокосмічної науки», який організувала Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України. Під час заходу також було презентовано можливості від Національного фонду досліджень України й актуальні конкурси програми «Горизонт Європа» [\(Світ\)](#).

Попри всі проблеми галузі, в нас є перспектива. Про це не раз наголошувалося під час заходу. Ба більше, аерокосмічна галузь, як зауважила у вступному слові голова РМВ при МОН Олеся Ващук, одна з небагатьох, де Україна може посісти провідні позиції, тож сьогодні маємо уникнути того, щоб перспективні розробки залишились лише на папері.

Під час першої панелі заходу своїми напрацюваннями в авіаційній та ракетно-космічній галузі поділилися представники наших університетів, наукових установ і підприємств. Ішлося про супутники, авіаційні й ракетні двигуни, новітні матеріали, економіку галузі тощо.

[Детальніше](#)

06.06.2025

ТРИВАЄ КОНКУРС НА ЗДОБУТТЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРЕМІЇ L'ORÉAL-UNESCO 2026 ДЛЯ ЖІНОК-НАУКОВИЦЬ

Триває конкурс на здобуття міжнародної премії L'Oréal-UNESCO 2026 для жінок-науковиць у галузі фізичних наук, математики й інформатики [\(Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій\)](#).

Премію присуджують п'ятьом номінанткам із п'яти географічних регіонів ЮНЕСКО: Африки й арабських країн, Азії та Океанії, Європи, Латинської Америки, Північної Америки.

Кожна з п'ятьох лауреаток отримає грошову нагороду – 100 тисяч євро.

Останній термін подання заявок: 04 липня 2025 року.

Детальніше про умови конкурсу та критерії відбору за [посиланням](#).

06.06.2025

Відкрита наука без кордонів: Україна на семінарі в Любляні

З 2 до 6 червня 2025 року в місті Любляна (Словенія) відбувся навчальний семінар у межах проекту **Open4UA – Відкрита наука для системи вищої освіти України**. У заході взяла участь делегація Міністерства освіти і науки України разом із представниками українських університетів – партнерами консорціуму ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 35](#)

06.06.2025

Україна провела міжнародний круглий стіл щодо впливу війни на Чорне море

6 червня 2025 року вперше від початку повномасштабного вторгнення росії, за ініціативою України та в межах її головування у Спільному морському порядку денному для Чорного моря (Common Maritime Agenda, CMA), в онлайн-форматі відбувся круглий стіл високого рівня. Захід було присвячено впливу повномасштабної війни росії проти України на Чорне море та прибережні держави ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Організаторами заходу стали Міністерство освіти і науки України за сприяння проекту Європейського Союзу «Фінансовий механізм підтримки впровадження Спільного порядку денного для Чорного моря».

Участь у заході взяли представники чорноморських держав-учасниць CMA, Європейської комісії, а також міжнародних проєктів і організацій, які працюють у сферах морської безпеки, екологічного моніторингу, розминування та розвитку блакитної економіки.

[Детальніше](#)

17.06.2025

Підсумки та перспективи Міжнародного конкурсу імені Петра Яцика обговорили в Укрінформі

17 червня 2025 року в Українському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» відбулась пресконференція щодо підсумків та перспектив Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Спікерами заходу були: Уповноважений із захисту державної мови **Тарас Кремень**, заступник начальника управління – начальник відділу планування та організації гуманітарного забезпечення Управління гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України **Олексій Сергієнко**, директор Інституту української мови Національної академії наук України, голова журі

конкурсу **Павло Гриценко**, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України **Микола Жулинський**, президент Міжнародного благодійного фонду «Ліга українських меценатів», голова Наглядової Ради ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» **Володимир Загорій**, член Міжнародного благодійного фонду «Ліга українських меценатів», генеральний директор ПАТ «Ексімед» **Олександр Огороднійчук**, виконавча директорка Міжнародного благодійного фонду «Ліга українських меценатів» **Світлана Короненко-Слабошпицька**.

Учасники заходу підбили підсумки ювілейного мовного марафону, оцінили його вплив на формування національної свідомості української молоді. Поділилися думками про майбутнє конкурсу, функціонування української мови в Україні та за її межами.

Відео: https://youtu.be/_tB57f-eUUA

Читайте також: [Мовна гордість: оголошено переможців XXV Конкурсу імені Петра Яцика](#)

09.06.2025

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «ІНСТИТУЦІЙНА (НЕ)СПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ: ЯК РОЗІРВАТИ ЗАМКНЕНЕ КОЛО»

Електронна версія дослідження доступна за посиланням: <https://bit.ly/4mGvFF5>

5 червня 2025 року в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України відбулася презентація наукового дослідження «Інституційна (не)спроможність держави в Україні: як розірвати замкнене коло», присвяченого аналізу інституційної спроможності української держави в умовах сучасних політичних викликів. Презентацію відкрив директор Інституту, академік НАН України **Олег Рафальський**, який наголосив на важливості дослідження, проведеного співробітниками відділу політичних інститутів та процесів, оскільки воно порушує фундаментальні питання ефективності влади, політичної стабільності та якості врядування ([Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України](#)).

[Детальніше](#)

09.06.2025

Плющик О., кандидат філологічних наук, доцент, учений секретар Інституту біографічних досліджень НБУВ

Біографіка і патріотична консолідація українського суспільства

4 червня 2025 року відбулися організовані [Інститутом біографічних досліджень](#) НБУВ XXI Біографічні читання, присвячені пам'яті засновника і

першого директора інституту доктора історичних наук, професора Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003). Цьогоріч у центрі обговорення творчого співтовариства біографістів були проблеми екзистенційних модусів нашої буремної доби в дослідженнях біографів і очікування читацьких аудиторій, значення біографіки для справи збереження гуманістичних цінностей у драматичних умовах воєнних подій, консолідації українського суспільства, реалізації потенціалу особистості ([Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 36](#)

09.06.2025

Цифрова енергетика та інновації майбутнього: виклики та рішення

У Національному університеті біоресурсів і природокористування України відбулась III міжнародна науково-практична конференція «ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ І АВТОМАТИЦІ» ([НУБіП України](#)).

Цілеспрямоване знищення енергетичної інфраструктури України російським агресором та зростання вартості енергоресурсів актуалізували питання децентралізації енергосистем, стійкості та енергонезалежності місцевих громад, цифрової трансформації мереж, переходу до декарбонізованої економіки та активного впровадження відновлюваних джерел енергії.

Кращі фахівці галузі провідних країн світу долучилися до пленарного та секційних засідань. У цьому році значно розширилось коло учасників, а загальна кількість учасників конференції склала 256 фахівців. Свої доповіді

представили науковці та практики з Канади, Німеччини, Бельгії, Болгарії, Польщі, Австралії.

До заходу долучилися провідні фахівці наукових установ та закладів вищої освіти України.

[Детальніше](#)

30.06.2025

Захід із поширення інформації, присвячений грантовим можливостям Програми «Горизонт Європа» і Національного фонду досліджень України, у Рівному

26–27 червня команда Національного фонду досліджень України провела в місті Рівне інформаційний захід «Робоча програма “Горизонт Європа” на 2025 рік та гранти Національного фонду досліджень України – нові можливості для українських науковців та інноваторів». Подія зібрала науковців, дослідників, представників вищих навчальних закладів, наукових установ, бізнесу, органів влади та громадських організацій регіону ([Національний фонд досліджень України](#)).

Упродовж двох днів учасники ознайомлювалися з можливостями фінансування від Національного фонду досліджень України та рамкової програми ЄС «Горизонт Європа».

[Детальніше](#)

18.06.2025

Представники НФДУ провели навчальний захід «Робоча програма “Горизонт Європа” на 2025 рік та гранти Національного фонду досліджень України – нові можливості для українських науковців та інноваторів» у Чернівцях

Метою заходу було детальне ознайомлення учасників із сучасними інструментами фінансування наукових досліджень, обговорення нових можливостей грантової підтримки та розвиток навичок успішної участі у конкурсах як на національному, так і на європейському рівні ([Національний фонд досліджень України](#)).

Учасниками тренінгу стали науковці, інноватори, представники закладів вищої освіти, органів влади різних рівнів, громадських організацій, малого та середнього бізнесу.

[Детальніше](#)

19.06.2025

Українські школярі здобули 17 нагород на міжнародній Олімпіаді Геніїв у США

Учні Малої академії наук України повернулися зі США з перемогами на міжнародному конкурсі проєктів екологічного спрямування – GENIUS Olympiad ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Українська команда виборола 17 нагород: 1 гран-прі, 3 золоті медалі, 5 срібних медалей, 4 бронзові медалі, 4 почесні відзнаки.

GENIUS Olympiad – один із найбільших у світі конкурсів для учнівських екопроєктів. Щороку в ньому беруть участь понад 1000 учасників із більш ніж 70 країн.

Цьогоріч у фіналі змагалися 1269 учасників. Україну представили 34 учні з 11 областей з 29 проєктами – усі вони є вихованцями Малої академії наук.

[Детальніше](#)

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

13.06.2025

У щомісячному огляді експертки НІСД Даниїли Олійник висвітлено основні події та рішення, пов'язані із цифровою трансформацією економіки України у травні

Травень був плідним на важливі події, пов'язані зі сферою цифрової трансформації української економіки, які визначали її провідні напрями ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

Кабінет Міністрів України 13.05.2025 р. продовжив строк реалізації Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та плану заходів щодо її реалізації на період до 2030 року

Статистична комісія ООН прийняла оновлений міжнародний статистичний стандарт для статистики національних рахунків «Системи національних рахунків 2025 р. (SNA 2025)», а Міжнародний валютний фонд (МВФ) представив оновлену версію «Посібника з інтегрованого платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (BPM7)»

👉 Докладніше 👉 <https://www.niss.gov.ua/.../tsyfrova-transformatsiya...>

Джерело: <https://www.facebook.com/nissgovua>

26.06.2025

Мінцифра формує стратегію з ШІ – долучайтеся до опитування і впливайте на майбутнє ШІ в Україні

Мінцифра працює над Стратегією розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року. Цей документ визначить, як держава інтегруватиме ШІ у ключові сфери, – державне управління, оборону, економіку, медицину, інфраструктуру, освіту тощо. Стратегія також опише актуальний стан ШІ-екосистеми в Україні й світі, сильні й слабкі сторони українського AI ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 37](#)

17.06.2025

РЕЗУЛЬТАТИ СТАРТОВОГО СЕЗОНУ ІНКУБАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ “BOOSTER ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ – 2025” (ВЕСНЯНА СЕСІЯ)

Ми раді поділитися підсумками реалізації Інкубаційної програми “BOOSTER ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ – 2025” (весняна сесія), яка стала важливим кроком у підтримці й розвитку академічних стартапів та інноваційних команд України, і також є частиною проєкту “СТАРТАП-ШКОЛА АКАДЕМ.СІТІ – ІННОВАЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА ДЛЯ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНИХ СТАРТАПІВ НАУКОВИХ УСТАНОВ НАН УКРАЇНИ” ([Academ.City](https://academ.city)).

Джерело: <https://academcity.org.ua/>

За час роботи програми, з **28 квітня по 13 червня 2025 року**, 69 учасників із понад 39 наукових, освітніх та підприємницьких закладів різних регіонів України отримали цінний досвід у підготовці бізнес-презентацій, проведенні маркетингових досліджень та фінансового планування.

[Докладніше див. додаток 38](#)

06.06.2025

Ідеатон “Наука: знайомство та практика досліджень” – твій перший крок до науково-інноваційної розробки

2 червня о 15:00 в освітньо-науковому просторі Київського академічного університету (КАУ) відбулося представлення результатів студентських науково-інноваційних проєктів, розроблених у межах Ідеатону «Наука: знайомство та практика досліджень». Захід організовано КАУ спільно з

Інжиніринговою школою Noosphere у рамках [Програми підтримки студентських науково-інноваційних проєктів та стартапів \(Київський академічний університет\)](#).

Ідеатон став важливою платформою для залучення молоді до дослідницької та інноваційної діяльності. Учасники зробили перші кроки до створення власних науково-інноваційних розробок та стартапів.

У програмі взяли участь три студентські команди, які протягом двох місяців працювали під керівництвом науковців КАУ та НАН України над власними дослідженнями.

[Детальніше](#)

18.06.2025

Інноваційна діяльність КАІ: експерти National IP&Innovations Hub проаналізували технологічний потенціал університету

Розробка профілю інноваційної діяльності Державного університету “Київський авіаційний інститут” (КАІ), визначення ключових сфер розвитку та запропоновані траєкторії для підсилення науково-технічного та інноваційного впливу університету на економіку – такі результати аналізу наукових розробок та технологічного потенціалу КАІ. Цей аналіз провели фахівці National IP&Innovations Hub, який функціонує на базі Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс), за запитом університету ([ІР офіс](#)).

[Детальніше](#)

07.06.2025

Чернишова М., керівниця партнерств у стартап-акселераторі YEP УНІВЕРСИТЕТ ЯК ЦИФРОВИЙ ХАБ: НОВА РОЛЬ У РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

[Після початку повномасштабного вторгнення](#) університети стали опорою для регіонів. Вони залишилися активними навіть тоді, коли інші інституції зупинилися. І це не лише про освіту чи забезпечення людського капіталу – університети дедалі більше залучені до розвитку технологій, зокрема цифрових. У [звіті](#) Європейської комісії про [готовність України до вступу до ЄС](#) сказано, що країна зробила прогрес у цифрових змінах, але потребує розвитку цифрових навичок, кібербезпеки та електронних сервісів. Тут відкривається можливість для університетів – вони можуть підтримувати цифрові зміни на місцевому рівні ([ZN.UA](#)).

Джерело: zn.ua (скріншот)

[Докладніше див. додаток 39](#)

18.06.2025

Річний звіт УКРНОІВІ-2024: євроінтеграція та інноваційний розвиток

Світові тренди на нематеріальні активи, успішний скринінг відповідності національного законодавства праву ЄС за розділом 7 “Право інтелектуальної власності”, міжнародна співпраця та підтримка українських винахідників – Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/IP офіс) оприлюднив звіт про свою діяльність за 2024 рік ([IP офіс](#)).

[Докладніше див. додаток 40](#)

16.06.2025

Думан В.

25 НАЙПЕРСПЕКТИВНІШИХ ІІІ-СТАРТАПІВ ЄВРОПИ ЗА ВЕРСІЄЮ BLOOMBERG

Видання Bloomberg підготувало [рейтинг](#) із 25-и європейських інноваційних компаній, що розробляють моделі штучного інтелекту для потреб різних галузей. Тут є медицина, генна інженерія, переклад, ігри, автоматизовані автомобільні перевезення, дубляж фільмів, оборонні технології, аерокосмічні стартапи та безліч інших. Експерти Bloomberg

стверджують, що саме ці стартапи відкриють нові горизонти у технологіях 2025 року ([ZN.UA](https://zn.ua)).

Джерело: zn.ua (скріншот)

Для формування списку видання залучило 14 лідерів у сфері технологій: керівників компаній, засновників та інвесторів. Вони запропонували лонгліст номінатів, а експерти Bloomberg за внутрішніми алгоритмами сформували короткий список на 25 позицій.

[Докладніше див. додаток 41](#)

06.06.2025

Думан В.

BLOOMBERG ВИЗНАЧИВ ДЕСЯТКУ ЛІДЕРІВ, ВІД ЯКИХ ЗАЛЕЖИТЬ ПОСТУП ТЕХНОЛОГІЙ У СВІТІ

На щорічній конференції Bloomberg Tech названо десятку людей, які задаватимуть тренди для галузі технологій у найближчому майбутньому. Це розробники штучного інтелекту, нових соціальних мереж, фахівці з цифрової безпеки та чиновники, пише [Bloomberg \(ZN.UA\)](https://zn.ua).

Появу нових імен у світі технологій видання пов'язує із серйозною трансформацією, яку ця галузь переживає на наших очах. Стрімкий розвиток штучного інтелекту, аерокосмічна промисловість, соціальні мережі як відкривають нові можливості, так і створюють виклики, на які потрібно відповідати. Люди з Топ-10 є новими гравцями і трендмейкерами на цьому ринку. Видання переконує, що найближчим часом їхні прізвища залунають на весь світ.

[Детальніше](#)

Бібліотека в науковому процесі

О. Збанацька,

докторка наук з соціальних комунікацій, доцентка,
професорка кафедри журналістики та міжнародних відносин,
Київський університет культури
головна бібліотекарка,
відділ лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем,
Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

Від національної системи електронних бібліотек до національної електронної бібліотеки України: еволюція поглядів

Актуальність теми дослідження. Ідея створення Національної електронної бібліотеки України (далі НЕБУ) – не нова. На початку ХХІ ст. окремі бібліотеки почали оцифровувати власні фонди і розробляти інтерфейси для електронних бібліотек (далі ЕБ). Оскільки в Україні була відсутня єдина автоматизована бібліотечно-інформаційна система, то новостворені ЕБ відрізнялися одна від одної в технічному, технологічному та інформаційному планах. Загалом ЕБ надають широкій громадськості доступ до документів державно-національного змісту, сприяють збереженню рідкісних бібліотечних фондів в електронному вигляді, а також популяризують українську мову та культуру, тому ця тема є актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Сьогодні накопичено значну кількість наукових праць, що стосуються багатопланових та багатоаспектних питань формування та функціонування ЕБ. Так, це – питання термінології, визначення структури та функцій, класифікації, нормативно-правового забезпечення, авторського права в інтернеті, історії створення та перспектив ЕБ тощо.

Комплексні дослідження ЕБ здійснювали українські дослідники, – Л. Костенко, К. Лобузін, О. Мар'їна, І. Павлуша, А. Чекмарьов, А. Яцишин.

Наукові напрацювання таких дослідників, як О. Баркова, О. Кізян, Ю. Кормилець, І. Лобузін, І. Павлуша, Н. Пасмор, Н. Прилуцька, В. Резніченко, Л. Сирота та інших є важливими щодо розробки теоретичних основ розвитку бібліотек в цифровому просторі та їх термінологічного визначення.

Окремі аспекти класифікації ЕБ представлено в публікаціях Н. Прилуцької та Я. Топольник. Зокрема, Я. Топольник пропонує класифікувати ЕБ за організаційною структурою («самостійні, вбудовані в більш загальний ресурс, інтегровані»), за ознакою відмінності творців (бібліотеки, створювані органами влади, професійними інформаційними організаціями (бібліотеки, органи НТІ, архіви), засобами масової інформації, громадськими структурами; науковими та навчальними інституціями;

комерційними фірмами і окремими аматорами)» [22, с. 207–208], за змістом (універсальні, тематичні, галузеві, персональні).

Вагомий внесок у дослідження правових аспектів функціонування ЕБ зробили К. Афанасьєва, Г. Гуцол, І. Давидова, І. Менсо, О. Клименко, О. Сокур та інші.

Практичний досвід створення ЕБ «Культура України» висвітлено у публікаціях С. Бакан, Т. Вилегжаниної, А. Микитенко; ЕБ «Україніка», – К. Лобузіної, І. Павлуши, В. Попика та ін.

Особливу групу становлять публікації дослідників, котрі займалися розробками науково-організаційних та технологічних засад створення зібрань електронних документів, серед них: О. Баркова, Н. Кунанець, Д. Ланде, І. Лобузін, А. Ржеуський, М. Слободяник та ін.

Науково-організаційним та технологічним засадам формування електронних бібліотек закладів вищої освіти (далі ЗВО) присвячено публікації І. Беззуб, О. Спіріна, Р. Ріжняка, Ю. Ульченко.

Мета статті – дослідити еволюцію поглядів науковців від ідеї розробки національної системи електронних бібліотек до створення Національної електронної бібліотеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Теоретичним підґрунтям для створення ЕБ в Україні слугував широкий спектр науково-дослідних робіт, проведених наприкінці 1980-х–1990-х років Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ). Зокрема, досліджувалися теми: «Забезпечення загальнодоступності книжкової спадщини України» (наук. керівник Л. Костенко), «Інформаційні технології бібліотечних мереж і систем» (наук. керівник Л. Костенко), «Створення бібліографічного реєстру друкованих видань України» (наук. керівник А. Чекмарьов), «Створення реєстру української рукописної книги» (наук. керівник Л. Дубровіна) [19, с. 86]. У 1996 р. співробітниками НБУВ (А. Чекмарьов, Л. Костенко, Т. Павлуша) запропоновано ескізний проєкт «Національна система електронних бібліотек» (Київ, 1996) як «бібліотечний» напрям робіт національної програми інформатизації, що передбачає формування в провідних книгозбірнях України електронних бібліотек, їх інтеграцію комп'ютерними мережами і забезпечення доступу до ресурсів цих бібліотек кожного громадянина в будь-який час і з будь-якого регіону.

Проблеми формування ЕБ України детально висвітлено в публікації Л. Костенко. Зокрема, науковець зазначав, що в мережі українських книгозбірень має поєднуватися «відомча централізація й регіональна кооперація. Відомча централізація зумовлює необхідність створення в бібліотеках державного рівня (медичній, науково-технічній, сільськогосподарській тощо) електронних бібліотек, що інтегруватимуть галузеві інформаційні ресурси», а «регіональна кооперація потребуватиме проведення подібної роботи на обласному рівні» [11, с. 221]. Дослідник підкреслював, що «потребуватимуть посиленої уваги проблеми лінгвістичного та програмного забезпечення електронних бібліотек», і «слід

орієнтуватися на засоби інтелектуалізації інформаційного пошуку» [11, с. 227].

Комплексну систему комп'ютерно-технологічних, науково-методичних та організаційних заходів, за допомогою яких можна створити єдині методологічні та методичні засади функціонування бібліотечної справи на основі взаємопов'язаних інформаційних технологій формування національного бібліотечного фонду, включаючи депозитарії електронних документів, а також забезпечення вільного доступу до накопиченої документної інформації для всіх членів суспільства незалежно від їхнього матеріального забезпечення та соціального статусу було представлено А. Чекмарьовим, Л. Костенко та Т. Павлушею у виданні «Національна система електронних бібліотек» (1998) [24]. У результаті цього українські бібліотеки мали трансформуватися з пасивних сховищ документованих знань в активних їх розповсюджувачів.

Науковці запропонували «бібліотечний» напрям і визначили мету створення Національної системи електронних бібліотек – «досягнення якісно нового рівня повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства в документованих знаннях, що кумульовані в сукупному фонді книгозбірень України» [24, с. 8].

Для кардинального підвищення повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб користувачів, у 1999 р. НБУВ почала створення НЕБ. Її основними компонентами стали: електронний каталог НБУВ, що відображає обов'язковий примірник вітчизняних творів друку; база даних «Реферати наукових видань України» (монографій, енциклопедій, довідників, словників, періодичних видань, збірників наукових праць, матеріалів конференцій, авторефератів дисертацій, препринтів тощо); депозитарій повних електронних версій опублікованих матеріалів». У «Бібліотечному віснику» (2000, № 4) розміщено повідомлення, в якому пропонувалося надсилати до НБУВ «електронні версії монографічних, періодичних та інших опублікованих наукових матеріалів для їх архівного зберігання в Депозитарії і представлення на Web-сервері НБУВ у визначений інтелектуальним власником строк із дотриманням чинних нормативних актів щодо авторського права». У 2000 р. представлено проєктні рішення, інформаційні ресурси та вхідні формати Національної електронної бібліотеки України [14].

На початку ХХІ ст. виникла теоретична й практична потреба вирішення низки бібліотечно-технологічних питань щодо подальшого розвитку ЕБ. Це питання механізму комплектування, надійного зберігання та ефективного використання електронних ресурсів бібліотек, а також виявлення механізмів побудови відповідної інфраструктури для забезпечення акумулювання інформації. Методологічні, бібліотечно-технологічні, науково-інформаційні й організаційні засади створення та розвитку ЕБ висвітлено в дисертаційному дослідженні І. Павлуши [15].

У зв'язку з переходом до інформаційного суспільства перед бібліотечною спільнотою постало питання трансформації бібліотек з

«пасивних сховищ документованих знань на паперових носіях в активних їх розповсюджувачів засобами електронних комунікацій»¹.

Формуванню ЕБ як бібліотекознавчої проблеми присвячено публікацію М. Слободяника [20], а в матеріалах II міжнародної науково-практичної конференції «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Київ, 25–26 травня 2005 р.) опубліковано тези Л. Костенка «Наукова електронна бібліотека України», присвячені особливостям створення і функціонування наукової ЕБ. ЕБ також розглядаються як складові інформатизації українського суспільства [9] і як напрям розвитку наукових комунікацій [26].

Відсутність єдиної системи управління створенням НЕБ та висока професійна свідомість бібліотечних фахівців сприяли розвитку регіональних корпоративних проєктів. Передбачалось, що «створені в результаті цих проєктів Інтернет-ресурси мають стати базовою складовою контенту майбутньої НЕБУ». У січні 2009 р. представники трьох українських ЗВО – Харківського національного університету імені В. Каразіна, Національного університету «Києво-Могилянська академія» та Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича оголосили про початок проєкту «Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України (ELibUkr)». Провідні бібліотеки усіх регіонів України, що «формують потужні зведені електронні каталоги та відкриті й «юридично чисті» з точки зору авторського права повнотекстові інституційні репозитарії» мали приєднуватись до таких проєктів і стати «вагомою ланкою у розбудові Національної електронної бібліотеки» [21].

У 2010 р. для освітньої сфери розпочався активний етап у створенні національної електронної бібліотечної системи. На вебсайті Національного інституту стратегічних досліджень розміщено аналітичну записку «Створення і функціонування електронних бібліотечних систем як чинник розвитку єдиної національної освітньо-наукової системи»², в якій зазначалося, що на державному рівні було поставлено завдання «створення національної електронної бібліотеки що, разом із завданням збереження історико-культурної спадщини, буде також виконувати функцію накопичення освітніх і наукових матеріалів та забезпечення доступу до них».

ЕБ ставали об'єктом обговорень на численних наукових заходах різного рівня. Так, у рамках проведення II Міжнародного форуму «Проблеми розвитку інформаційного суспільства», 15 жовтня 2010 р. у Книжковій палаті

¹ Костенко Л. Бібліотечні електронні інноваційні технології. *Бібліотечний вісник*. 2003. № 6. С. 36–38. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002473>

² Карпенко М., Іщенко А. Створення і функціонування електронних бібліотечних систем як чинник розвитку єдиної національної освітньо-наукової системи. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень* : вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/stvorennia-i-funkcionuvannya-elektronnikh-bibliotechnikh-sistem>

України відбулося засідання «круглого столу» «Електронні бібліотеки: проблемні питання видавництв, бібліотек, обов'язкового примірника, авторського права». [6, с. 48]. На XV всеукраїнській науково-практичній конференції «Короленківські читання – 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі» (Харків, 11 жовтня 2012 р.) А. Соляник запропонувала: «удосконалити нормативно-правову базу, регламентуючу цілісне формування та функціонування Національної електронної бібліотеки України; вирішити концептуальні, організаційні, техніко-технологічні питання щодо створення багатоконтурної комунікаційної структури; питання загальної системи генерування, зберігання та використання фонду НЕБУ; обґрунтувати систему інституційних депозитарії мережових документів; створити координаційну раду з представників бібліотек-учасниць» [21].

У 2013–2015 рр. об'єктом досліджень науковців стають питання технологічних засад формування інформаційних ресурсів універсальної електронної бібліотеки (О. Баркова) [3], корпоративної каталогізації (Н. Денисенко) [8]. Науково-організаційним, технологічним та концептуальним засадам формування ЕБ ЗВО присвячено публікації І. Беззуб («Електронні бібліотеки в сучасній освіті». Київ, 2015), Р. Ріжняка («Розвиток науково-технологічного забезпечення формування електронних бібліотек у вищих навчальних закладах України». Кіровоград, 2014), В. Бабали, М. Крижанівського («Концепція побудови сучасної інтерактивної електронної бібліотеки з елементами соціальної мережі». Харків, 2015), Т. Копитько («Концептуальні засади створення та розвитку електронних бібліотек». Київ, 2015) та захищеній дисертації Ю. Ульченко «Управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу» (Старобільськ, 2017). Орієнтири щодо проектування ЕБ установ Національної академії педагогічних наук України узагальнено в колективній монографії «Науково-організаційні засади проектування мереж електронних бібліотек установ НАПН України» (Київ, 2014)».

29 березня 2016 р. на вебсайті Громадського телебачення розміщено інформацію щодо затвердження Кабінетом Міністрів України стратегії, яка передбачає створення Національної електронної бібліотеки України, «мобільних бібліотек» і формування реєстраційної бази «Книжкові пам'ятки України»³.

Подальші дослідження зосереджувалися на правовому регулюванні діяльності ЕБ. Так, 2017 р. І. Менсо захистила дисертацію на тему «Правове регулювання діяльності електронних бібліотек за цивільним законодавством України», а 2019 р. вийшла її монографія «Правове регулювання діяльності електронних бібліотек щодо використання творів у цифровій формі» (Київ). Основні критерії ЕБ, процеси залучення документів до наукового обігу, а

³ URL: <https://hromadske.ua/posts/v-ukraini-bude-stvorena-natsionalna-elektronnabiblioteka>

також проєкти, метою яких є інтеграція на рівні ЕБ розглянула Н. Самохіна [18]. У 2020 р. в матеріалах міжнародних конференцій опубліковано тези Є. Забіянова «Електронні бібліотеки – унікальний цифровий депозитарій культурного надбання»⁴ та «Перспективи електронних бібліотек України в умовах діджиталізації суспільства»⁵. У дисертаційному дослідженні С. С. Гарагулі ЕБ розкрита як інтегратор джерел наукової інформації⁶. Таким чином, на початок третього десятиліття ХХІ ст. Україна накопичила значний науковий доробок щодо створення, інформаційного наповнення та використання ЕБ.

На початку повномасштабної російсько-української війни бібліотечна спільнота вкотре усвідомила нагальну потребу реалізації проєкту Національної електронної бібліотеки України.

1 березня 2022 р. ВГО Українська бібліотечна асоціація (далі УБА) звернулася із закликом до бібліотечних закладів збирати документи про війну на своїх комп'ютерах або на хмарних сервісах [16]. 22 квітня 2022 р. на вебсайті УБА розміщено повідомлення «Спільне архівування документів про Війну в Україні 2022 року»⁷, в якому асоціація пропонує акумулювати ці матеріали на «спільному сервері, формуючи загальний архів документів, та за однаковими правилами»⁸, щоб надалі легше було працювати з цими документами, коли почнеться створення колекції в Національній цифровій бібліотеці [19, с. 95-96].

14 лютого 2023 р. на координаційній зустрічі представників різних інформаційних інституцій було оголошено про початок проєкту створення Національної електронної бібліотеки України за підтримки ЮНЕСКО та ІФЛА⁹. Мета проєкту – «захист культурного надбання України в частині документальної спадщини, що знаходиться в інституціях пам'яті по всій Україні (бібліотеках, архівах, музеях тощо), шляхом її оцифрування та створення надійної системи збереження і доступу до цифрових копій об'єктів

⁴ Забіянов Є. В. Електронні бібліотеки – унікальний цифровий репозитарій культурного надбання. Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. міжнар. наук. конф. (26–27 листопада 2020 р.). Харків, 2020. С. 138–139.

⁵ Забіянов Є. В. Перспективи електронних бібліотек України в умовах діджиталізації суспільства. Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матеріалів Третьої міжнар. наук. конф., м. Київ, 14–16 травня 2020 р. Київ, 2020. С. 58–60.

⁶ Гарагуля С. С. Електронна бібліотека як інтегратор джерел наукової інформації : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ, 2018. 205 с.

⁷ Спільне архівування документів про Війну в Україні 2022 року. Українська бібліотечна асоціація : вебсайт. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5007-spilne-arkhivuvannia-dokumentiv-pro-viinu-v-ukraini-2022-roku>

⁸ Там само.

⁹ Початок проєкту створення Національної електронної бібліотеки України за підтримки ЮНЕСКО та ІФЛА. Українська бібліотечна асоціація : вебсайт. URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5078-pochatok-proiektustvorennia-natsionalnoi-elektronnoi-biblioteki-ukrainy-za-pidtrymky-yuneskota-ifla>

через інтернет на довготривалій основі»¹⁰. Реалізувати проєкт створення НЕБУ планується у чотири етапи впродовж 2024–2029 рр.

В інших країнах існує багато вже реалізованих подібних проєктів. Їхній невеликий огляд представлено в публікації І. Передерій та Р. Гули «Про перспективи реалізації проєкту Національної електронної бібліотеки України» [16, с. 263].

На шпальтах періодичних друкованих та електронних видань почали висвітлюватися питання НЕБУ. Зокрема, вкотре постало питання нормативно-правового забезпечення НЕБУ (О. Клименко, О. Сокур) [10]. Також ЕБ розглядаються як складник національного інформаційного простору України, особливо в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну (Є. Чумак) [25].

4 листопада 2023 р. на вебсайті культурно-видавничого проєкту «Читомо» розміщено публікацію О. Бойко «Як працюватиме Національна електронна бібліотека України»¹¹. 31 січня 2024 р. на круглому столі О. Бруй, І. Бірюкова, С. Доценко, Н. Розколупа та Т. Чорна презентували проєкт створення НЕБУ під назвою «Національна електронна бібліотека України. Збереження документальної спадщини» [4]. Серед поставлених завдань: оцифрування, накопичення та упорядкування; зберігання та збереження; облік книжкових пам'яток; надання у відкритий доступ; інтеграція у глобальний інформаційний простір. Доповідачі представили загальну модель ЕБ, оцифрування документів та наповнення репозитарію, організаційну структуру та взаємодію, а також дорожню карту створення НЕБУ. Оцифруванню підлягають об'єкти документальної спадщини. Обов'язково до НЕБУ вноситимуться рукописні книги, стародруки, цифрові копії усіх книг та періодичних видань українською мовою 1801–1922 рр. та іншими мовами в Україні 1801–1860 рр. До 2028 р. планується внести до НЕБУ 1 млн документів [4].

Низка авторів перспективи розвитку ЕБ пов'язують з імерсивними технологіями, які «інтегрують віртуальний уміст і фізичне середовище, повністю занурюючи користувачів у комп'ютерно змодельований світ» [23, с. 344]. Розглядають можливість у майбутньому запровадження технологій віртуальної, доповненої та змішаної реальностей, а також використання технологій штучного інтелекту. [23, с. 350].

Висновки. Сьогодні в Україні відсутня універсальна ЕБ, яка б підтримувала всі вимоги й очікування різних груп користувачів. Існує велика кількість систем в галузі ЕБ, які варіюються від систем репозиторіїв до складних систем, заснованих на нових технологіях.

Створення НЕБУ стало б проривом в освіті та науці, адже вона має об'єднати освітні, наукові, університетські, музейні ресурси в єдину мережу.

¹⁰ Там само.

¹¹ Бойко О. Як працюватиме Національна електронна бібліотека України. *Читомо. Культура читання і книговидання* : вебсайт. URL: <https://chytomo.com/iak-pratsiuvatyme-natsionalna-elektronna-biblioteka-ukrainy/>

Проте, як зауважила Т. Вилегжаніна, «багато проблем треба розв'язати, багато виважених рішень прийняти і втілити в життя для того, щоб створення НЕБ не було проголошеним гуманітарно-ідеологічним мегапроектом» [5, с. 5].

Перші напрацювання з організації національної системи електронних бібліотек у вигляді ескізного проєкту представлено у 1996 р. формування та функціонування як системи електронних бібліотек так і окремих електронних бібліотек України. Зокрема, питання термінології, визначення структури та функцій, класифікації, нормативно-правового забезпечення, авторського права в інтернеті, історії створення та перспектив електронних бібліотек тощо. У 2016 р. знов постало питання про створення Національної електронної бібліотеки і корпоративність, проте ця чергова спроба мала декларативний характер. 2023 р. заявив про початок нового проєкту створення Національної електронної бібліотеки України за підтримки ЮНЕСКО та ІФЛА, який планується реалізувати у чотири етапи впродовж 2024–2029 років. Це є складне завдання, що потребує вирішення змістових, методичних, організаційних, технологічних, технічних та фінансових питань. Тільки їхнє комплексне вирішення дозволить створити сучасну Національну електронну бібліотеку України.

Список бібліографічних покликань

1. Афанасьєва К. О. Правові аспекти функціонування електронних бібліотек. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2008. № 2. С. 45–49.

2. Бакан С. Ф., Вилегжаніна Т. І. Електронна бібліотека «Культура України» [роль НПБУ в цьому проєкті]. *Кінознавство, культурологія та мистецтвознавство (соціально-комунікаційний аспект)* : колект. моногр. / Київ. міжнар. ун-т, Ін-т журналістики. Київ, 2013. С. 93–108.

3. Баркова О. В. Технологічні засади формування інформаційних ресурсів універсальної електронної бібліотеки : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.06 / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 24 с.

4. Бруй О., Бірюкова І., Доценко С., Розколупа Н., Чорна Т. Національна електронна бібліотека України. Збереження документальної спадщини: презентація. *Національний університет «Києво-Могилянська академія»* [вебсайт]. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/70616630-835c-4a8b-9053-68d7cdc2958a/content>

5. Вилегжаніна Т. І. Національна електронна бібліотека України: мрія чи реальність? *Бібліотечна планета*. 2010. № 3. С. 4–5.

6. Гуцол Г. Електронні бібліотеки: проблемні питання видавництва, бібліотек, обов'язкового примірника, авторського права. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 10. С. 48–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2010_10_14.

7. Давидова І. О. Електронні бібліотеки: правові засади функціонування в Україні. *Нові обличчя бібліотек та організацій* : фокусний семінар : VIII міжнар. конф. «Крим-2001», 9–17 червня 2001 р., м. Судак. 2001. С. 47–51.

8. Денисенко Н. Г. Корпоративна каталогізація і національна електронна бібліотека: вимоги часу та реалізація проєктів в Україні. *Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23–26 квіт. 2013 р.). Харків, 2014. С. 43–51.

9. Желай О. Електронні бібліотеки як складова інформатизації українського суспільства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2008. Вип. 21. С. 152–163.

10. Клименко О., Сокур О. Національна електронна бібліотека України: нормативно-правове забезпечення. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 5. С. 10–15. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.5\(322\).10-15](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.5(322).10-15)

11. Костенко Л. Й. Проблеми формування електронних бібліотек України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ. 1998. Вип. 1. *Бібліотека. Наука. Культура. Інформація*. С. 220–228.

12. Лобузіна К. В. Фундаментальна електронна бібліотека «Україніка»: технологічна організація та основні принципи управління інформаційними ресурсами. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. С. 18–23. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/656>

13. Микитенко А. Електронна бібліотека «Культура України». *Бібліотечна планета*. 2011. № 1. С. 5–6.

14. Національна електронна бібліотека України: проєктні рішення, інформаційні ресурси, вхідні формати / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад. А. О. Чекмарьов [та ін.]. Київ : [б. в.], 2000. 17 с.

15. Павлуша І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. На здоб. наук. ступ. канд. іст. наук. 07.00.08 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2002. 18 с.

16. Передерій І. Г., Гула Р. В. Про перспективи реалізації проєкту Національної електронної бібліотеки України. *Тези 75-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету* / Нац. ун-т «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Т. 2. (02 трав.–25 трав. 2023 р.). Полтава, 2023. С. 261–264. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12267/1/zbirnyk2_75_261-264.pdf

17. Попик В. Концептуальні засади розбудови фундаментальної національної електронної бібліотеки «Україніка». *Бібліотечний вісник*. 2015. № 2. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_2_3

18. Самохіна Н. Електронна бібліотека як засіб інтелектуального доступу до документів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2019. Вип. 56. С. 307–316. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.56.307>

19. Сербін О., Збанацька О. Національна електронна бібліотека України: виклики та рішення. *Дослідницька парадигми та інноваційні стратегії у цифровому суспільстві* : колект. монографія / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Навч.-наук. ін-т. Київ, 2024. С. 71–112.
20. Слободяник М. С. Формування електронної бібліотеки як бібліотекознавча проблема. *Вісник харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. Харків. 2004. Вип. 14. С. 116–127.
21. Соляник А. Корпоративна взаємодія як основа реалізації функцій національної бібліотеки. *Короленківські читання – 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі* : матеріали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2012 р.). Харків : Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 18–25. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890589.pdf>.
22. Топольник Я. Особливості створення та функціонування електронної бібліотеки. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти* : зб. наук. пр. 2016. Вип. 3. С. 199–212.
23. Хрущ С., Кушнар'єв В., Лютий А., Онищенко І. Імерсивні технології для електронних бібліотек. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2023. Т. 6. № 2. С. 341–352. DOI: 10.31866/2617-796X.6.2.2023.293605
24. Чекмар'єв А. О., Костенко Л. Й., Павлуша Т. П. Національна система електронних бібліотек / Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ : [б. в.], 1998. 50 с.
25. Чумак Є. Електронні бібліотеки як вагомий складник національного інформаційного простору України. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 5. С. 16–23. DOI: 10.36273/2076-9555.2023.5(322)
26. Шемаєва Г. В. Формування електронних бібліотек як напрям розвитку наукових комунікацій. *Сучасна бібліотека – науково-інформаційний центр освіти майбутнього* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23–24 верес. 2009 р.). Харків, 2009. С. 122–126.
- (Джерело: Збанацька О. Від національної системи електронних бібліотек до національної електронної бібліотеки України: еволюція поглядів / О. Збанацька // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – 2024. – Вип. 72. – С. 152–168. doi: <https://doi.org/10.15407/np.72.152>).

26.06.2025

Утворено Консорціум EIFL-Україна: ДНТБ України стала національним координатором міжнародної ініціативи EIFL

Державна науково-технічна бібліотека України (ДНТБ України) уклала Меморандум про співробітництво з міжнародною організацією Electronic Information for Libraries (EIFL), що стало підґрунтям для створення

національного Консорціуму EIFL-Україна ([Міністерство освіти і науки України](#)).

EIFL – некомерційна організація, яка з 1999 року працює в Україні та сприяє доступу до електронних наукових ресурсів для бібліотек, університетів і дослідницьких установ у 38 країнах світу.

[Докладніше див. додаток 42](#)

05.06.2025

Уряд оновив соціальні нормативи для публічних бібліотек з урахуванням умов воєнного стану

Кабінет Міністрів України прийняв постанову №632, розроблену МКСК. Документом внесено зміни до нормативів забезпечення людей публічними бібліотеками. Вони передбачають адаптацію бібліотек до роботи в умовах воєнного стану та посилення цифрової доступності для громадян ([Міністерство культури та стратегічних комунікацій України](#)).

«Бібліотека — це не лише книжки. Це простір знань, безпечного спілкування і цифрових можливостей. Ми повинні зберегти цей простір навіть в умовах війни», — зазначив Міністр культури та стратегічних комунікацій України **Микола Точицький**.

Постанова передбачає можливість тимчасового переміщення бібліотек з небезпечних територій у безпечні зони за рішенням місцевої влади. Також оновлено правила функціонування пересувних бібліотек — вони мають бути доступні населенню не менш як три години на тиждень. Крім того, всі публічні бібліотеки зобов'язані забезпечити доступ до мережі Інтернет.

Оновлені нормативи сприятимуть збереженню бібліотечної мережі, підтримці громад і доступу українців до якісної культурної та освітньої інфраструктури.

Детальніше з постановою можна ознайомитись [за посиланням](#).

19.06.2025

ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТУ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ ЗА ПРОФЕСІЄЮ «ФАХІВЕЦЬ З БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ»

Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти проводить громадське обговорення проєкту професійного стандарту за професією «Фахівець з бібліотечної справи» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 43](#)

18.06.2025

Друзі! Нагадуємо що триває прийом заявок на щорічний Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року 2025»! Долучайтесь!

Звання «Бібліотека року» присвоюється бібліотеці за кращий впроваджений інноваційний проєкт, що підтверджується відповідним дипломом ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Термін подання документів – до 1 вересня 2025 року.

[Докладніше див. додаток 44](#)

06.06.2025

Горчинська В.

Мережева взаємодія як інструмент виживання: партнерські моделі для українських бібліотек (ч. 1)

У новій реальності, зумовленій повномасштабною війною, українські публічні бібліотеки опинилися перед безпрецедентними викликами. Руйнування інфраструктури, вимушене, переселенням, зменшення працівників, скорочення фінансування, потреба в адаптації до нових потреб та запитів суспільства – усе це спонукало бібліотечну спільноту не лише боротися за виживання, а й шукати нові вектори розвитку. Одним із найбільш ефективних інструментів у цих умовах стала **мережева взаємодія** ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Мова не лише про традиційне партнерство – сьогодні бібліотеки формують **синергійні партнерства з громадськими організаціями, міжнародними фондами, місцевим бізнесом і громадами**, аби залишатися значущими, доступними і соціально корисними. Це партнерство перетворює бібліотеки з класичних закладів культури на **активні центри підтримки громад**, місця зустрічей, діалогу, освіти й емоційної та психологічної безпеки.

[Детальніше](#)

Читайте також: [Мережева взаємодія як інструмент виживання: партнерські моделі для українських бібліотек \(ч. 2\)](#)

10.06.2025

ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЙ АКАДЕМІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

На сайті компанії EBSCO опубліковано інформацію про колекції академічної літератури від Library Journal та EBSCO «П'ять чинників формування колекцій академічної літератури» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому йдеться про ключові характеристики, яким академічні бібліотекарі надають пріоритет під час вибору наукових ресурсів.

[Докладніше див. додаток 45](#)

17.06.2025

Запис вебінару на тему бібліотек, авторського права та штучного інтелекту від [IFLA - International Federation of Library Associations and Institutions](#)

Дізнайтесь, як дві нові заяви IFLA щодо авторського права можуть підтримати адвокацію бібліотек, охоплюючи ключові принципи та найсвіжіші дебати щодо ШІ та законодавства про авторське право ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Запис доступний тут: youtu.be/lKY858b0ChY

Джерело: <https://www.facebook.com/IFLA.org>

26.06.2025

ВИКОРИСТАННЯ У БІБЛІОТЕЦІ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ З ГШІ

На сайті компанії Elsevier опубліковано інформацію «Аналітика для бібліотек щодо впровадження дослідницьких інструментів, удосконалених штучним інтелектом» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому йдеться про досвід дослідників Варшавського університету щодо використання великих мовних моделей та Scopus AI у своїй роботі.

[Докладніше див. додаток 46](#)

20.06.2025

НАВИЧКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ МАЙБУТНІХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

«Бібліотечним фахівцям необхідні упевнені навички ефективної взаємодії зі штучним інтелектом для покращення бібліотечних послуг, а також підтримки дослідників в їхній адаптації до нових методологій, формування нової інформаційної грамотності», – йдеться у статті Інґлінь Чен «Навички штучного інтелекту для майбутніх університетських бібліотекарів» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 47](#)

20.06.2025

ОПИТУВАННЯ ЩОДО ВПЛИВУ ДОСЛІДЖЕНЬ, ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УГОД ТА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видавничий відділ Асоціації наукових бібліотек, Американської бібліотечної асоціації разом із світовим лідером у видавничій справі, освіті й дослідженнях Wiley запрошує долучитись до анонімного опитування з питань оцінювання впливу наукових досліджень, розвитку трансформаційних угод та просування відкритого доступу ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Опитування проводиться у рамках дослідницького проекту, покликаного визначити поточний стан, тенденції та перспективи інституційних стратегій, пов'язаних із забезпеченням видимості досліджень, впливом та просуванням відкритого доступу, обізнаності, сприйняття та підтримки з боку бібліотекарів та інституцій публікацій відкритого доступу, а також їх фінансування. Результати опитування будуть систематизовані Choice та Wiley й оприлюднені для широкого ознайомлення. Заповнити анкету можна до 18 липня 2025 року.

Детальніше: <https://www.choice360.org/>, <https://ukrintei.ua/y/tz2HS>

30.06.2025

Інформаційний бюлетень IFLA вже доступний! Vol. 5, No. 5: Інновації через цифровий доступ (Innovating through digital access) за посиланням: <https://mailchi.mp/ifla/vol-5-no-6>

Ідеї, що стали основою Інтернету у тому вигляді, в якому ми його знаємо сьогодні, тоді сприймалися зі скепсисом. Сьогодні ми бачимо, як ці ж ідеї продовжують змінювати спосіб нашого спілкування, доступу до інформації та взаємодії. Відтоді ми досягли безпрецедентного рівня взаємозв'язку, а цифровий доступ став показником прогресу в усьому світі ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/IFLA.org>

Наукова комунікація

Опубліковано звіт за результатами зустрічі щодо відкритої наукової інформації

27-28 травня у м. Болонья відбулася зустріч щодо відкритої наукової інформації ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Цей захід став важливою можливістю для відкритого обговорення ходу реалізації Барселонської декларації про відкриту наукову інформацію: представлення попередніх ідей, окреслення викликів та спільної роботи над подальшою дорожньою картою. Активна участь усіх присутніх сприяла глибоким дискусіям і надала нового імпульсу подальшим крокам.

Звіт про зустріч уже доступний на платформі [Zenodo](#).

ДНТБ України була представлена на заході, де презентувала український контекст імплементації політик відкритої науки, зокрема роль національних інформаційних систем, інтеграцію ідентифікаторів дослідників (ORCID), розвиток URIS та важливість узгодження з європейськими практиками в умовах війни.

Запрошуємо всіх охочих долучатися до спільноти Барселонської декларації. Зв'язатися з організаторами можна за адресою: contact@barcelona-declaration.org

12.06.2025

ПРО ІНФОРМАЦІЙНУ ІНТЕГРАЦІЮ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ РЕПОЗИТАРІЇВ ІЗ НРАТ

На офіційному вебпорталі НРАТ опубліковано інформацію про можливість налагодження інформаційної інтеграції з Національним

репозитарієм академічних текстів ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Призначення цього короткого гайду – допомогти представникам закладів вищої освіти, наукових установ та видавництв у підготовці до взаємодії з НРАТ.

[Докладніше див. додаток 48](#)

05.06.2025

ЯК ЗАЛУЧИТИ ФІНАНСУВАННЯ

Ukraine Global Faculty запустив онлайн-курс «Написання грантів: як залучити фінансування та створити переможну заявку» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Цей курс допоможе усім охочим опанувати ключові навички грантрайтингу або написання грантових заявок – від пошуку найбільш імовірних донорів до продукування перспективних ідей і оформлення їх у переконливі заявки. Програма курсу передбачає розгляд спільно з експертами з економічного та громадського розвитку з Пенсильванського університету наступних питань: як працювати з державними та приватними джерелами фінансування; як здійснювати пошук донорів відповідно до місії вашої організації; як побудувати роботу з підготовки запитів; як формувати ефективні партнерства з донорами; як відбувається процес розгляду заявок.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/WyLj8>, <https://extension.psu.edu/>

05.06.2025

Шановні колеги, ми оновили ряд показників Scopus у переліку українських журналів (Scopus/WOS)

Тепер доступні для ранжування дані за 2024 рік. Це CiteScore (середня кількість цитувань), роки індексації, квартиль (Q) / процентиль за версією Scopus (не SJR!) ([Open Science in Ukraine](#)).

Перелік як завжди за посиланням <https://openscience.in.ua/ua-journals>

Станом на 04.06.2025 представлено 194 видань

З повагою. OSU.

11.06.2025

Чим може бути корисним досліднику штучний інтелект та які сервіси допоможуть налаштувати роботу зі співавторами – своїми знахідками ділиться Олександра Ярошенко (<https://orcid.org/0000-0002-4716-5705>) аспірантка та викладачка Могиллянської школи журналістики,

менеджерка з комунікацій робочої групи ECREA в Україні, редакторка української версії «Європейської обсерваторії журналістики» ([Українська кухня наукових публікацій](#)).

<https://www.jta.com.ua/.../vid-poshuku-literatury-do.../>

25.06.2025

БОРОТЬБА З ХИЖАЦЬКИМ ВИДАВНИЦТВОМ

Наукові установи, університети, видавці та бібліотекарі мають відігравати вирішальну роль у поширенні інструментів захисту від хижацьких практик ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 49](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

02.06.2025

G7 science academies publish Ottawa Declaration in support of academic freedom

На тлі глобальних обмежень наукової свободи, і не в останню чергу з огляду на нещодавні політичні події у Сполучених Штатах, академії наук країн «Великої сімки» опублікували Оттавську декларацію. У документі наголошується на важливості академічної свободи, інституційної автономії, цілісності досліджень, безпеки досліджень та відповідального проведення досліджень на підтримку суспільного блага. Оттавська декларація є результатом саміту «Наука 7», який відбувся у столиці Канади 7 та 8 травня ([Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina](#)).

[Детальніше](#)

19.06.2025

By David Matthews

G7 leaders set out new AI and quantum research agenda

Країни «Великої сімки» (G7) узгодили кілька нових заходів та ініціатив щодо штучного інтелекту та квантових технологій після цьогорічного саміту в Канаді ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

06.06.2025

ALLEA GENERALINĖ ASAMBLĖJA: ĮŽVALGOS IR PLANAI

Генеральна асамблея Всеєвропейської федерації академій наук: аналітика та плани ([Lietuvos mokslų akademija](#)).

[Детальніше](#)

26.06.2025

TARPTAUTINIS MOKSLINIS BENDRADARBIAVIMAS: GYVYBIŠKAI SVARBUS, BET PAŽEIDŽIAMAS

Оскільки глобальні виклики стають дедалі складнішими, основи міжнародної наукової співпраці опиняються під дедалі більшою загрозою. У своїй заяві Міжнародна наукова рада наголошує на нагальній необхідності захисту та зміцнення глобальної наукової співпраці, яка є важливою не лише для розвитку знань та інновацій, але й для добробуту людей та планети ([Lietuvos mokslų akademija](#)).

[Детальніше](#)

13.06.2025

TARPTAUTINIO BENDRADARBIAVIMO TARP ŠALIŲ, INSTITUCIJŲ IR PROGRAMŲ STIPRINIMAS: EUROPOS MOKSLŲ AKADEMIJŲ KONSULTACINĖS TARYBOS SPRENDIMAI

Зміцнення міжнародної співпраці між країнами, установами та програмами: рішення Консультативної ради європейських академій наук ([Lietuvos mokslų akademija](#)).

[Детальніше](#)

19.06.2025

By Juliette Portala Horizon Europe forever: EU research programme brand set to roll over in 2028

Наступна Рамкова програма Європейського Союзу з досліджень та інновацій, неофіційно відома як 10-та Рамкова програма (FP10), ймовірно, збереже назву «Горизонт Європа», згідно з коментарями комісара з досліджень Катерини Захарієвої ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

04.06.2025

European Semester Spring Package: boosting research and innovation for competitiveness

Європейська Комісія закликає держави-члени збільшити інвестиції в дослідження та розробки ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

19.06.2025

By Goda Naujokaitytė

ERC makes bid to become a ‘permanent standalone’ EU body

Президент Європейської дослідницької ради Марія Лептін просить Європейську Комісію надати провідному фонду ЄС для передових наук більше незалежності ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

03.06.2025

By Juliette Portala

ERC updates its 2026-27 work programmes

Європейська дослідницька рада внесла зміни до своїх робочих програм на останні два роки програми «Горизонт Європа», відповідно до яких зміниться спосіб подання дослідниками заявок на гранти та процес оцінювання ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

16.06.2025

By Martin Greenacre

Commission seeks links between civil and military research funds

Європейська Комісія хоче спростити перехід дослідницьких та інноваційних проєктів між цивільними та військовими програмами, про що було повідомлено 12 червня [на заході Science|Business](#), присвяченому безпеці та обороні ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

03.06.2025

By Goda Naujokaitytė

NATO Diana doubles support in new call for start-ups

Розпочато конкурс на третій випуск популярної шестимісячної програми НАТО з прискорення розвитку бізнесу подвійного використання ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

19.06.2025

By David Matthews

UK back on top of ERC advanced grant winners table

Після співпраці з програмою Horizon Europe британські вчені відновили своє домінування в престижній схемі фінансування фундаментальних досліджень ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

17.06.2025

By Goda Naujokaitytė

Estonia trials Seal of Excellence scheme to attract talent from abroad

Естонія випробовує програму «Знак досконалості» для залучення талановитих фахівців з-за кордону. Переможців конкурсу постдокторських стипендій Horizon Europe запрошують перенести свої проекти до естонських університетів ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

02.06.2025

Де краще працюється вченим – в університеті чи вдома?

Результати опитування понад 7800 італійських викладачів-дослідників, опубліковані в журналі *Research Policy*, засвідчують очевидне, але часто недооцінене: науковці мають різні просторові потреби, і те, де вони продуктивніше працюють, залежить від типу завдань і галузі досліджень ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 50](#)

18.06.2025

Invoering screeningswet verzwakt kennispositie Nederland

Нідерландська королівська академія мистецтв і наук має серйозні занепокоєння щодо законопроекту про перевірку безпеки знань. Основою законопроекту є перелік чутливих технологій. Але, з одного боку, цей перелік дуже широкий і загальний, а з іншого боку, він не охоплює всі теми – а це неможливо. Перелік завжди відстає від фактів, що створює хибне відчуття безпеки ([Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen](#)).

[Детальніше](#)

10.06.2025

By Goda Naujokaitytė

Data Corner: Norway leads associated country league in Horizon Europe

Норвегія наразі є головною асоційованою країною програми «Горизонт Європа» за обсягом коштів, отриманих від дослідницької програми ЄС. Але з поверненням Великої Британії та Швейцарії до зазначеної програми ця лідерська позиція незабаром буде поставлена під сумнів ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

26.06.2025

Nauka dla przyszłości – nowa strategia rozwoju badań naukowych w Polsce

Польська академія наук представила Стратегію розвитку наукових досліджень у Польщі. Документ, розроблений експертами, діагностує поточну кризу наукової системи та вказує п'ять основних напрямків необхідних реформ. Метою є побудова ефективної, прозорої та якісної моделі, що підтримує розвиток Польщі в економічному, соціальному та культурному вимірах ([Polska Akademia Nauk](#)).

[Детальніше](#)

06.06.2025

Postęp w negocjacjach dotyczących nowelizacji ustawy o Polskiej Akademii Nauk

4 червня після шестигодинних обговорень було досягнуто значного компромісу щодо внесення змін до Закону про Польську академію наук. У переговорах із державним секретарем Міністерства науки та вищої освіти взяли участь, серед інших, президент Польської академії наук та перший віцепрезидент. Зустріч стала кульмінацією серії інтенсивних консультацій, під час яких було визначено ключові питання для забезпечення ефективного функціонування Академії та належного представництва її структур ([Polska Akademia Nauk](#)).

[Детальніше](#)

25.06.2025

By Eleonora Francica

Top Hungarian science institutions haggle over humanities institutes

Угорська дослідницька мережа [схвалила передачу](#) чотирьох своїх гуманітарних дослідницьких центрів до Університету Етвеша Лоранда ([Science|Business](#)).

Це рішення оскаржується академічною спільнотою, а Угорська академія наук опублікувала [заяву](#), виступивши проти відокремлення гуманітарних та соціальних наукових інститутів від мережі.

[Детальніше](#)

05.06.2025

By Richard L. Hudson

Trump budget cuts hit CERN and other global science partnerships

Оскільки різке скорочення бюджету вже перевернуло світ науки в США, адміністрація Трампа тепер націлилася на світову науку, включаючи співпрацю США з Європейським центром ядерних досліджень та іншими «великими науковими» лабораторіями ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

02.06.2025

УНІВЕРСИТЕТАМ ПОТРІБНО УСВІДОМИТИ, ЩО СВІТ ЗМІНИВСЯ НАЗАВЖДИ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Натана Десеті «Американським університетам потрібно усвідомити той факт, що світ змінився назавжди» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній наголошується: незалежно від того, як суди та виборці відреагують на дії Д. Трампа, фінансові можливості уряду будуть скорочуватись. Багато американських науковців вважають, що фінансування врешті-решт повернеться до «нормального» стану, яким воно було раніше. Вони очікують, що у короткостроковій перспективі суди блокуватимуть більш жорсткі дії адміністрації, а в довгостроковій перспективі повноваження нинішнього президента закінчиться і все буде добре. Однак ці очікування хибні, заклади вищої освіти повинні це усвідомити й розпочати діяти відповідно.

[Детальніше](#)

03.06.2025

By Goda Naujokaitytė

Salaries are the biggest hurdle in bringing US scientists to Europe

За словами Рюдігера Гессе, ветерана брюссельської дослідницької політики, який зараз спеціалізується на підборі вчених з-за кордону для працевлаштування в європейських установах, американські дослідники хочуть переїхати до Європи, але для більшості з них перешкодою є нижчі зарплати ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

16.06.2025

Congress shows first signs of resisting Trump's plans to slash science budgets

Контрольований республіканцями Конгрес демонструє перші ознаки опору принаймні деяким пропозиціям президента Дональда Трампа щодо скорочення федеральних витрат на науку ([News from Science](#)).

[Детальніше](#)

06.06.2025

Борисіхіна К.

Вашингтон стурбований. Китай обганяє США в розвитку біотехнологій

Поки увага світової преси зосереджена на конкуренції США і Китаю у сфері штучного інтелекту, Пекін упевнено нарощує темпи в біотехнологіях ([nv.ua](#)).

За [даними](#) звіту Центру науки і міжнародних відносин імені Белфера при Гарвардському університеті, саме в цій галузі Китай має найбільш реальні шанси обігнати США.

[Детальніше](#)

17.06.2025

NATURE INDEX 2025

Результати нового рейтингу «Nature Index 2025» свідчать про високу швидкість посилення внеску Китаю у світову науку: перевага КНР над Сполученими Штатами Америки зросла більше, ніж у чотири рази за останній рік ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 51](#)

13.06.2025

ЖУРНАЛИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ: ДОСВІД ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ

На сторінці блогу DOAJ опублікована стаття Камель Белхамель «Підвищення якості журналів відкритого доступу у Північній Африці: шлях уперед» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній висвітлюється як прогрес, так і сучасні проблеми розвитку журналів відкритого доступу у Північній Африці, а також шляхи їх подолання.

[Докладніше див. додаток 52](#)

14.06.2025

Науковці тікають з росії, як у 90-ті

росія щорічно втрачає близько 1 % своїх науковців – такі темпи «відтоку мізків» не фіксувалися з кінця 1990-х. За шість років країну покинули понад 60 тисяч дослідників, найбільше – у сфері фізики, інформатики, астрономії та математики. Основні країни еміграції – Німеччина, США, Швейцарія; нові – Вірменія, ОАЕ, Казахстан ([Служба зовнішньої розвідки України](#)).

Причина – російських учених фізично усувають, саджають або піддають абсурдним переслідуванням. Серед загиблих – розробник «Іскандера», конструктор ДКБ «Марс» та кандидат технічних наук, що став жертвою чорних ріелторів. Засуджені – 77-річний фізик за «держзраду» та гідролог за «вбивства 20-річної давності».

Наукове середовище в рф занурюється в ізоляцію, страх і деградацію. Політика кремля системно знищує науку.

У критичному фокусі

23.06.2025

Волинська М.

Навіщо потрібен надуманий тест?

Проаналізувавши наказ МОН про програму єдиного вступного випробування з методології наукових досліджень, члени АН вищої школи України, що об'єднує майже п'ятсот докторів наук і професорів, у кожного з яких були, є і мабуть, ще будуть свої аспіранти, на засіданні Президії АН ВШУ вирішили, що таке нововведення не є позитивом. Воно може спричинити відсіювання тих, хто насправді має хист до наукової роботи й бажання її провадити ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 53](#)

09.06.2025

**Шевченко Г., доктор фізико-математичних наук, професор,
Київська школа економіки**

МОН бачить у довірі до науковців ризик, а вона має стати нормою

...Зараз кожен, хто хоче в Україні стати науковцем, має скласти стандартизований тест з методології. Цей тест один на всіх – від юриспруденції до фізики, від медицини до мистецтва (Освіта.ua).

...На заході критерії вступу до аспірантури залежать від конкретної галузі, дослідницького профілю й академічної підготовки кандидата. Там аспірант – це вже молодший колега, який входить у дослідницьке середовище. А в нас – це абітурієнт, якому ще треба «показати знання методології» за шаблоном, що жодним чином не враховує специфіку окремих наук і не дає змоги об'єктивно оцінити його науковий потенціал.

Проте я хотів написати не про це, а про дедалі більшу зарегульованість аспірантури; ЄВВ із методології науки є лише одним із її проявів.

Ідея підвищити якість науки через регулювання зрозуміла. Але реалізована вона так, що шкодить тим, хто справді працює.

[Детальніше](#)

13.06.2025

Чи ефективне об'єднання університетів із різними профілями?

В Україні триває реорганізація системи вищої освіти, і один із підходів – укрупнення закладів ([Наукове видання “Наука та метрика”](#)).

Але чи виправдано об'єднувати університети з різними напрямками підготовки?

Досвід показує, що без спільної освітньої або наукової логіки таке злиття часто не дає очікуваних результатів.

Втрата фокусу, погіршення менеджменту, проблеми з інтеграцією – серед ризиків, про які вже свідчать практики.

Детальніше про аргументи та приклади – у статті.

<https://nim.media/.../reorganizatsiya-universitetiv-chi...>

27.06.2025

Андрєєв М., виконавчий директор Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих», член НАЗЯВО

Верховний Суд: до 2014 року плагіатити було легально

Де кілька тижнів тому Верховний Суд постановив, що Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти може перевіряти на плагіат дисертації, захищені до 2014 року (Освіта.ua).

Це рішення було, не побоююсь цього слова, революційним, оскільки давало шанс на очищення спільноти кандидатів / докторів наук від псевдонауків.

Також ставило під загрозу величезну кількість політиків, топ-держслужбовців, суддів, ректорів тощо.

Оскільки правовий висновок Верховного Суду є обов'язковим для врахування, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти 24 червня відновило розгляд усіх повідомлень про плагіат в роботах, захищених до 2014 року.

Чому 2014 рік – точка ікс, питаєте ви. Тому, що опоненти вважають, оскільки поняття академічного плагіату було введено в законодавство лише ЗУ «Про вищу освіту», то до цього можна було плагіатити.

25 червня Верховний Суд в іншій аналогічній справі, абсолютно протилежно, українськими буквами і іменем України, написав, що виявляти плагіат у роботах, захищених до 2014 року, не можна.

Додаю до цього посту скріншоти ключових елементів судових рішень одного й того самого суду з різними висновками.

[Повний текст](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

💬 Говорить Володимир Горбулін:

◆ «З самого початку незалежності України в мене була думка головна. Я її висловлював і президентові, і в Раді національної безпеки і оборони, і різним фахівцям, що Україні потрібні декілька речей. Перш за все, мати протиракетну зброю, бо ми її не мали взагалі, користувалися тим, що було зроблено в РФ, я вам вже сказав (<https://surl.li/dcnqiqi>).

Друге – мати свою власну ракетну зброю, яка б могла летіти на відстань, яка могла б вирішити всі питання стратегічного плану.

Стратегічний план – це і 1000 км, і 5000 км. Тобто створити в Україні ракету, яка б летіла на середню дальність, а середня дальність закінчується на п'яти з половиною тисяч кілометрів, на міжконтинентальну – це десять тисяч кілометрів і далі. І це завдання нашої рідній країні все одно доведеться вирішувати. Я про це говорю не з 2022 року, а значно раніше».

◆ «Поки що в цій війні це [застосування дронів] головний фактор, який формує результати бойових дій безпосередньо один проти одного. Формує зону, яка віддалена на 20 кілометрів в одну сторону і в іншу сторону. І це створює необхідність ховати і танки, і артилерію глибше для того, щоб продовжити бойові дії.

Найголовніше, що все змінилося в повітрі. Бо гелікоптери проти безпілотників, відверто кажучи – це вже не зброя. І результати бойових дій

це показують. А головне, що за ці три роки і чотири місяці відбулися дуже серйозні зміни в побудові взагалі воєнних дій на лінії фронту і поряд із ним. І це, мабуть, головне, що відбувається під час російсько-української війни. Такі зсуви ніхто не очікував».

◆ «Якби ви мене запитали до початку цієї війни, я б іще роздумував. Зараз я думаю, що нам треба повернутися [до перегляду зобов'язань за Будапештським меморандумом], бо маємо повне моральне право. Кожного дня і кожної ночі, після всіх атак авіації РФ, і не тільки авіації, після цих нічних обстрілів, коли РФ використовує всі свої можливості, все, що в неї є сьогодні в запасах. <...>

[Можливий шлях] Це об'єднатися з країнами Західної Європи, які весь час відчують на собі загрозу Російської Федерації. Буквально два чи три тижні тому прем'єр-міністр Польщі [Дональд] Туск сказав про те, що вони б відчували себе краще, якби в них була ядерна зброя. На це не можна не реагувати.

Зверніть увагу на те, як змінилася ситуація у Великій Британії. І це при тому, що Велика Британія може ядерну зброю використовувати тільки, коли Сполучені Штати на це дають свою згоду. А французький ядерний арсенал? Вони про це відкрито заявили, що його недостатньо для того, щоб зупинити РФ, якщо почнеться війна Російської Федерації проти Західної Європи.

Тому треба шукати союзницькі мости для того, щоб Україна зайнялась своїм [ядерним озброєнням]. Враховуючи наукову школу, яка є в Україні, і те, що Україна має достатньо не тільки наукову базу.

Тому я думаю, що об'єднавшись з якоюсь країною Європи, ми можемо спробувати піти на такий крок».

([вгору](#))

Додаток 2

Світ, червень 2025 р., с. 1.

Наука – обороні! У війні технологій визначальна роль належить науковцям та інженерам

російські стратегічні бомбардувальники вартістю сотні мільйонів доларів уражені відносно дешевими дронами. Українці навчили ці безпілотники бити саме по таких літаках.

Треба віддати належне фахівцям, які розробили й організували цю фантастичну операцію з виведення з ладу третини російської стратегічної авіації. Але не меншої поваги заслуговують ті, хто використав найсучасніші розробки у галузі штучного інтелекту для націлювання дронів.

Безумовно, і атака на російські аеродроми, і нещодавні чергові підриви Кримського мосту, й успіхи наших морських дронів додають упевненості в українській перемозі й нам, українцям, і нашим друзям та союзникам. Але й ворог не спить. Колишні народні депутати, а нині військовослужбовці Єгор Фірсов та Ігор Луценко, які з перших днів повномасштабного вторгнення

захищають Батьківщину, пишуть про застосування росіянами на передовій чимраз досконаліших моделей і технологій. А по тилкових містах та селищах дедалі частіше вдаряють цілі зграї «шахедів», теж удосконаленої конструкції, які не так просто збити з традиційних кулеметів або приземлити наявними засобами радіоелектронної боротьби.

російсько-українська війна в останні три роки перетворилася на битву ідей та технологій. Хто придумас кращий, дешевший і простіший у виготовленні спосіб ураження або протидії — той матиме перевагу. Тому виникають логічні питання: де узяти світлі голови і як найкраще організувати їхню роботу на перемогу.

Цікаву думку на нещодавній панельній дискусії «MilTech: Академічна спільнота та оборонний сектор», що відбулася у КПІ ім. Ігоря Сікорського, висловила засновниця Центру підтримки аеророзвідки та ініціаторка проекту «Невидимий батальйон» Марія Берлінська. Вона упевнена, що найважливіші люди в нашій країні упродовж останніх одинадцяти років — це інженери, технологи й ті, хто впроваджує новітні розробки у виробництво. Тож на думку пані Берлінської, необхідно негайно за прикладом військової створити технологічну, інженерну ставку — на найвищому державному рівні. Знаходити кращих спеціалістів за вузькоспеціалізованими темами та з їхньою допомогою визначати тенденції, напрями й технології, куди необхідно спрямовувати державний ресурс. І з цього потрібно починати.

Про проблеми й перспективи наукових розробок в оборонній сфері, про те, як університетські кафедри й лабораторії можуть перетворюватися на майданчики для проривних оборонних рішень, а наукові ідеї — ставати технологіями, про те, як університетська та академічна наука можуть і мають допомогти обороні України від російської агресії, продовжимо розмову на 3-й сторінці (*див. наступний матеріал – Ред.*).

Олег ЛИСТОПАД

([вгору](#))

Додаток 3

11.06.2025

MilTech: академічна спільнота та оборонний сектор

«За останні два роки стало очевидним, що студентські лабораторії можуть перетворюватися на майданчики для проривних оборонних рішень, а наукові ідеї — ставати технологіями, які рятують життя. КПІ, Могилянка та інші університети вже зробили вагомий внесок у підтримку Збройних Сил України. Настав час систематизувати цей досвід, розглянути його з різних позицій: науки, бізнесу, держави та громадянського суспільства», — сказав модератор заходу Сергій Фірак ([Світ](#)).

Питання виживання

Так про важливість наукових розробок в оборонній сфері та їхнє швидке впровадження висловився проректор з наукової роботи КПІ ім. Ігоря Сікорського Сергій Стіренко.

«Те, що ми робимо сьогодні, дасть результати через певний час. Багато ініціатив зароджуються на низовому рівні — ми бачимо їх щодня. Особисто мене надихає рух, що почався у 2022 році, коли ентузіасти в буквальному сенсі створювали проривні технології», — сказав Сергій Стіренко.

На його думку, завдання університетів — не лише підтримувати ці ініціативи, а й доповнювати їх науковою складовою. Розробки на основі комерційних компонентів досягли своєї межі, тому ключ до наступного рівня — впровадження дослідницької складової й технологій високого рівня.

«Держава має артикулювати ці потреби. Ми вже бачимо окремі приклади співпраці, але, на жаль, університети поки що не мають необхідної форми власності для тісної роботи з приватним сектором. Тим часом саме університети можуть зробити значний внесок, доповнивши чинні розробки системним підходом. Україна не отримає новітні технології ззовні. Ні США, ні Ізраїль не нададуть нам сучасну зброю — ми маємо створювати її самі. Співпраця між державою та приватним сектором у межах структурних форматів, зокрема центрів компетенцій, стане ключем до успіху», — вважає керівник наукового напрямку КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Не наступати знов на граблі

З такою тезою до дискусії доєдналася громадська діячка, засновниця Центру підтримки аеророзвідки та ініціаторка проекту «Невидимий батальйон» Марія Берлінська.

«Ми неодноразово недооцінювали ворога, переконуючи себе, що російська армія воює лише «м'ясом». Але за цією стратегією стоять серйозні інженерні школи, університети, кадри військово-промислового комплексу. І, на жаль, вони мають чисельну перевагу — і за населенням, і за кількістю залучених фахівців. До того ж росія активно співпрацює з китайськими, іранськими, північнокорейськими інженерами, залучає ресурси білорусі», — зауважує Марія Берлінська.

На її думку, це означає для нас кілька речей:

1. Ми маємо залучати якомога більше талановитих людей у MilTech — студентів, науковців, фахівців різних сфер.

2. Варто ширше комунікувати про MilTech: це не лише Python і код, це широкий спектр технічних і гуманітарних професій.

3. Необхідно будувати команди спільно із західними інженерами — колективний розум має бути з обох сторін.

Не усі морально готові воювати навіть технологічно.

«Після початку повномасштабного вторгнення ми на одній із профільних кафедр ухвалили рішення: усі дипломи — бакалаврські та магістерські — мають стосуватись технологій подвійного призначення. Рішення було рекомендаційним, адже ми не могли змусити студентів, але більшість охоче підтримала ідею. На жаль, був певний опір — з боку тих, хто

вважав, що займатися оборонними технологіями означає автоматично опинитися на фронті», — розповів Сергій Стіренко.

Попри це, студенти КПІ створювали проекти, які одразу мали попит. Один магістр після розробки — дипломної роботи — вже за кілька місяців став керівником відділу в оборонному підприємстві — саме завдяки своїм знанням і підготовці.

«Ми сформували три основні напрями (треки):

1. Системи донаведення на базі штучного інтелекту: виявлення цілі, трекінг, влучання.

2. Автономна навігація в умовах РЕБ: рішення для орієнтації дрона у 3D-просторі без GPS.

3. Рій дронів: розподілені інтелектуальні системи, де дрони взаємодіють між собою й автоматично підхоплюють місії.

Успішність цих проектів підтверджено — один із напрямів отримав грант НАТО. Ці розробки вже випробувано на фронті. На початку — поза офіційною кодифікацією, через особисті зв'язки. Пізніше — передано до комерційних компаній, які продовжили роботу», — зазначив проректор.

Тему залучення студентів підхопив декан факультету інформатики НаУКМА Андрій Глибовець:

«У 2022 році ми запустили курс «Технології на війні», який народився з ініціативи Марії Берлінської. Спочатку це був курс для мобілізованих, а згодом — для студентів факультету. У 2022-му ми відкрили програму з кібербезпеки, де готуємо «червоні команди» — offensive security. Цей напрям майже не розвивається в інших університетах, а потреба в таких фахівцях велика».

Також він повідомив, що у Могилянці відкрили програму з робототехніки, залучають до співпраці військових, виробників. Працюють з 3 штурмовою бригадою щодо наземної робототехніки — там ще багато потенціалу. Також студенти залучені до розробок з донаведення, бомбардувальних систем. Окремо — курс «Архітектура і ФПВ-дрони», який об'єднує студентів та виробників.

Загроза «шахедів» росте, що робити?

«Скоро стане проблемою національної безпеки питання під назвою «шахеда». Коли їх було 30, це була локальна проблема. Коли їх стало 300 — ще можна було справлятися. Але з часом кількість зростатиме разом з усіма супутніми викликами. Завдання теоретично вирішуване, але практично для цього потрібно дуже багато дій, яких немає кому виконувати в нашій державі», — непокоїться досвідчений підприємець оборонної галузі Олександр Кардаков.

Цілі «шахедів» — це муніципальні об'єкти, міста та критична інфраструктура. Олександр Кардаков для розв'язання задачі пропонує умовно розділити всі загрози та визначити засоби протидії. Це легкомоторна авіація, якщо вона своєчасно злітає в потрібне місце там, де немає ППО. Це ППО ближнього радіусу дії, яке у нас стало менш ефективним через те, що

конструкції крил ворожих дронів серйозно змінилися порівняно зі звичайними, що ускладнює їх ураження.

«Потрібні системи протидії, які можуть підлетіти ззаду та підірвати елерон або гвинт. Є вже десятки публікацій на цю тему, але чи роблять люди це на практиці? Вручну можна керувати одним дроном, і тільки досвідчений пілот може влучити в ціль. Отже, потрібна система, здатна вивести дрон-перехоплювач в автоматичному режимі на позицію ураження», — вважає практик.

Ще одна задача: створити локальні системи боротьби з дронами, які здатні виявляти чисельні цілі й ситуативно розподіляти їх між різними протидроновими засобами.

«Ми, як і деякі інші, займаємося системами акустично точного позиціонування. Але, як тільки самостійно встановлюєш таку систему, одразу порушуєш закон. Бо знати, куди летить дрон — заборонено! За містом ми встановили радар за два тижні, а в місті не зуміли за рік — через бюрократичні перепони.

Мобільні групи зараз збивають 1 %. Вважаємо, що вони вичерпали себе. Їм треба давати ППО ближнього радіусу дії, дрони-перехоплювачі, переучувати й встановлювати інші системи. Можливо, десь вони можуть стояти для самозаспокоєння.

І останнє: де брати спеціалістів? У кожному регіоні має бути інженерна група для інтеграції всього цього. Навіть як альтернативна служба. Туди підуть молоді тямущі хлопці, але щоб це не було синекурою», — сказав Олександр Кардаков.

Що мають зробити наука і держава?

Таке запитання пролунало із залу. Найбільш конкретно та емоційною була відповідь Марії Берлінської:

«Перше, що потрібно — це технологічна, інженерна ставка. Ми прогавили в повітряній війні дрони та засоби протидії їм. Хоча українці застосовували безпілотники ще у 2022 році — просто перші застосування були локальними, і ми їх ніяк не масштабували.

Треба, щоб таких речей не було — ми не повинні постійно доганяти позавчорашній день і платити за це людьми. Люди — це ресурс, який закінчується. Коли люди закінчаться, ми або потрапимо під окупацію, або капітулюємо на не наших умовах.

Тому зараз, поки люди нам допомагають виграти час, треба думати наперед, передбачати кроки ворога. Для цього й потрібна інженерно-технологічна ставка».

Марія Берлінська пояснила, що вона має на увазі. У країні мають бути зібрані докупи спеціалісти, які можуть комплексно аналізувати трофейну зброю ворога. Зараз це робити практично неможливо через те, що кожна структура має свою аналітичну частину, яка досліджує проблему у своїй сфері. Немає єдиного центру, де можна дослідити й проаналізувати все в

комплексі, щоб науковці й інженери могли мати доступ до можливостей це зробити.

Ставка не означає залучення тисячі людей. Насправді фахівців, наприклад, з лазерної зброї, на всю країну максимум кілька десятків, каже Марія Берлінська. З електромагнітної — так само. З певних захищених видів зв'язку їх теж дуже небагато.

Ці спеціалісти повинні проаналізувати весь комплекс проблем, визначити наступні кроки й дати нашому військово-політичному керівництву — Президенту особисто, міністру оборони, міністру стратегічних галузей промисловості — аналітику для Ставки Верховного Головнокомандувача.

Наприклад, це може бути так, зазначає промовиця: «Дивіться, якщо ми хочемо не опинитися в ситуації, коли в лютому 2026 року нас почнуть випалювати ось такою новітньою зброєю або електромагнітною зброєю все вимкне, нам потрібно зараз подумати про такі ось конкретні речі».

Ця аналітика дасть змогу прогнозувати, а, отже, і планувати ресурси держави: куди необхідно вкласти кошти, які команди підтримати грошима чи виробничими спроможностями. Насправді на всю країну тямущих виробників, інженерів не так багато, як здається, зауважує Марія Берлінська.

«Якщо цих людей у якийсь момент «прибрати з рівняння», ми помножимо все на нуль дуже швидко. Ніяка піхота — за всієї поваги до неї (це найважча робота на війні) — не втримає ворога без залучення інженерної еліти», — додає вона.

Треба використовувати кращих спеціалістів за вузькоспеціалізованими темами й, безумовно, дослухатися до них. А саме: які нині тенденції, у що потрібно вкладати державний ресурс (приміщення, верстати, бюджети, завезення компонентів тощо). І це перший крок.

А другий крок — необхідно ставити конкретні КРІ (ключові показники ефективності — key performance indicators — ред.), вважає вона. І насамперед — чиновникам. Від чиновника слід вимагати відповіді на запитання: скільком виробникам та виробництвам він допоміг, скільки виробів з'явилося завдяки його допомозі тощо. Адже чиновник — це сервіс з боку держави, зазначає спікерка.

Висловила вона свою думку і про спроможності університетів підтримати Збройні Сили України у цій війні технологій.

«Університетам потрібно ставити КРІ за конкретними проектами, які працюють на фронті, — заявляє Марія Берлінська. — Тому що не буде цих проектів — не буде науки, культури, медицини, не буде озеленення, нескінченних бруківок, якими так люблять розпилювати гроші наші місцеві чиновники. Нічого не буде, бо прийде окупант і все забере без жалю».

Підготував до друку Олег ЛИСТОПАД

Газета "Світ", № 11, червень 2025 р.

([вгору](#))

23.06.2025

Понад 300 defense tech-компаній доєдналися до Дія.City

Дедалі більше українських і міжнародних розробників оборонних технологій обирають спеціальний правовий та податковий режим Дія.City для розвитку своїх проєктів. До простору вже приєдналися понад 300 компаній, що працюють у сфері Defense Tech ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Після початку повномасштабного вторгнення Уряд розширив перелік видів діяльності, з якими компанії можуть отримати резидентство Дія.City. Це дало можливість виробникам технологічної продукції для оборонного сектору скористатися перевагами простору. Відтоді українська defense tech-екосистема почала активно зростати в межах Дія.City.

Серед компаній-резидентів — як лідери галузі, так і перспективні стартапи, що працюють над інноваційними рішеннями в таких сферах:

- **дрони та БпАК;**
- **розмінування;**
- **РЕБ та зв'язок;**
- **Тепловізійні приціли, прилади нічного бачення;**
- **навчальні симулятори;**
- **навігаційні системи;**
- **роботизовані комплекси;**
- **комплектуючі для дронів;**
- **програмне забезпечення для галузі;**
- **системи ППО;**
- **аеростатні системи тощо.**

Завдяки резидентству в Дія.City оборонні компанії отримують інструменти для розвитку та масштабування бізнесу, як-от:

- спеціальний податковий режим, зокрема можливість використовувати податок на виведений капітал (ПнВК) для реінвестування коштів у розвиток промисловості;
- гнучкі формати співпраці з фахівцями;
- інструменти для залучення венчурних інвестицій;
- механізми захисту інтелектуальної власності;
- резидентство як один з критеріїв для бронювання працівників.

Доєднатися до Дія.City можуть компанії, які:

- проєктують, виробляють або обслуговують безпілотні літальні апарати;
- створюють роботизовані системи;
- навчають операторів дронів;
- розробляють батареї, акумулятори, навігаційні системи та інші комплектуючі для дронів;
- мають R&D, ведуть науково-дослідну діяльність або створюють технологічні продукти для оборонної сфери.

Підтримка інноваційних компаній у сфері безпеки і оборони — стратегічний пріоритет України. Дія.City продовжує створювати умови, у яких технологічний бізнес може швидко масштабуватися, розробляти сучасні оборонні рішення та зміцнювати обороноздатність України.

([вгору](#))

Додаток 5

20.06.2025

Державна атестація наукової діяльності: в Сумах презентували перші результати оцінювання українських ЗВО та наукових установ

Учасників заходу привітали заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**, начальник Сумської обласної військової адміністрації **Олег Григоров** і ректор СумДУ **Василь Карпуша**. Також до обговорення долучилися генеральний директор директорату розвитку науки МОН **Григорій Мозолевич**, заступниця директора директорату інновацій та зв'язку з реальним сектором економіки **Ірина Красовська**, консультант МОН **Георгій Васильєв**, директорка департаменту освіти і науки Сумської ОВА **Вікторія Грובה**, ректори та проректори з наукової роботи інших ЗВО, керівники наукових установ, журналісти ([Міністерство освіти і науки України](#)).

За словами Дениса Курбатова, цьогорічна атестація відбувається за оновленою методикою, розробленою з урахуванням досвіду Великої Британії, Німеччини та Польщі, а також національних особливостей. Загалом було оцінено понад 300 університетів і більше 300 науково-дослідних установ України. Оцінювання охоплює не лише наукові показники, а й реальний вплив досліджень на економіку, оборону, суспільство, політики та екологію.

«Атестація — це інструмент державної політики, інструмент прийняття рішень, підґрунтя подальшого розвитку наукових інституцій. Ми вперше створюємо умови, коли фінансування науки базується на даних і фактах, а не на історичних передумовах чи формальних критеріях. Для української науки — це принципова зміна: ми переходимо до моделі підтримки сильних і перспективних», — наголосив у своїй доповіді заступник міністра **Денис Курбатов**.

«Незважаючи на всі виклики, Сумщина має великий науковий потенціал. Ми віримо в перемогу і розуміємо, що саме освіта і наука — ключ до відбудови Сумщини та України», — зазначив начальник Сумської ОВА **Олег Григоров**.

Низка університетів та наукових установ підтвердили свої високі позиції, зокрема і СумДУ, знову увійшовши за напрямом «Суспільний» до найвищої кваліфікаційної групи «А» — як і за результатами попередньої атестації п'ять років тому.

«Цей результат очікуваний, адже ми бачимо динаміку розвитку науки в університеті, що забезпечує провідні позиції серед українських закладів вищої освіти. Зокрема, у 2024 році 22% від загальних обсягів фінансування університету – а це 154,6 млн грн – фінансування наукової діяльності», — підкреслив ректор СумДУ Василь Карпуша.

За результатами атестації понад 200 установ за двома напрямками отримали комплексну оцінку, що включає аналіз якості публікаційної активності, обсягів і кількості залучених грантів, рівня співпраці з замовниками, бізнесом, патентної спроможності, наукового потенціалу та реального впливу досліджень на економіку, обороноздатність і соціальну сферу. Дані формувалися на платформі URIS, до експертизи були залучені як українські, так і іноземні фахівці.

Результати Атестації для наукових установ і університетів широко використовуватимуться у державній політиці, зокрема матимуть вплив на:

- нову модель базового фінансування (на 5 років, за результатами атестації);
- визначення і підтвердження типу закладу вищої освіти;
- розподіл місць в аспірантуру та докторантуру;
- визначення ЗВО для створення дослідницьких центрів досконалості за кошти міжнародних партнерів

Презентація в Сумах також відкрила публічну дискусію про підтримку науковців у прикордонних і прифронтових регіонах. Символічним стало проведення події в укритті СумДУ — університету, який не припиняє наукову діяльність навіть в умовах безпекових викликів. Учасники також відвідали Центр колективного користування науковим обладнанням «Матеріалознавство» та взяли участь у відкритті другої черги цього Центру, який був обладнаний за кошти різних ініціатив Міністерства освіти і науки України щодо підтримки і розвитку дослідницької інфраструктури.

Окрему увагу приділили питанню енергонезалежності дослідницької інфраструктури. У межах державної програми СЕС наукові центри, зокрема ЦККНО, отримують фінансування на встановлення сонячних електростанцій потужністю до 40 кВт. Це дозволяє не лише підвищити стійкість наукових досліджень в умовах війни, а й створити екологічно орієнтовану модель функціонування наукових лабораторій. Загалом у 2024-2025 роках фінансування МОН за цими цілями отримають 33 центри з різних міст і регіонів України.

Також під час заходу було наголошено на додаткових можливостях для українських дослідників. Зокрема тих, які відкриває новий [конкурс](#) держзамовлення на науково-технічні розробки з бюджетом майже 140 млн грн. Українська наука впевнено рухається до результативної моделі — з прозорими правилами, енергетичною стійкістю та чіткою орієнтацією на національні пріоритети.

([вгору](#))

27.06.2025

Ректор КНУБА представив шляхи вдосконалення оцінювання наукової діяльності у Варшаві

У межах секції «Оцінювання наукової діяльності – національний контекст і європейські тренди» він представив український досвід і бачення оптимізації системи оцінювання науки в закладах вищої освіти. Ішлося про ключові виклики, серед яких – орієнтація на кількісні показники, обмежена міжнародна співпраця, бюрократизація процесів та недостатній розвиток відкритої науки ([Світ](#)).

Ректор КНУБА також підтримав підходи, відображені у спільній резолюції польських і українських експертів, що була попередньо ухвалена за підсумками заходу. Зокрема, в документі йдеться про необхідність переходу до якісних оцінок впливу досліджень, створення центрів трансферу технологій та підвищення управлінських компетенцій у сфері науки.

«Оцінювання науки – це вибір між формою і змістом. Університети мають будувати власну політику на основі принципів відповідального оцінювання», — зазначив Олексій Дніпров.

За його словами, українські університети поступово інтегруються до європейського дослідницького простору, однак для сталого руху потрібні впровадження інституційних змін, підтримка відкритості у єдиному освітньому й науковому просторі та розвиток інфраструктури.

У ректорському дні взяли участь керівники і представники кількох українських університетів, які входять до Спілки ректорів закладів вищої освіти України – Запорізької політехніки, Полтавської політехніки імені Юрія Кондратюка, КПІ імені Ігоря Сікорського та КНУ імені Тараса Шевченка. Захід відбувся за підтримки Міністерства науки і вищої освіти Польщі, Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP) та Фондації польських ректорів.

У межах візиту до Польщі ректор КНУБА Олексій Дніпров відвідав також університет Politechnika Białostocka, з керівництвом якого домовилися про конкретні заходи у подальшій співпраці з проведення спільних наукових досліджень та підготовки вискокваліфікованих інженерних кадрів.

([вгору](#))

02.06.2025

КНУ – серед кращих університетів світу за версією CWUR 2025

У рейтингу 2025 року КНУ посів **1535 місце у світі, 507 – у Європі** та вже сьомий рік поспіль є **єдиним закладом вищої освіти України**, який входить до Global 2000 від CWUR. Це результат послідовної роботи колективу, спрямованої на зміцнення академічної репутації, розвиток науки,

забезпечення якості освіти та міжнародної впізнаваності Університету навіть в умовах повномасштабної війни ([Київський національний університет імені Тараса Шевченка](#)).

Порівняно з минулим роком Університет покращив свої позиції в європейському заліку та піднявся на одну сходинку у національному рейтингу, що є особливо вагомим досягненням в умовах складного соціального й економічного контексту. Показники за якістю освіти та науковими дослідженнями залишаються стабільно високими, а загальний бал Університету незмінно складає 68.0.

Рейтинг CWUR вважається одним із найоб'єктивніших у світі, оскільки базується виключно на результатах, без опитувань і самозвітів. У ньому враховується академічна успішність випускників, професійна реалізація, визнання викладачів і науковців, а також якість і впливовість досліджень. У 2025 році до оцінювання було включено 21 462 освітні та наукові заклади з усього світу.

Попри всі виклики, КНУ продовжує утверджуватися як сучасний, динамічний і впливовий університет. Це чергове визнання міжнародною академічною спільнотою – не лише результат минулого, а й потужний стимул до подальшого зростання, розвитку та служіння Україні.

Крім Університету Україну у рейтингу представлено ще 2 науковими установами Національної академії наук України: *Інститутом математики та Національним науковим центром «Харківський фізико-технічний інститут»*.

Довідково: Загальний рейтинг створюють за сімома критеріями: якість освіти (25%), зайнятість випускників (25%), якість підготовки професорсько-викладацького складу (10%), число опублікованих досліджень (10%), кількість публікацій у провідних журналах (10%), кількість статей у впливових виданнях (10%) і цитованість робіт з афіліацією університету (10%). Показник якості освіти вимірюється за кількістю випускників, удостоєних міжнародних нагород, зіставно до масштабів університету. Працевлаштування випускників обчислюють за кількістю випускників, які очолюють провідні компанії. Рейтинги з предметів ґрунтуються на кількості наукових статей у провідних журналах. Дані для цього показника укладачі рейтингу отримують від компанії *Clarivate Analytics*, якій належить база даних *Web of Science*.

([вгору](#))

Додаток 8

17.06.2025

Оголошено другий конкурс державного замовлення на науково-технічні розробки за новим механізмом

Конкурс передбачає відбір заявок за **16 пріоритетними тематиками** та визначеними вихідними технічними завданнями до них,

затвердженими **наказом** Міністерства освіти і науки України від 11 червня 2025 року № 840. До формування цих тематик було залучено 10 міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, відповідальних у своїх сферах правового регулювання ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Зокрема, державні потреби щодо пріоритетних напрямів сформовано такими органами:

- Міністерство оборони України;
- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- Міністерство охорони здоров'я України;
- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України;
- Міністерство аграрної політики та продовольства України;
- Міністерство розвитку громад та територій України;
- Служба безпеки України.

До тематик увійшли актуальні завдання, реалізація яких сприятиме:

- зміцненню обороноздатності держави;
- покращенню якості життя населення;
- покращенню стану довкілля;
- забезпеченню сталого економічного зростання у післявоєнний період.

Цьогорічний конкурс уперше передбачає можливість подання розробок із **позначенням терміновості**, які мають бути виконані у чітко визначені строки. У технічних завданнях рекомендовано декілька варіантів термінів реалізації: **від 12 до 24 місяців**.

Участь у конкурсі можуть брати підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, за умови наявності:

- ефективної ідеї для вирішення проблематики та завдань технічного завдання;
- фахівців відповідної кваліфікації;
- матеріально-технічної бази для належного виконання розробки.

Розробки подаються у формі заявки на участь у конкурсі науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням (далі – Заявка) разом з Технічним завданням на виконання науково-технічної роботи, яке є невід'ємною частиною Заявки. Подання здійснюється відповідно до обраної пріоритетної тематики.

Основні критерії оцінювання:

- відповідність очікуваних результатів пріоритетним державним потребам;
- відповідність очікуваним характеристикам і вимогам до науково-технічної продукції, визначеним у технічному завданні;
- відповідність заявленому рівню технологічної готовності;
- спрямованість розробки на отримання науково-технічного (прикладного) результату, придатного до практичного використання.

Додаткові критерії оцінювання:

- наявність співфінансування з боку суб'єктів малого, середнього та великого підприємництва;
- спроможність перевищити заявлений рівень технологічної готовності;
- потенціал покращення характеристик та вимог кінцевого науково-технічного продукту;
- перспективність доведення створеної науково-технічної продукції до стадії практичного використання (впровадження).

Подання документів:

- Заявки приймаються через [Національну електронну науково-інформаційну систему](#) в установленому порядку.

Кінцевий термін подання заявок – до 13:00 18 липня 2025 року.

Більше деталей за [посиланням](#).

Очікується оголошення другої черги конкурсу, для якої наразі формується окрема пріоритетна тематика. Інформація буде оприлюднена додатково.

([вгору](#))

Додаток 9

24.06.2025

Рух до енергонезалежності дослідницької інфраструктури: ще 14 ЦККНО модернізують у межах нового проєкту МОН

За підсумками [першого](#) й [другого](#) етапів відбору визначено **14 центрів**, які отримають понад **21 млн грн** на заходи з підвищення енергетичної автономії та поліпшення функціональної ефективності. Зокрема, фінансування передбачає закупівлю та встановлення обладнання для альтернативного енергозабезпечення (сонячних панелей, інверторів й акумуляторів), а також оновлення дослідницького устаткування ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Фінансування отримають центри, що створені в провідних закладах вищої освіти:

- ЦККНО «Мікроскопія та лазерна спектроскопія» — *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*
- ЦККНО «Наземний інформаційний комплекс космічного моніторингу Землі» — *Поліський національний університет*
- ЦККНО «Технології адитивного виробництва» (3D-друк) — *Київський національний університет технологій та дизайну*
- ЦККНО «Лабораторія нанотехнологій для матеріалознавства, енергетики та медицини» — *Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*
- ЦККНО «Функціональне матеріалознавство та інноваційні матеріали» — *Український державний університет науки і технологій*

- ЦККНО «Лабораторія інноваційних наукових програм та проєктів із розроблення перспективних матеріалів і технологій» — *Національний університет «Запорізька політехніка»*
- ЦККНО Медичного інституту «Центр біомедичних досліджень» — *Сумський державний університет*
- ЦККНО клітинної біології та біоенергетики — *Львівський національний університет імені Івана Франка*
- ЦККНО «Імерсивний мультифункціональний хаб» — *Західноукраїнський національний університет*
- ЦККНО «КАІ ДП ТЕК» — *Державне некомерційне підприємство «Державний університет "Київський авіаційний інститут"»*
- ЦККНО «Міжкафедральний навчальний та технологічний центр високовольтної імпульсної техніки» — *Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*
- ЦККНО «Діагностика матеріалів» — *Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*
- ЦККНО «Сучасні технології дослідження речовини Землі та Сонячної системи» — *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*
- ЦККНО «Центр колективного користування обчислювальним обладнанням» — *Сумський державний університет*

Основні напрями використання коштів:

- **Закупівля обладнання** для альтернативного енергопостачання (сонячні панелі, інвертори, акумулятори, BMS-контролери тощо);
- **Модернізація наукового обладнання** через оновлення модулів або заміну застарілих вузлів;
- **Проведення ремонтних робіт і технічного обслуговування** для забезпечення точності та стабільної роботи.

Ця ініціатива є частиною системного підходу МОН до підтримки дослідницької інфраструктури в Україні, що має забезпечити **стале функціонування ЦККНО в умовах енергетичних загроз.**

([вгору](#))

Додаток 10

17.06.2025

Обрано новий склад Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій

Формування резервного складу забезпечить оперативне заміщення членів Наукового комітету, повноваження яких можуть бути достроково припинені між конкурсами ([Міністерство освіти і науки України](#)).

До основного складу Наукового комітету увійшли:

1. **Вільчинський Станіслав Йосипович** — доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри квантової теорії поля та

космомікрофізики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

2. **Гудков Дмитро Ігорович** — доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу водної радіоекології, Інститут гідробіології НАН України
3. **Гумовський Олексій Васильович** — доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу систематики ентомофагів та екологічних основ біометоду, Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України
4. **Єрмакова Ольга Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів, Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
5. **Литвин Віталій Сергійович** — доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології, Львівський національний університет імені Івана Франка
6. **Меркулов Олексій Євгенович** — доктор технічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи, Інститут чорної металургії ім. З. І. Некрасова НАН України
7. **Пашковська Наталія Вікторівна** — доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри клінічної імунології, алергології та ендокринології, Буковинський державний медичний університет
8. **Погорєлов Максим Володимирович** — доктор медичних наук, професор, керівник Центру біомедичних досліджень, Сумський державний університет
9. **Прус В'ячеслав В'ячеславович** — доктор технічних наук, доцент, завідувач кафедри електротехніки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
10. **Таршин Володимир Анатолійович** — доктор технічних наук, професор, заступник начальника з навчальної роботи, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
11. **Шарапов Сергій Геннадійович** — доктор фізико-математичних наук, старший дослідник, завідувач лабораторії сильнокорельованих низьковимірних систем, Інститут теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України
12. **Шиванюк Владислав Миколайович** — доктор фізико-математичних наук, старший дослідник, завідувач лабораторії фізики конструкційних матеріалів, Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України

Зазначене рішення є результатом поетапного процесу, який передбачав:

- затвердження персонального складу Ідентифікаційного комітету;
- оголошення та проведення конкурсного добору кандидатів;
- схвалення загального переліку кандидатур;
- збір публічних відгуків на кандидатів;
- ухвалення остаточного рішення.

Наступним етапом є підготовка проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України про затвердження нового складу Наукового комітету.
([вгору](#))

Додаток 11

17.06.2025

Продовжено термін подання заявок до складу Ради молодих вчених при МОН

Оновлений склад Ради має забезпечувати реалізацію та захист прав і інтересів молодих вчених, які представляють **всі наукові напрями та галузі знань**, та виконання інших завдань, передбачених законодавством України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Звертаємо увагу: до складу Ради може бути обрано не більше ніж по одному представнику від кожного товариства молодих вчених.

У зв'язку з цим термін подання заявок до складу Ради продовжено до **11 липня 2025 року**.

Нагадуємо, що для делегування кандидатури до складу Ради необхідно заповнити реєстраційну [форму](#) та додати:

- [лист \(.docx\)](#), підписаний керівником організації, яка делегує кандидата;
- або — у разі самовисування — [особисту заяву \(.docx\)](#) з мотиваційним листом.

Про нову дату установчих зборів, на яких буде сформовано склад Ради, буде повідомлено додатково. Слідкуйте за оновленнями на офіційному сайті МОН.

У разі запитань звертайтеся на електронну адресу: olena.zaika@mon.gov.ua
([вгору](#))

Додаток 12

02.06.2025

ПЕРЕЛІК ПОСАД У СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ З ОБОВ'ЯЗКОВИМ ЗНАННЯМ АНГЛІЙСЬКОЇ

[\(Національний репозитарій академічних текстів\).](#)

Відповідна постанова від 23 травня 2025 р. № 594 опублікована на урядовому порталі.

Документ розроблено відповідно до пункту 11 частини першої статті 3 Закону України «Про застосування англійської мови в Україні». Відповідно до постанови, зобов'язані володіти англійською мовою у закладах вищої освіти: заступник керівника закладу вищої освіти, який відповідає за провадження наукової, міжнародної діяльності; завідувач докторантури, аспірантури; директор бібліотеки; декан (начальник) факультету/директор (начальник) інституту; завідувач (начальник) кафедри; професор, доцент,

старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, головний науковий співробітник; керівник структурного підрозділу, що забезпечує виконання функцій з міжнародного співробітництва, роботу із здобувачами вищої освіти з числа іноземців та осіб без громадянства. У науковій (науково-дослідній, науково-технологічній, науково-технічній, науково-практичній установах) та їх наукових підрозділах: керівник наукового підрозділу юридичної особи; заступник керівника наукової установи, наукового підрозділу юридичної особи з наукової роботи; керівник наукового видавництва, редакції наукового видання; директор бібліотеки; завідувач докторантури, аспірантури; старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, головний науковий співробітник. Постанова набирає чинності через чотири роки з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/0R0Ld>
([вгору](#))

Додаток 13

09.06.2025

МОН пропонує до громадського обговорення проєкт Порядку організації та проведення єдиного державного заліку для аспірантів

Запровадження єдиного державного заліку з української та іноземної мов для академічних цілей передбачено затвердженими постановою Кабінетом Міністрів України від 8 квітня 2025 р. № 426 змінами до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

- [Додаток 1](#)
- [Додаток 2](#)

Проєкт акта унормовує питання функцій суб'єктів організації та проведення єдиного державного заліку, його складових, алгоритму проведення, результатів складання, строків проведення тощо.

Соціальні групи населення та зацікавлені сторони, на які поширюватиметься дія: здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, заклади вищої освіти, наукові установи, органи управління у сфері вищої освіти, установи, що здійснюють зовнішнє незалежне оцінювання.

Можливі наслідки реалізації проєкту акта для різних соціальних груп населення та зацікавлених сторін: підвищення якості та збільшення довіри до вищої освіти.

Пропозиції та зауваження до проєкту наказу приймаються у письмовій формі до 22 червня 2025 року за адресою:

- пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135
- або на електронну адресу: Oleksandra.laktionova@mon.gov.ua,
(відповідальна особа – Олександра Лактіонова, державний експерт

експертної групи з Європейського простору вищої освіти та забезпечення якості освіти).

Результати обговорення будуть розміщені на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

([вгору](#))

Додаток 14

09.06.2025

До уваги учасників конкурсу 2025.07 «Передова наука в Україні 2026-2028»

([Національний фонд досліджень України](#)).

Наразі триває процес опрацювання поданих заявок на відповідність формальним ознакам: відповідні уповноважені фахівці Дирекції НФДУ перевіряють повноту та належне оформлення пакету документів, що передбачені Умовами конкурсу. На жаль, вкотре спостерігається низка системних недоліків в оформленні документів, що подаються на участь у конкурсі. Серед найбільш типових помилок такі:

- відсутність частини документів, передбачених Умовами конкурсу,
- відсутність англomовної версії документів (що унеможлиблює оцінку заявок та документів іноземними експертами);
- невідповідність складу авторів проєкту затвердженим вимогам (у тому числі в частині залучення молодих вчених, а також в частині наявності в авторів проєкту наукового ступеня);
- неналежне оформлення частини документів (згод, заяв, довідок тощо), у порушення вимог умов конкурсу (без їх реєстрації, без підпису тощо);
- брак необхідної інформації (наприклад, заява щодо відсутності у заявці та документах інформації, що становить державну таємницю, або обґрунтування кошторисної вартості проєкту за усіма чи за окремими статтями витрат);
- відсутність цінових пропозицій відповідно до умов конкурсу (у випадку планування закупівлі обладнання/устаткування за одиницю більше 200 тис. грн.);
- недотримання встановленого Умовами конкурсу граничного рівня співвідношення оплати праці персоналу, зокрема, працівників науково-організаційних, фінансових, юридичних, кадрових служб, відділів закупівель тощо, які будуть задіяні в обслуговуванні договору до обсягу прямих витрат в цілому та за кожним етапом окремо на 25% та більше від допустимої граничної норми (яка складає 5 % від прямих витрат).

Усе це свідчить про брак досвіду або про певну недбалість авторів проєктних заявок, які не приділяють належної уваги оформленню документації. На жаль, наслідком таких помилок і порушень є відхилення заявок на самому початку, їх фактичне недопущення до участі у конкурсі. Порядок відхилення заявок за формальними ознаками визначається

відповідними нормативно-правовими актами, згідно з якими наразі відсутня можливість внесення змін або уточнень до заявки та документів, що подаються разом з нею, після реєстрації заявки в автоматизованій системі “Конкурс проєктів НФДУ”. Фонд неодноразово виходив з ініціативою, яку підтримало Міністерство освіти і науки України, щодо внесення змін до Порядку проведення конкурсного відбору та фінансування проєктів, щоб надати можливість учасникам конкурсів виправляти незначні хиби у поданих документах протягом декількох днів після перевірки заявок на відповідність формальним ознакам. Сподіваємось, що такі зміни у майбутньому дозволять зменшити кількість проєктів, які НФДУ зараз змушений відхиляти через невідповідність формальним ознакам.

Віriamo, що набутий учасниками конкурсів НФДУ досвід сприятиме подальшому розвитку грантової культури та якнайшвидшій інтеграції національної дослідницької спільноти до Європейського наукового і дослідницького простору, активізації участі українських вчених в українських і міжнародних конкурсах.

([вгору](#))

Додаток 15

20.06.2025

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Про проект Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) (друге читання) ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Заслухавши інформацію голови підкомітету з питань вищої освіти Комітету Юлії Гришиної та обговоривши подані народними депутатами України – членами Комітету додаткові пропозиції до проекту Закону та сформовану з урахуванням цих пропозицій порівняльну таблицю, Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій одностайно прийняв рішення затвердити та внести до порівняльної таблиці проекту Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) пропозиції Комітету та рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України «Про академічну доброчесність» (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) за результатами його розгляду в другому читанні прийняти у другому читанні та в цілому з необхідними техніко-юридичними правками.

Про проект Закону України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Європейською організацією публічного права про створення офісу Європейської організації публічного права в Україні» (реєстр. № 0310 від 05.05.2025), поданий Кабінетом Міністрів України

Заслухавши та обговоривши інформацію заступника Міністра освіти і науки України Михайла Винницького, народні депутати України – члени Комітету одностайно ухвалили рекомендувати Верховній Раді України

проект Закону України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Європейською організацією публічного права про створення офісу Європейської організації публічного права в Україні» (реєстр. № 0310 від 05.05.2025), поданий Кабінетом Міністрів України, за результатами його розгляду в першому читанні прийняти за основу та в цілому.

Читати [тут](#).

([вгору](#))

Додаток 16

14.06.2025

Верховний Суд вказав, що усі дисертації, незалежно від дати захисту, можуть бути перевірені на плагіат

Про це повідомив колишній доцент Сумського державного університету **Олег Смірнов** ([Судово-юридична газета](#)).

«Доводи плагіаторів про те, що треба використовувати принцип незворотності дії закону в часі, що норми про академічний плагіат, запроваджені Законом № 1556-VII, не можуть застосовуватися до їхніх [фальшивих] дисертацій, захищених до 06 вересня 2014 року, тобто до набрання чинності Законом № 1556-VII, є безпідставними», - зазначив він.

Верховний Суд вказав наступне:

... принцип незворотності дії закону не порушений, оскільки Закон № 1556-VII не встановлює нової заборони або відповідальності за плагіат, а лише конкретизує способи виявлення порушень академічної доброчесності, передбачених етичними та нормативними положеннями, що діяли раніше. Саме тому застосування процедур, передбачених зазначеним Законом, для виявлення порушень, допущених раніше, не є ретроспективним застосуванням нових санкцій, а є належною реакцією держави на триваюче порушення прав третіх осіб.

Етичний кодекс ученого України, затверджений Національною академією наук України у 2009 році, також встановлює основні етичні принципи та норми поведінки для науковців, у пункті 2.3 зобов'язує учених забезпечувати бездоганну чесність та прозорість на всіх стадіях наукового дослідження, вважати неприпустимими прояви шахрайства, зокрема фабрикування та фальшування даних, піратства та плагіату.

Підсумовуючи, Верховний Суд зазначає, що незалежно від часу захисту наукової роботи плагіат завжди визнавався порушенням етичних норм у сфері науки та освіти і збереження "скомпрометованої" роботи (з плагіатом, фабрикацією чи фальсифікованою) як зразка для інших суперечило б принципам академічної доброчесності.

Закон № 1556-VII не має зворотної дії в часі, проте запроваджує механізми, які дають змогу здійснювати перевірку дисертацій та/або наукових статей на академічний плагіат, тобто, регулює триваючі

правовідносини автора наукової роботи та необмеженої кількості користувачів такої роботи.

Виявлення плагіату в наукових роботах, захищених до 2014 року, не є ретроспективним застосуванням відповідальності, а радше інструментом для захисту порушених авторських прав та забезпечення академічної доброчесності у теперішньому часі, оскільки академічна відповідальність перебуває в етичній площині.

Після оприлюднення наукова робота може використовуватися, цитуватися та поширюватися. Якщо дисертація містить плагіат, то порушення авторських прав інших осіб є не одномоментним актом, а триваючим порушенням. Кожне подальше використання твору, що містить плагіат, або його доступність для необмеженого кола осіб, продовжує завдавати шкоди авторам оригінальних джерел.

Таким чином, перевірка робіт на плагіат, незалежно від дати їхнього захисту, є необхідною для припинення триваючих порушень.

[Повний текст](#)
([вгору](#))

Додаток 17

28.06.2025

Академічна доброчесність – поза часом

З самого початку своєї діяльності Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти займає однозначну позицію, що академічна доброчесність є непохитною цінністю і без її дотримання всі прагнення до поліпшення стану вищої освіти є неможливими ([Освіта.ua](#)).

На жаль, реальної підтримки агентству, а не активності в соціальних мережах ніхто з громадського сектора чи освітньої спільноти так і не продемонстрував...

Навпаки, протидія була потужна і організована, від персональних погроз до тиражування фальшивих звинувачень.

Одним з потужних «фронтів» проти агентства стала навала судових справ з армією професійних і не дуже адвокатів. Часом кількість судових позовів, адвокатських, депутатських запитів тощо перевищувала здатність команди вчасно та адекватно реагувати на них. Та ми не здавалися.

Нарешті у червні 2025 року Верховний Суд України ухвалив постанову у справі кандидата медичних наук Михайла Кротевича, яка стала орієнтиром у тлумаченні принципів академічної доброчесності. Постанова відповідає на найвагоміше питання: чи має право Національне агентство перевіряти академічні тексти на предмет академічного плагіату, якщо їх захист відбувся ще до визначення цього поняття в законі?

Чому ця справа важлива.

Пан Кротевич оскаржив рішення Агентства про наявність текстових запозичень без неналежного посилання на джерело у його дисертації,

написаний ще у 2014 році. Позивач посилався на принцип незворотності дії закону в часі та на те, що академічний плагіат як юридично визначене порушення з'явився в українському законодавстві лише після його захисту.

Суд першої та апеляційної інстанцій стали на бік Національного агентства, а Верховний Суд підтвердив: що поняття доброчесності та правила використання чужих доробків в науці існувало задовго до появи терміну «академічний плагіат» у законі.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного суду зазначив, що академічна доброчесність має неперервну дію. Плагіат був порушенням і в час, коли вчений готував свою дисертацію, оскільки вже тоді діяли етичні та нормативні положення, що вимагали самостійності дослідження та посилення на джерела.

Надзвичайно важливо, що Верховний Суд також підкреслив: перевірка раніше захищених дисертацій на плагіат – це не покарання «заднім числом», а реалізація етичної відповідальності, яка стосується репутації науки в цілому.

Цей кейс демонструє, що відновлення довіри до освіти та науки вимагає не лише дотримання правил доброчесності сьогодні, а й очищення системи від недоброчесно здобутих ступенів і звань.

Тож як наслідок цього рішення, сьогодні Національне агентство прийняло рішення про скасування призупинення розгляду скарг про наявність академічного плагіату в дисертаціях, захищених до прийняття Закону України «Про вищу освіту».

Хочу публічно подякувати всій команді секретаріату і окремо юридичному відділу за захист справедливої позиції в судах і сформовану правову позицію, а також подякувати всім, хто щиро вболівав і підтримував нашу команду.

P.S. Уже понад чотири роки наша команда при підтримці підкомітету з питань вищої освіти Верховної ради України на чолі з Юлею Гришиною, відомих правників Руслана Стефанчука, Наталі Кузнецової, Андрія Бойка та інших працює над законопроектом «Про академічну доброчесність». Лише тиждень тому Комітет з питань освіти, науки та інновацій Верховної України підтримав останню, напрацьовану широким колом експертів, версію цього законопроекту до другого читання українським парламентом.

І хоча цей проєкт суттєво відрізняється від наших первинних пропозицій, він є потужним, світоглядним і компромісним. Тож впевнений, що завдяки цьому закону вдасться залучити до формування культури академічної доброчесності та формування якісної освіти ширше коло освітян та науковців.

Автор: Андрій Бутенко, голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

[\(вгору\)](#)

13.06.2025**Україна посилює наукову співпрацю із ЦЕРН: у Женеві відбулося 8-ме засідання спільного комітету**

До складу делегації також увійшли заступник міністра Денис Курбатов, генеральний директор директорату розвитку науки МОН Григорій Мозолевич, представник України в ЦЕРН із питань науки академік Борис Гриньов, а також радник України до Ради ЦЕРН Максим Тітов ([Міністерство освіти і науки України](#)).

«CERN — один із найбільших наукових центрів і найбільша лабораторія у світі. Уже 9 років Україна є частиною Ради CERN, і для нас це важлива можливість бути серед тих, хто формує майбутнє науки. Ми продовжуємо працювати над тим, щоб наші вчені мали ще більше можливостей для участі в передових проєктах CERN, а українська наука — отримувала як експертну, так і фінансову підтримку та ставала ще глибше інтегрованою у європейський дослідницький простір», — наголосив перший заступник міністра освіти і науки України **Євген Кудрявець**.

З боку ЦЕРН на зустрічі виступила директорка зі зв'язків із міжнародними організаціями Шарлотта Ліндберг Вараколле (Charlotte Lindberg Warakaulle), а також провідні вчені та експерти з кадрових і тендерних питань. Окрему сесію було присвячено оновленню інформації щодо участі українських фахівців у наукових програмах ЦЕРН та підвищенню їхньої залученості.

Під час засідання сторони обговорили досягнення ЦЕРН за останні роки, внесок українських учених у наукові експерименти, а також нові можливості для участі України в міжнародних дослідженнях. Окрему увагу надали питанням людських ресурсів, тендерних процедур, залучення українських компаній до виконання контрактів для Великого адронного колайдера, а також темі майбутніх проєктів ЦЕРН.

У своєму виступі представники України акцентували на важливості подальшої інтеграції української науки до Європейського дослідницького простору та посиленні міжнародної підтримки сфери освіти і науки в умовах війни. Зокрема, було презентовано бачення трансформації наукової системи України до 2027 року, яка охоплює нову систему фінансування, розвиток інфраструктури та підтримку молодих учених.

«Сьогодні як ніколи важливо, щоб українські вчені мали доступ до провідних світових дослідницьких інфраструктур. ЦЕРН — це не лише про фундаментальну науку, це також про довіру до українського інтелектуального потенціалу. Ми працюємо, щоб цю довіру перетворити на довгострокову співпрацю», — зазначив заступник міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**.

«Попри війну ми продовжуємо працювати над розширенням співпраці з партнерами, зокрема в ЦЕРН, і водночас працюємо над відновленням та

розвитком дослідницької інфраструктури вдома. Це наш шлях до сильної держави знань», — наголосив генеральний директор директорату розвитку науки МОН Григорій Мозолевич.

Окремим блоком стало спілкування команди МОН з українською дослідницькою спільнотою в ЦЕРН — нагода з перших вуст почути потреби наших науковців і посилити зв'язок між державою та українськими вченими за кордоном.

Особливої уваги заслуговує внесок українських науковців у створення передових технологій для експериментів ЦЕРН. Зокрема, українські організації брали участь у розробленні одного з ключових детекторів експерименту **ALICE** (A Large Ion Collider Experiment) — великого іонного колайдерного експерименту, метою якого є дослідження кварк-глюонної плазми, стану матерії, що, як вважається, існував одразу після Великого вибуху. На одному з фото в ЦЕРН серед технічної документації та схем згадано **Київ та Харків**, що є свідченням причетності українських фахівців до глобального наукового проекту.

Окрім офіційної програми, українська делегація провела неформальну зустріч із колишнім генеральним директором ЦЕРН (2008–2015) Рольфом Дітером Гойєром — видатним фізиком. Зустріч відбулася перед спілкуванням з українською науковою спільнотою, яка нині працює в ЦЕРН.

Довідково:

Україна є асоційованим членом ЦЕРН з 2016 року. Співпраця в межах Комітету Україна–ЦЕРН здійснюється на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України та Європейською організацією ядерних досліджень від 2013 року. Участь у щорічному засіданні Комітету дає змогу посилювати наукову присутність України на глобальній арені та створює додаткові можливості для українських вчених і інженерів.

([вгору](#))

Додаток 19

Грантові програми у сфері оборонних технологій і подвійного призначення: «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ презентував можливості Програми «Горизонт Європа»

Організатором події виступила ініціатива Bravel за підтримки Європейського оборонного фонду (EDF) та «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ, працівники якого долучилися як спікери ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Так, начальник відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ Ігор Таранов презентував Рамкову програму «Горизонт Європа» як найбільшу програму Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій, яка у 2025 році пропонує широкий спектр конкурсів для науковців, інноваторів, підприємств та організацій різних галузей. Також керівник Офісу інформував учасників щодо участі України у Програмі, рівня успішності поданих заявок

і, що є важливим – обсягу залучених коштів від ЄС українськими організаціями-учасниками.

Крім того, начальник відділу розповів, що в межах робочої програми «Горизонт Європа» на 2025 рік Європейська комісія інвестує понад 7,3 мільярда євро для досліджень та інновацій. Ігор Таранов підкреслив, що серед головних аспектів цього річної робочої програми є підтримка українських дослідників. Зокрема, буде створено можливості для науковців та організацій, постраждалих від агресивної війни росії, також у рамках ініціативи MSCA4Ukraine спрямовано 10 мільйонів євро українським дослідникам.

«Поза сумнівом, важливим є продовження підтримки “Офісу Горизонт Європа в Україні”, який розбудовує сильніші дослідницькі відносини між Європейським Союзом та Україною і сприяє доступу українських дослідників до фінансування з боку ЄС», – наголосив він під час виступу.

Зі свого боку головний спеціаліст «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ Олександр Моїсєєв представив інструменти участі в Програмі «Горизонт Європа», а також її актуальні можливості для виробників технологій подвійного призначення. Мова йшла про тематичні проєкти, типи фінансування саме для стартапів, скейлапів, МСП, підприємств середньої капіталізації, які працюють у сфері розвитку технологічних інновацій. Серед іншого, фахівець Офісу розповів про конкурси за напрямками, дотичними до діяльності вітчизняного бізнесу у сфері оборонних технологій та подвійного призначення, а також де їх шукати, як подати заявку на участь та розрахувати бюджет.

Окремо слід виділити виступ представника Генерального директорату з питань оборонної промисловості та космосу Європейської комісії Мартіна Йоесаар (Martin Jöesaar), що є керівником Офісу оборонних інновацій ЄС у Києві. Він інформував про грантові програми від Європейського оборонного фонду (EDF) та нагадав, у яких ролях українські організації можуть залучатися до його проєктів. Крім того, Мартіна Йоесаар наголосив на перевагах для європейських партнерів у залученні українських учасників до проєктів EDF.

Виступи спікерів спричинили значне зацікавлення учасників заходу, які ставили багато питань і висловлювали бажання отримати консультації під час сесії питань-відповідей, а також обговорювали можливості подальшої тісної співпраці протягом нетворкінгу, який відбувся після робочої частини заходу.

[\(вгору\)](#)

Додаток 20

Нововведення у робочих програмах Програми «Горизонт Європа» 2025 року: що варто знати заявникам
[\(Офіс Горизонт Європа в Україні\).](#)

Нижче подаємо ключові зміни у нових робочих програмах, що вже почали діяти, які слід враховувати для уникнення зайвої роботи та підвищення своїх шансів на успіх:

- *принцип DNSH – Do No Significant Harm (не заподіювати значної шкоди) – вилучено.* Відтепер цей принцип не вимагається в аплікаційних або оціночних формах (крім окремих тем EIC Accelerator, де він прямо зазначений у умовах);

- *змінено критерій гендерного балансу для заявок «ex-aequo» (з однаковою оцінкою).* Відтепер пріоритет надається лише тим заявкам, де дотримано гендерного балансу серед керівних дослідників (а не всього консорціуму, як це було раніше);

- *оновлення, що стосуються використання чи розроблення III.* Більше не потрібно демонструвати надійність інструментів штучного інтелекту, крім випадків, коли це зазначено в умовах теми.

Також серед змін, які вже можна прослідкувати у конкурсах нових робочих програм незалежно від кластера чи напряму:

- *дедалі поширенішою стає двохетапна модель подання заявок.* Це спрощує завдання для консорціумів, оскільки на першому етапі потрібно підготувати лише 10 сторінок, які включають тільки розділи про Excellence та першу частину Impact;

фінансування Lump Sum стає все більш типовим. У разі виникнення питань щодо застосування цього методу та правильного розрахунку бюджету на етапі подання заявки, інформацію з відеоматеріалами, описами і прикладами можна дізнатися за [посиланням](#).

([вгору](#))

Додаток 21

20.06.2025

Конкурс грантів від CRDF Global на участь українських науковців у міжнародних наукових заходах

До участі в конкурсі запрошують учених, інженерів і технічних фахівців, які працюють у галузях авіакосмічних досліджень, матеріалознавства та нових матеріалів, штучного інтелекту і квантових обчислень, ядерної фізики, інших передових напрямів фізики, хімії та суміжних міждисциплінарних галузей ([Світ](#)).

Максимальний розмір фінансування становить до **2 500 доларів США** і може бути використаний для відшкодування витрат, пов'язаних з участю в міжнародному заході.

Серед вимог до претендентів – громадянство України, наявність суттєвих наукових результатів у відповідній галузі та обов'язкова участь у заході з доповіддю або презентацією результатів власного дослідження. Заявка повинна містити чітко сформульовану мету участі, обґрунтування її значення для наукової роботи заявника та/або його професійного розвитку.

Крайній термін подачі заявок – **31 жовтня 2025 року**.

Заявки приймають на електронну адресу uascience@crdfglobal.org.

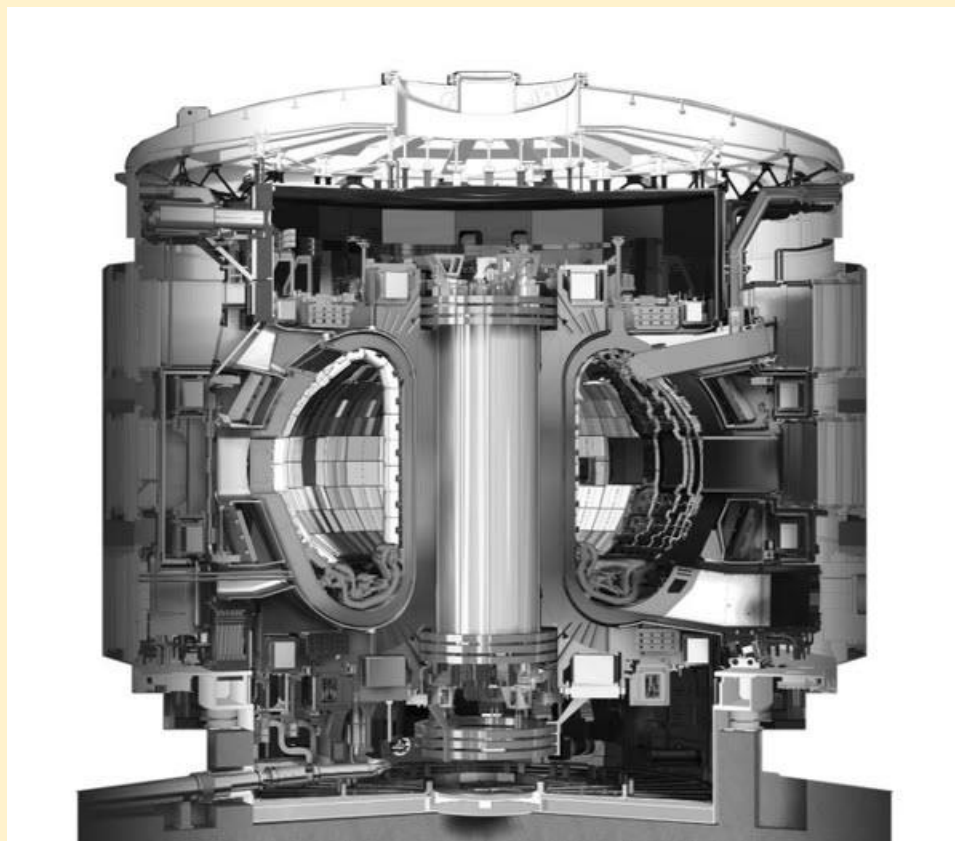
[Детальна інформація, апікаційна форма та перелік необхідних документів](#)
([вгору](#))

Додаток 22

19.06.2025

Передові дослідження: чи вдасться створити “Сонце” на землі?

Термоядерна енергетика матиме вагомі переваги перед атомною. Як зауважив Ярослав Колесниченко, в термоядерному реакторі принципово неможливий ядерний вибух. Окрім того, «попіл» є екологічно чистим продуктом, тобто не буде проблем з радіоактивними відходами, а нейтрони, що утворюються внаслідок термоядерної реакції, можуть бути використані для вироблення пального для атомних реакторів ([Світ](#)).

Досягнення у КТС

Як нагадав доповідач, перші експерименти з реальним термоядерним паливом, тобто дейтерій-тритієвою сумішшю, були здійснені наприкінці минулого століття — на токамаках TFTR у США у 1994 році й JET у Великій Британії (1997). TFTR мав в імпульсі термоядерну потужність у 10,7 МВт, а JET — 16 МВт.

— Тобто реальна термоядерна потужність уже виділялась, проте відношення виділеної енергії до енергії, яка була витрачена на нагрівання плазми (так званий параметр Q), було все-таки менше, ніж одиниця, — розповів Ярослав Колесниченко. — Окрім того, цих рекордних параметрів було досягнуто протягом приблизно секунди, а треба було набагато довше.

Експерименти на JET продовжились, вдалося поліпшити параметри шляхом оптимізації складу дейтерію з тритієм. А в грудні 2021 року енергія, вироблена внаслідок реакції за один розряд тривалістю шість секунд, склала 59 МДж.

Але, як зауважив доповідач, це все ж таки не те, що потрібно термоядерній енергетиці: по-перше — енергетичний виграш (Q) має бути більше ніж 10, а краще більш як 15 — для того, щоб термоядерний реактор можна було використовувати в промислових цілях, по-друге — необхідна економічна прийнятність, енергія не може бути дуже дорогою.

Що для цього потрібно? За словами доповідача, потрібна температура плазми близько 100–200 мільйонів градусів. Окрім того, час утримання енергії плазми повинен бути достатньо великим, щоб вона повільно охолоджувалась. Дуже важливий параметр — потрійний добуток густини плазми, температури й часу утримання енергії. Він є мірилом близькості плазми до такої, яка має бути у промисловому термоядерному реакторі.

Ще один параметр — відношення тиску плазми до тиску магнітного поля. Як пояснив Ярослав Колесниченко, він повинен бути більше ніж п'ять відсотків, бо інакше термоядерна енергія буде дуже дорогою.

Потрібні параметри намагаються отримати на токамаках, стелараторах і компактних сферичних токамаках. Щодо перших, то наприкінці 2023 року отримано першу плазму на найбільшому токамаку JT60-SA (Японія). На завершальній стадії — спорудження міжнародного реактора-токамака ITER у Франції (його об'єм у 10 разів перевищує JET). Порівняно невеликий токамак SPARC, що нині будується у США, матиме ті самі параметри, що й ITER. Планується, що у 2027 році на ньому отримають енергетичний виграш понад одиницю.

Найбільший оптимізований стеларатор, що є сьогодні, — це Wendelstein 7-X у Німеччині. На ньому досягнуто рекордного для стелараторів потрійного добутку густини плазми, її температури й часу утримання.

Менш відомий, але цікавий напрям — компактні сферичні токамаки. Як пояснив Ярослав Колесниченко, їхня перевага — підвищений параметр відношення тиску плазми до тиску магнітного поля. У цьому контексті доповідач згадав про ST40 — компактний токамак, який був побудований приватною британською компанією Tokamak Energy. На ньому отримано реакторну температуру іонів 10 кеВ (100 мільйонів градусів Цельсія) — це саме те, що потрібно для енергетичного термоядерного реактора.

Як розповів Ярослав Колесниченко, значну увагу сферичним токамакам було приділено на нещодавній конференції з енергійних частинок у системах з магнітним утриманням плазми у березні 2025 року в Севільї (Іспанія).

Синергія експерименту і теорії

Ярослав Колесниченко навів приклади, які демонструють позитивний ефект і взаємозв'язок теорії з експериментом у керованому термоядерному синтезі, зокрема розповівши про результати, які було отримано завдяки теоретичним дослідженням в Інституті ядерних досліджень НАНУ та експериментам у США, Німеччині, Великій Британії у період від другої половини XX століття до наших днів.

А розпочав доповідач з такого явища як альфвенівські нестійкості плазми. Альфвенівські хвилі було відкрито ще на початку 40-х років минулого століття, а термоядерні дослідження виявили їхні принципово нові властивості. Окрім того, з'ясувалося, що їх збудження може впливати на утримання плазми.

— Альфвенівські хвилі можуть збуджуватися енергійними (тобто надтепловими) йонами, що утворюються під час нагрівання плазми пучками частинок та високочастотними полями, а також внаслідок термоядерної реакції, — розповів Ярослав Колесниченко. — Такі нестійкості в різних формах спостерігаються у всіх типах тероїдальних термоядерних пристроїв.

Цікаво, що перша теоретична робота з передбаченням збудження альфвенівських хвиль надтепловими йонами була викладена ще у 1968 році в «Журналі експериментальної й теоретичної фізики» (найбільш впливовому в СРСР) колективом авторів, до якого входив і Ярослав Колесниченко.

Перше експериментальне спостереження альфвенівських нестійкостей було здійснено на токамаку TFTR у 1991 році. Різноманітні альфвенівські нестійкості виникали під час нагрівання інжекцією нейтральних полів у стелараторі Wendelstein 7-AS. Як розповів Ярослав Колесниченко, експериментальні дослідження підтвердили розрахунки теоретичної групи, до складу якої входили науковці ІЯД.

— У 2001 році під час експерименту з'ясувалось, що спалахи нестійкості призводили до значних втрат температури плазми (до 30 %) Цей ефект не мав пояснення, — зауважив доповідач. — А у 2005 році, знову-таки, завдяки зусиллям колективу тих самих авторів цей ефект було пояснено теоретично — працю опубліковано у Physical Review Letters.

Ще одне явище — просторове каналювання енергії й імпульсу — було теоретично обґрунтовано науковцями Інституту ядерних досліджень після експерименту на сферичному токамаку NSTX у Принстоні (США).

Щодо такого явища, як йонна циклотронна емісія, то, за словами Ярослава Колесниченка, найбільш яскравий експеримент було свого часу виконано на токамаку JET. «Коли дейтерієвий струмінь замінили на тритієвий, інтенсивність такої емісії зросла пропорційно збільшенню потоку нейтронів, — пояснив доповідач. — Отже, альфа-частинки (продукти DT-реакції з енергією 3,5 MeV) призводили до йонної циклотронної емісії. З іншого боку, залишалося питання — чому йонна циклотронна емісія існує за відсутності швидких йонів.

За словами Ярослава Колесниченка, два роки тому почались експерименти на сферичному MAST-U — досліджуються ефекти виникнення йонної циклотронної емісії без швидких йонів.

Завдяки співпраці з американськими фізиками науковці ІЯД запропонували механізм виникнення такої емісії. А нещодавно провідний науковий співробітник відділу теорії ядерного синтезу ІЯД Вадим Луценко доповідав результати на конференції в Іспанії.

Зберегти науковий потенціал

Після приєднання України зі статусом асоційованого члена до програми «Євратом», з 2017 року Україна бере участь у програмі консорціуму EUROfusion. Як зауважив Ярослав Колесниченко, це відкрило нові можливості для співпраці у сфері керованого термоядерного синтезу. Проте є проблема — згідно з правилами EUROfusion, відрядження співробітників інституту до термоядерних центрів здійснюється за кошти цього інституту. Лише згодом установа отримує відшкодування витрат на відрядження, тому співробітники їздили своїм коштом.

Ярослав Колесниченко констатував, що через значні затримки з відшкодуванням витрат на поїздки участь ІЯД у програмі EUROfusion значно послабилася. Як наголосив доповідач, виправити ситуацію може створення фонду для фінансування відряджень за програмою.

Важливу роль сьогодні відіграє співпраця зі США. Ярослав Колесниченко нагадав, що з 2022 року діє угода між Університетом Каліфорнії (Ірвайн, США), Українським науково-технологічним центром та ІЯД про виконання проєкту Fast-ion theory for tight aspect-ratio plasmas («Швидкі йони в компактних плазмах») за фінансування Департаменту енергетики США.

Серед пропозицій, які висловив Ярослав Колесниченко — вивчити досвід Великої Британії та інших країн із залучення приватного капіталу для посилення робіт з керованого термоядерного синтезу, а також — розглянути можливість спорудження в Україні компактного (сферичного) токамака, що може дати шанс вийти на світовий рівень в експериментах.

Кричуща проблема — брак молодих кадрів. Про це йшлося у виступах і Ярослава Колесниченка, і професора ННІ «Фізико-технічний факультет» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, члена-кореспондента НАНУ Ігоря Гірки.

«Державна політика щодо природничої освіти на рівнях як середньої, так і вищої школи вже давно призвела до катастрофічних наслідків у галузі підготовки кадрів інженерно-фізичних спеціальностей в цілому та з фізики плазми зокрема, — наголосив професор Гірка. — Потрібні термінові заходи, щоб зберегти науковий потенціал».

Президент НАНУ академік Анатолій Загородній висловив пропозицію підготувати й обговорити на Президії звернення до уряду і Верховної Ради про ситуацію, яка склалася з підготовкою інженерних кадрів і кадрів фізико-технічного профілю, і в такий спосіб спробувати зрушити її з місця.

Технології й сценарії для провідних центрів

Продовжуючи тему участі України в програмі «Євратом», заступник генерального директора ННЦ «ХФТІ» академік НАНУ Ігор Гаркуша нагадав, що НАН України має статус власника програми, тобто головного виконавця з боку нашої країни, а ННЦ «ХФТІ» є менеджером програми EUROfusion. Загалом, як розповів академік Гаркуша, український дослідницький юніт об'єднує сім наукових установ та університетів України.

Зокрема, це ННЦ «ХФТІ», що є бенефіціаром і координатором досліджень, Інститут ядерних досліджень й Інститут теоретичної фізики імені Боголюбова НАНУ, Харківський національний університет імені Каразіна, Львівська політехніка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Український науково-технологічний центр.

Щодо експериментальної складової, то, як відомо, у ХФТІ працюють термоядерні експериментальні установки стелараторного типу, а також стаціонарні плазмові прискорювачі, які віднесено до переліку найбільш важливих установок у програмі «Євратом».

Хоча пошкодження в результаті російських обстрілів у Харкові, як констатував доповідач, є дуже суттєвими й впливають на експериментальну діяльність, зокрема і в ХФТІ, але навіть у таких умовах науковці роблять, здавалося б, неможливе.

— Влітку 2024 року ми успішно провели літню експериментальну кампанію на стелараторах, — розповів академік Гаркуша. — Зараз розпочато літню кампанію 2025 року, й акцент у ній — на відпрацюванні технологій і сценаріїв для провідних стелараторів: німецького Wendelstein-7X, японського LHD. Звісно, ми можемо це зробити дешевше і швидше, бо в нас компактні установки, а потім все це застосовується на дорожчих машинах.

З участю дослідників Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» на стелараторі LHD успішно продемонстровано можливість створення плазми за допомогою іонного циклотронного резонансу в рамках сценарію малої домішки, розробленого на харківській установці «Ураган-2М». За словами Ігоря Гаркуші, це відкриває можливості для реалізації нових режимів роботи на найбільшому стелараторі Wendelstein-7X.

Від експериментів до приватних стартапів

Від перших експериментів, коли плазма утримувалась частки секунди, до останніх, коли на окремих установках це триває до 20 хвилин, людство пройшло великий шлях і досягнуло колосального прогресу. На цьому акцентував заступник директора з наукової роботи Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова Володимир Засенко, зауваживши, що зараз на порядку денному у багатьох країн вже стоїть створення промислових електростанцій, які працювали б за принципом термоядерного синтезу.

— У квітні 2025 року у Великій Британії відбувся так званий Fusion Fest, який зібрав не тільки науковців, а й представників державних інституцій, — розповів Володимир Засенко. — Розглядалися практичні кроки щодо

будівництва промислових термоядерних реакторів, є прагнення прописати дорожню карту. Європейці хочуть зробити так, щоб «жодного гвинтика» не було вироблено поза Європою. Звичайно, такі масштабні проекти вимагають величезних коштів і здебільшого реалізуються міжнародними консорціумами.

Після того, як у 2022 році було досягнуто порогу беззбитковості — енергія, що виділилась у результаті реакції, перевищила енергію, необхідну для її ініціювання та підтримки — одразу з'явилися десятки приватних стартапів.

Підтримати дослідження

Як констатував у завершальному слові Анатолій Загородній, в Україні поки все ще зберігається науковий потенціал, і наші вчені беруть активну участь у міжнародній співпраці, зокрема в створенні концептуального реактора Helias reactor HSR4/18 та дослідженнях на японському стелараторі LHD і німецькому — Wendelstein-7X. «Дуже добре, тобто Європа нас бачить, ми помітні на європейській мапі термоядерних досліджень», — додав президент НАНУ.

Нагадав він і про те, що участь у програмі EUROfusion здійснюється на умовах паритетного співфінансування — європейська програма дає стільки коштів, скільки Україна витрачає сама, а оскільки Україна витрачає дуже скромно, то відповідно скоротилася і європейська частка.

Також президент НАН нагадав про академічну програму з керованого термоядерного синтезу і фізики плазми, яка реалізовувалась в академії, — вона не була дуже великою, але була важливою, бо науковці відчували підтримку з боку академії. На жаль, як констатував Анатолій Загородній, з початком повномасштабної війни цю програму довелося перевести в «режим очікування». Але навіть у таких умовах треба підтримати такі дослідження. Тож у рішенні Президії Відділенню ядерної фізики та енергетики НАН України в межах відомчої, програмно-цільової та державної тематики НАН України на 2025-й і наступні роки доручено передбачити подальший розвиток робіт з керованого термоядерного синтезу та фізики плазми.

Але головне, як вже йшлося вище, — не втратити науковий потенціал. У рішенні Президії установам НАН доручено розробити й подати до Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України пропозиції щодо заходів, спрямованих на розв'язання проблеми підготовки кадрів з фізики термоядерної плазми на базі Інституту ядерних досліджень НАН України, Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» та інших установ НАНУ, а також провідних закладів вищої освіти.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН.
([вгору](#))

Додаток 23

27.06.2025

Завершено проєкт «Міграційна політика України: шляхи вдосконалення»

Про це розповів голова [Офісу міграційної політики](#) [Василь Воскобойник](#) ([Світ](#)).

Метою проєкту було сприяння оновленню державної міграційної політики України через ґрунтовний аналіз поточного стану, виявлення стратегічних трудовесурсних потреб та формування пропозицій щодо подальшого розвитку політики у цій сфері.

Водночас команда проєкту працювала над формуванням суспільного запиту на зміни, зокрема щодо створення умов для повернення українських громадян з-за кордону та залучення іноземних спеціалістів до України.

У межах проєкту було підготовлено:

- аналітичний звіт «Оцінка стану реалізації чинної міграційної політики України»;
- стратегічний документ «Обґрунтування основних напрямів удосконалення Стратегії державної міграційної політики на період до 2035 року»;
- дослідження «Оцінка перспективних трудовесурсних потреб України»;
- монографію «Глобальні трансформації трудовесурсного забезпечення: Міграційний дискурс».

Ці напрацювання можуть стати в пригоді органам виконавчої влади під час реалізації Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2024

року № 837-р, яким передбачено розробку нової Стратегії державної міграційної політики на період після 2025 року.

Усі матеріали доступні для вільного завантаження за посиланням:

<https://ampua.org/pro-nas/doslidzhennya/>

([вгору](#))

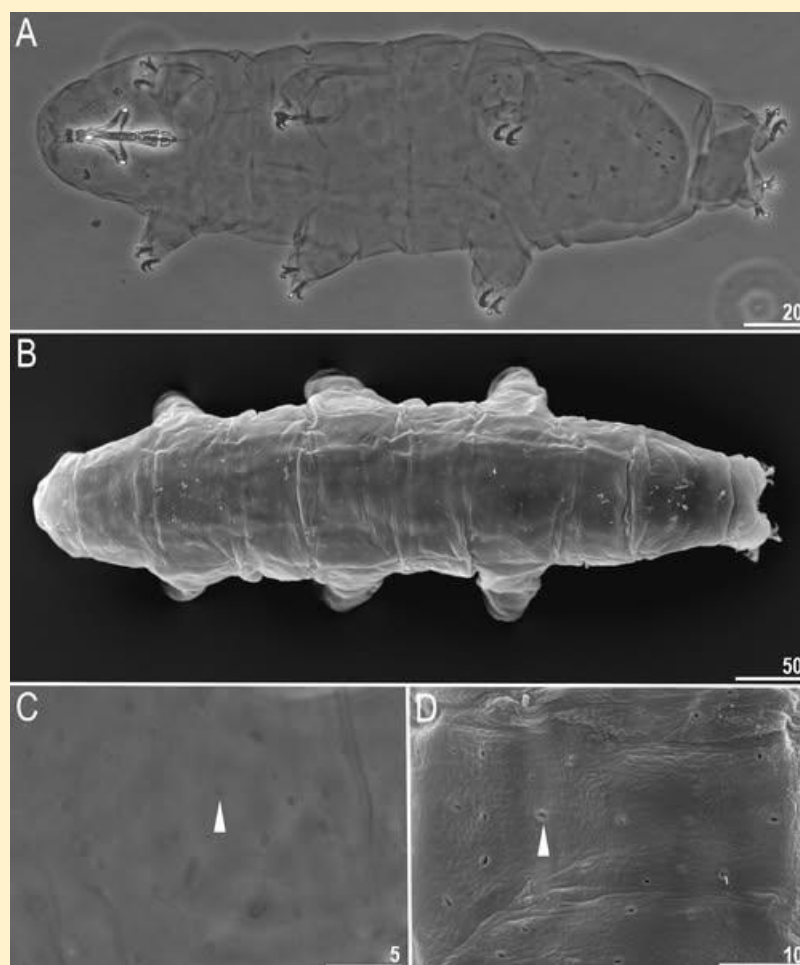
Додаток 24

09.06.2025

Польські науковці назвали описаний ними новий вид тихоходів на честь Біжана Шаропова

Тихоходи (Tardigrada) – унікальні мешканці нашої планети. Це мікроскопічні безхребетні, відомі здатністю виживати в екстремальних умовах: від відкритого космосу до кип’ятку, радіації та повного зневоднення. Вони вміють впадати в криптобіоз – стан майже повного припинення метаболізму – і можуть зберігатися так десятиліттями ([Світ](#)).

Колектив дослідників з університетів Познаня і Гданська нещодавно описав нові види тихоходів, виявлені на території Еквадору. Один з них, зображений на фото *Macrobiotus sharopovi* названо на честь українця.

Polishchuk A, Kayastha P, Młodzianowska D, Michalska M, Gawlak M, et al. (2025) Description of two new species and a new population of *Mesobiotus* cf. *coronatus* from Cotacachi-Cayapas National Park, Ecuador. PLOS ONE 20(6): e0324518. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0324518>
(вгору)

Додаток 25

14.06.2025

Лукашенко В.

Чи ми на порозі нової революції у фундаментальній фізиці?

Від частинки до Всесвіту: як фізика шукає відповіді

Одним із ключових проривів останніх десятиліть стало відкриття бозона Гітса — елементарної частинки, яка відповідає за виникнення маси в інших частинок. Вона є проявом так званого поля Гітса, з яким взаємодіють усі частинки: що сильніша ця взаємодія, то більшою є їхня маса. Без бозона Гітса не існувало б стабільної матерії, і Всесвіт виглядав би геть інакше (ZN.UA).

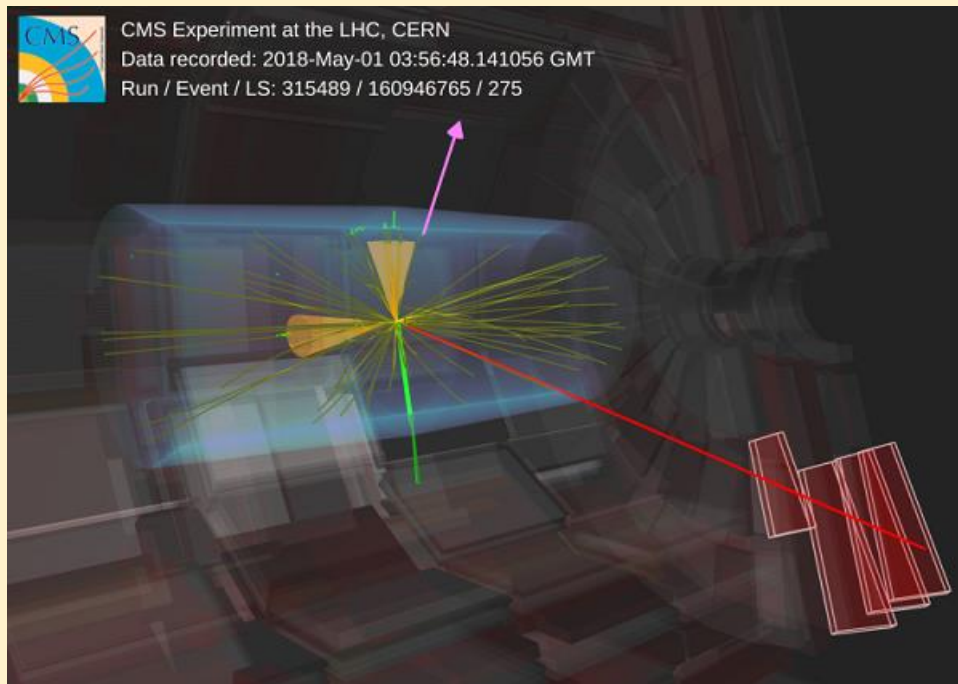
Однак залишається відкритим запитання: чому різні частинки отримують настільки різні маси? Різниця між наймасивнішою й найлегшою елементарними частинками сягає мільйонів разів. Бозон Гітса пояснює, як частинки набувають маси, але не пояснює, чому саме такою є величина маси для кожної з них. Це одна з найцікавіших загадок, над якою працює сучасна фізика частинок.

Всесвіт побудований із безлічі елементарних структур, що поєднуються в складні форми — клітини, зірки й галактики. Все складається з молекул, молекули — з атомів, а атоми — з електронів, протонів і нейтронів. Ця картина знайома багатьом іще зі школи, але подрібнення Всесвіту на цьому не зупиняється. Протони й нейтрони складаються з іще менших, неподільних частинок — кварків. Вони є «цеглинками» для побудови всього різноманіття Всесвіту. Загалом відомо про шість типів кварків. Але тільки два найлегших — up і down — створюють наш світ. Інші, важчі кварки виникають у високоенергетичних процесах, наприклад, у Великому адронному колайдері. Найважчий із них — топ-кварк.

Топ-кварк найсильніше з усіх відомих частинок взаємодіє з бозоном Гітса й тому може допомогти нам краще зрозуміти механізм формування маси у Всесвіті й, відповідно, його існування.

Топ-кварк і велика інтрига: що побачили на межі можливого

Топ-кварк — це справжній гігант серед кварків. Його маса приблизно така сама, як у цілого ядра золота, хоча сам він надзвичайно малий і нестабільний. Топ-кварк існує лише мільйонні частки секунди після свого народження, одразу розпадаючись на інші частинки. Через таку коротку «тривалість життя» він не встигає утворити стабільні комбінації з іншими кварками, що звуться адрони.

Розпад двох топ-кварків
Колаборація CMS/CERN

Втім, уявлення науковців дещо змінились у березні, коли вчені, які проводили експеримент CMS на Великому адронному колайдері, виявили аномальний надлишок пар топ-кварків саме на порозі енергії, необхідної для їх створення. Це може свідчити про існування топонію — частинки, що складається з двох топ-кварків, яку раніше вважали практично недосяжною для спостереження. Це стало несподіванкою для фізиків і нагадало спільноті про іншу несподіванку, що відбулася більш як 50 років тому.

Відео

В листопаді 1974 року світ фізики сколихнула так звана Листопадова революція, коли майже одночасно дві наукові групи — у Брукгейвенській національній лабораторії (США) та у Стенфордському лінійному прискорювачі — відкрили нову частинку, названу чармонієм. Подібно до топонію, чармоній був цілковитою несподіванкою. Найпоширеніша теорія включала лише три типи кварків, які на той час уже було відкрито. Але існування чармонію можна було пояснити лише існуванням додаткового кварка. Вчені поетично назвали його «чарівним» (англ. charm — звідси й чармоній), адже ця нова фундаментальна частинка буквально зачарувала їх. Вона принесла своїм відкривачам Нобелівську премію й відкрила шлях до побудови сучасної теорії квантового світу — так званої Стандартної Моделі — та багатьох інших відкриттів, зокрема топ-кварка. Листопадова революція стала символом того, як нові експериментальні відкриття можуть докорінно змінити уявлення про природу Всесвіту.

1974 року вченим знадобилося лише декілька тижнів, аби підтвердити відкриття чармонію, який приблизно в сто разів легший за топоній. У

випадку з топонієм усе складніше: ймовірність створення топоніїв набагато нижча, а експериментальні умови — значно вимогливіші. Тому підтвердження цього відкриття потребуватиме більше часу, зусиль і точності. Якщо подальші експерименти підтвердять, що ця частинка справді є топонієм, це може означати новий прорив у розумінні квантової фізики.

Група Самуеля Тінга, Брукгейвська національна лабораторія.
bnl.gov

Чи стоїмо ми на порозі нової наукової революції?

Попереду — роки досліджень, теоретичних розрахунків, аналізу даних і нових експериментів. Фізики очікують, що наступні десятиліття можуть стати періодом нових проривів у квантовій фізиці. Саме для цього готуються масштабні оновлення Великого адронного колайдера та детекторів, установлених на ньому. А вже наприкінці червня цього року фізики з усього світу зустрінуться в Італії на Венеційському симпозіумі, де обговорюватимуть плани Європи стосовно дослідження фізики частинок на наступні десятиліття.

Сучасна фізика частинок — це не лише пошук нових частинок. Це пошук відповідей на найглибші питання про те, з чого складається наш Всесвіт, як він працює — й чому він взагалі існує. І, можливо, топ-кварк щойно відчинив перед нами нові двері.

([вгору](#))

04.06.2025

ПОТІК ДОСЛІДЖЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ ПОСЛАБЛЮЄ ЯКІСТЬ НАУКИ

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Згідно з новими даними, інструменти штучного інтелекту, розроблені для допомоги у дослідницькому процесі шляхом машинної обробки інформації спричинили потік псевдонаукових робіт низької якості, які загрожують основам наукової творчості. Дослідницька група з Університету Суррея розглянула статті NHANES для визначення зв'язку між станом здоров'я, способом життя та клінічними результатами. Кількість таких досліджень зростає за останні роки з чотирьох одиниць у 2014-2021 роках до 190 у 2024 році. Багато з цих робіт були об'єктивно низької якості, використовували поверхневий та спрощений підхід до аналізу, зосереджуючись на окремих змінних ігноруючи суттєві тенденції. У статті, опублікованій у PLOS Biology, міститься застереження: оскільки штучний інтелект робить аналіз даних набагато доступнішим, а великі мовні моделі можуть допомогти у написанні робіт, «кількість штучних публікацій може перевищити кількість легітимних публікацій у певних галузях, що базуються на даних». Це може призвести до зростання «ризиків розповсюдження безпідставних, оманливих висновків щодо наукової літератури», буде спотворювати дослідження та послаблювати якість науки загалом. Дослідники, редакційні колеги журналів та рецензенти мають поставити це питання головним у нинішньому порядку денному. Дослідникам рекомендується використовувати повні набори даних, доступні їм, якщо немає чіткої та добре аргументованої причини для протилежного, а також прозоро зазначати, які частини даних використовувалися, протягом яких періодів часу та для яких груп. Журнали повинні посилити рецензування, залучаючи більше дослідників зі статистичним досвідом, частіше використовувати раннє відхилення поданих рукописів статей, щоб зменшити кількість низькоцінних статей, що направляються потім на рецензування. «Наші пропозиції являють собою прості речі, які можуть допомогти поставити заслон на шляху слабких або оманливих досліджень, не блокуючи при цьому переваги штучного інтелекту та відкритих даних. Ці інструменти залишаться з нами. Але потрібно діяти зараз, щоб захистити довіру до досліджень!».

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/RzKho>, <https://ukrintei.ua/y/whWLz>
([вгору](#))

15.06.2025

Думан В.

У ПОЛЬЩІ ВІНАЙШЛИ НОВИЙ “РОЗУМНИЙ” БАНДАЖ ДЛЯ РАН

Винахід пройшов клінічні дослідження *in vitro*, тобто поза людським організмом. Тому до запуску у серійне виробництво може пройти кілька років. Але у майбутньому такий бандаж здатний вирішити проблему негативного впливу на організм метронідазолу (ZN.UA).

Це ефективний протимікробний препарат, що знищує анаеробні бактерії — ті, які розмножуються без кисню. Вони провокують низку інфекцій і ускладнюють лікування. Але метронідазол шкодить, якщо неконтрольовано поширюється в людському організмі.

Винайдений бандаж дозволяє наносити протимікробний препарат точково — виключно на уражену ділянку. Пов'язки просочені засобом, але він не впорскується миттєво, а вивільняється впродовж кількох годин.

У цивільній медицині анаеробні інфекції зазвичай пов'язані із захворюваннями органів малого тазу, кишково-шлункового тракту та слизових оболонок. Але на війні глибокі рани при мінно-вибухових та осколкових ураженнях теж стають ідеальним середовищем для анаеробних бактерій. Особливо якщо в рану потрапляє земля і бруд. Так само збільшується ризик такого ускладнення, якщо рана частково або повністю закрита.

Раніше американські нейроінженери винайшли матеріал для більш ефективного захисту у шоломах. Він приймає на себе [70% сили швидкісного удару](#). Матеріал створюють із спаяного крохмалю і виготовляють захисну підкладку у головні убори.

Важливо! Ця публікація заснована на останніх та актуальних наукових дослідженнях у сфері медицини та має виключно загальноінформаційний характер. Публікація не може бути підставою для встановлення будь-яких діагнозів. Якщо ви захворіли або потребуєте діагнозу, зверніться до лікаря! ([вгору](#))

25.06.2025

Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний розвиток України: здобутки, виклики, перспективи» (до 29-ї річниці Конституції України)

У конференції взяли участь провідні вчені-юристи України, представники Національної академії наук, Національної академії правових наук України, їх відділення, діяльність яких пов'язана з правовою наукою, народні депутати України, працівники Офісу Президента України, вчені-

судді Конституційного Суду України, вчені Вищої ради правосуддя, академіки і члени-кореспонденти Національної академії наук України та Національної академії правових наук України, доктори наук наукових вишів та спеціалізованих вищих відомчих закладів освіти, кандидати наук, докторанти та аспіранти, представники інститутів громадянського суспільства ([Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України](#)).

Метою Конференції стало акумулювання результатів наукових досліджень, спрямованих на аналіз історичних етапів, висвітлення актуальних питань і проблем сьогодення та з'ясування перспектив конституційного розвитку України.

З вступним словом на конференції виступив директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України **Олександр Скрипнюк**. Під час офіційного відкриття конференції **Олександр Скрипнюк** привітав учасників конференції та підкреслив актуальність тематики конференції, що відбувається напередодні 29-ї річниці ухвалення Конституції України.

<...> Загалом у межах науково-практичної конференції було розглянуто сучасний український конституціоналізм та перспективи конституційного розвитку України; конституційно-правові засади національної безпеки та оборони України. А також зазначено, що Конституція України стала поштовхом для формування усіх галузей національного права і законодавства та продуктивного розвитку усіх сфер суспільного життя: політичного, економічного, соціального, культурного, екологічного тощо.

Разом з тим, учасники конференції акцентували увагу на необхідності посилення захисту Конституції України та розвитку її положень, зміцнення засад конституціоналізму в Україні, забезпечення конституційних принципів та посилення гарантій конституційного ладу України з метою забезпечення її сталого розвитку як демократичної, правової, соціальної держави, повноправного члена світового співтовариства, здійснення правових заходів зі зміцнення демократії та верховенства права в умовах викликів та випробувань російсько-української війни.

З огляду на це одногосно було прийнято Рекомендації конференції.

Загалом у межах науково-практичної конференції було розглянуто сучасний український конституціоналізм та перспективи конституційного розвитку України; конституційно-правові засади національної безпеки та оборони України. А також зазначено, що Конституція України стала поштовхом для формування усіх галузей національного права і законодавства та продуктивного розвитку усіх сфер суспільного життя: політичного, економічного, соціального, культурного, екологічного тощо.

Разом з тим, учасники конференції акцентували увагу на необхідності посилення захисту Конституції України та розвитку її положень, зміцнення

засад конституціоналізму в Україні, забезпечення конституційних принципів та посилення гарантій конституційного ладу України з метою забезпечення її сталого розвитку як демократичної, правової, соціальної держави, повноправного члена світового співтовариства, здійснення правових заходів зі зміцнення демократії та верховенства права в умовах викликів та випробувань російсько-української війни.

З огляду на це одноголосно було прийнято Рекомендації конференції.

[Повний текст](#)
([вгору](#))

Додаток 29

25.06.2025

У КУП НАНУ відбулася III Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституція України: стан, перспективи та механізми реалізації» з нагоди

Проведення цієї конференції вже стало доброю традицією Університету, яка щороку об'єднує провідних науковців, практиків та громадських діячів навколо обговорення актуальних проблем українського конституціоналізму. Київський університет права НАН України послідовно підтримує наукові ініціативи, спрямовані на розвиток правової держави та утвердження принципів верховенства права ([Київський університет права](#)).

У цьогорічній конференції взяли участь близько п'ятидесяти учасників — науковців, юристів-практиків, державних службовців, аспірантів і студентів — як в офлайн, так і в онлайн форматі. Захід став важливою платформою для обговорення конституційного розвитку України в умовах війни та правових трансформацій.

З вітальним словом до учасників звернувся ректор Київського університету права НАН України, професор **Юрій БОШИЦЬКИЙ**, який наголосив на важливості збереження конституційних цінностей у найскладніші періоди української історії.

Віцепрезидент НАН України, академік НАН України **Сергій ПИРОЖКОВ** виступив із промовою, в якій також зачитав привітання від Національної академії наук України до учасників заходу.

Президент ГС «Світовий конгрес українських юристів», міністр юстиції України (2007–2010 рр.) **Микола ОНІЩУК** виступив із доповіддю про ціннісні орієнтири Конституції України, проаналізував зміни до Основного Закону та їх вплив на державне управління.

Олексій БАГАНЕЦЬ, віцепрезидент ГС «Світовий конгрес українських юристів», заступник Генерального прокурора України (2000–2002 рр., 2005–2007 рр., 2014–2015 рр.), к.ю.н., заслужений юрист України, наголосив на актуальності дотримання Конституції України в умовах війни та необхідності виконання її вимог у всіх сферах суспільного життя. Також Олексій Васильович урочисто передав до бібліотеки Київського

університету права НАН України два власні видання: автобіографічну книгу «Незручний прокурор» та історичну «Як вмирає правда про Майдан». Ректор Юрій Бошицький подякував автору за цінний внесок у наукову скарбницю Університету та підкреслив важливість таких дарунків для розвитку студентської молоді.

Максим ТИМОШЕНКО, ректор Національної музичної академії України імені Петра Чайковського, доктор філософії, професор звернувся до учасників із вітальним словом.

Про доцільність та правомірність внесення змін до окремих положень Конституції України говорив **Андрій КУДРЯЧЕНКО**, член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України».

Член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України» **Володимир УСТИМЕНКО** зосередив увагу на викликах українському конституціоналізму під час війни, навів приклади відступів від конституційних норм, у тому числі щодо реформ комунального сектору та змін у земельному праві.

Людмила КИСІЛЬ виступила з аналізом принципів Конституції України, зокрема у контексті законів про адміністративні процедури та звернення громадян.

У роботі конференції також взяли участь та виступили з аналітичними доповідями **Микола ГАЛЯНТИЧ**, **Євген КУБКО**, **Валерій КОРНІЄНКО**, **Єгор КРАСНОВ**, **Руслан ЧОРНОЛУЦЬКИЙ**, **Роман ЗАХАРЧУК** щодо важливих аспектів правозастосування та конституційної стабільності.

Підсумком конференції стало ухвалення [резолюції](#) з ключовими рекомендаціями органам державної влади, науковим установам, правничій спільноті та громадянському суспільству щодо збереження принципів конституційного ладу та захисту прав людини в сучасних умовах.

Прес-Центр КУП НАНУ

([вгору](#))

Додаток 30

21.06.2025

СПІВПРАЦЯ СИСТЕМНОГО БІЗНЕСУ, НАУКИ І МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИТОРІВ: У КИЄВІ СТАРТУВАЛА РОБОТА РАДИ З ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

У своєму виступі Анатолій Кінах наголосив, що сукупні збитки від повномасштабної агресії РФ перевищують 600 мільярдів доларів. З урахуванням втрат потенційного економічного зростання ця цифра може сягати понад трильйон. Особливої шкоди зазнала енергетична інфраструктура: втрачено до 50% генерувальних потужностей, зокрема ТЕЦ ([Український союз промисловців і підприємців](#)).

Не менш тривожною є ситуація з макроекономічними показниками: частка імпорту у ВВП сягнула 40%, тоді як експорт впав до 20%. На цьому тлі ціни виробників зросли на 52%, інфляція стримує економічне відновлення.

«Відбудова України має ґрунтуватися не лише на відновленні зруйнованого, а й на модернізації, впровадженні новітніх технологій, розвитку інституцій та інтеграції до європейського простору», – наголосив Голова Ради.

Ініціатива об'єднання зусиль бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів стала відповіддю на відсутність дієвих кроків з боку Національної ради з відновлення України, утвореної ще у 2022 році, а також на гальмування імплементації Плану відновлення, презентованого того ж року в Лугано. Це, зокрема, стримує прихід приватних інвестицій та доступ до зовнішнього фінансування.

До складу української частини Ради увійшли досвідчені державні управлінці, представники НАНУ, системного українського бізнесу – компаній “АТБ-Маркет”, “Монобанк”, АТ “Таскомбанк”, Промислова група ТАС, “Астарта”, “Каргоремтранс”, “МХП”, “Криптон”, “Укрелектрокабель”, ФРУ “Defense”, Української аграрної конфедерації, Національного інституту стратегічних досліджень, Державної служби у справах дітей, Першого добровольчого мобільного шпиталю ім. Миколи Пирогова та інші. Рада залишається відкритою до співпраці й розширення.

Академік віце-президент НАН України Олег Рафальський підкреслив: «Синергія науки і бізнесу, професійне наукове супроводження проєктів модернізації – це ключ до ефективної трансформації країни. Вдячний УСПП за стратегічне мислення та постійну роботу як на національному, так і міжнародному рівні».

Про важливість спільної роботи висловився і власник міжнародної експортної платформи B2B “ALLBiz” Дмитро Доронін: “Ми виділили 150 тис. доларів на підтримку підприємництва на прифронтових територіях, але, звичайно, для відчутних економічних змін потрібен структурований підхід. Покладаємо значні надії на Раду з відбудови та готові адаптувати платформу для того, щоб інвестор та малий і середній бізнес могли швидко знаходити одне одного”.

У рамках засідання було затверджено Положення про Раду, визначено пріоритети діяльності та обговорено підготовку до міжнародного засідання у Вашингтоні, де презентують близько 30 масштабних проєктів загальною орієнтовною вартістю 20 мільярдів доларів.

Як повідомив виконавчий директор Ради, віце-президент УСПП Сергій Тихонов, захід у США заплановано на осінь 2025 року. Передуватиме йому низка зустрічей Голови Ради Анатолія Кінаха з керівництвом *Lives Amplified* та ключовими міжнародними інвесторами в Монако.

Рада передасть напрацьовані матеріали до Верховної Ради, РНБО, Кабінету Міністрів та Офісу Президента з метою координації дій у сфері

відновлення та модернізації країни. Її діяльність також узгоджується із завданнями Антикризового штабу стійкості економіки, який функціонує при УСПП та має сталі зв'язки з органами влади, бізнес-спільнотою та експертами.

Довідково. Українська частина Ради передбачає створення тематичних комітетів з енергетики, розмінування, інфраструктури, АПК, будівництва, гуманітарної політики тощо. У кожному напрямі будуть опрацьовуватись окремі проєкти із залученням міжнародних партнерів та інвесторів.

Рада функціонує в межах *Lives Amplified* – глобальної інституційної платформи зі штаб-квартирою в Нью-Йорку, яка об'єднує провідних світових лідерів – чинних і колишніх президентів, прем'єр-міністрів, керівників фондів, корпорацій і провідних центрів прийняття рішень. За межами ООН це найбільше у світі середовище впливових діячів.

У 2025 році президент УСПП, прем'єр-міністр України 2001–2002 років Анатолій Кінах увійшов до Почесної ради *Lives Amplified* та очолив створену в рамках організації Раду з відбудови України. Вже на етапі формування вона взяла участь в організації круглого столу у Вашингтоні щодо модернізації “Укрзалізниці” та працює над пропозиціями до Міжнародної конференції з відновлення України, що відбудеться в липні в Римі.

[Інформація про захід на головному порталі НАН України \(вгору\)](#)

Додаток 31

27.06.2025

Відбулись загальні збори Національної академії правових наук України

На посаду членів президії НАПрН України, що увійшли до її складу не за посадою, обрано членів Академії Капліну Оксану Володимирівну, Коломоець Тетяну Олександрівну, Лук'янова Дмитра Васильовича, Стеценка Семена Григоровича, Стрельцова Євгена Львовича ([Національна академія правових наук України](#)).

Дійсними членами (академіками) НАПрН України обрано:

- по відділенню теорії та історії держави і права – Зайця Анатолія Павловича, Теплюка Михайла Олексійовича;
- по відділенню державно-правових наук і міжнародного права – Барабаша Юрія Григоровича, Криницького Ігоря Євгеновича, Стеценка Семена Григоровича;
- по відділенню цивільно-правових наук – Гриняка Андрія Богдановича;
- по відділенню екологічного, господарського та аграрного права – Задихайла Дмитра Вітольдовича, Носіка Володимира Васильовича;

- по відділенню кримінально-правових наук – Грищука Віктора Климовича, Гусарова Сергія Миколайовича, Капліну Оксану Володимирівну.

Членами-кореспондентами НАПрН України обрано:

- по відділенню теорії та історії держави і права – Бакумова Олександра Сергійовича, Ковальського Віктора Семеновича, Мерник Анастасію Муслімівну;
- по відділенню державно-правових наук і міжнародного права – Музику-Стефанчук Оксану Анатоліївну, Лазура Ярослава Володимировича, Фелика Василя Івановича;
- по відділенню цивільно-правових наук – Голубєву Неллі Юріївну, Калаура Івана Романовича, Синєгубова Олега Васильовича;
- по відділенню екологічного, господарського та аграрного права – Рєзнікову Вікторію Вікторівну;
- по відділенню кримінально-правових наук – Погорецького Миколу Анатолійовича, Шепітька Михайла Валерійовича.

Президія Національної академії правових наук України щиро вітає новообраних членів президії, дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів Академії. Бажаємо плідної праці на благо нашої Академії та всієї юридичної науки.

([вгору](#))

Додаток 32

19.06.2025

Академіка Василя Лазоришинця обрано президентом Національної академії медичних наук України

Участь у засіданні взяв Міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко, який привітав новообране керівництво та підкреслив, що майбутнє академії – у партнерстві з формування єдиного медичного простору в рамках національної системи охорони здоров'я, а також розвитку медичної науки та освіти ([Міністерство охорони здоров'я України](#)).

«Чи є майбутнє в Національній академії медичних наук? – так. Чи є майбутнє в НАМН як окремої одиниці поза єдиною мережею надання медичної допомоги? – ні. Я бачу майбутнє в партнерстві. У науці, яка відповідає потребам практичної медицини вже сьогодні. В освіті, де інститути НАМН і медичні університети мають діяти як єдиний організм. І в лікуванні — де інститути стають осередками сучасної медичної практики, що відповідає викликам часу. Ми очікуємо, що саме НАМН буде рушієм створення центрів передового досвіду в тих сферах, які визначатимуть обличчя медицини найближчого десятиліття: від інфекційної безпеки та проблем старіння – до репродуктивного здоров'я», — зазначив Міністр охорони здоров'я Віктор Ляшко.

У межах свого виступу міністр акцентував на важливості розвитку клінічних баз медичних університетів в інститутах НАМН, зокрема в таких напрямках як роботизована хірургія, сучасна радіологія, допоміжні репродуктивні технології. Також він окреслив перспективні напрями для формування центрів передового досвіду, враховуючи виклики війни та зміни демографічної структури. Ідеться, про Центр сепсису та Центру інфекційної безпеки для протидії антибіотикорезистентності та оперативному реагуванню на нові інфекційні загрози та виклики пандемій, Центр вікових змін, що вивчатиме механізми старіння, хвороби Альцгеймера та деменції, а також розроблятиме інноваційні підходи до догляду за літніми пацієнтами, а також Центр допоміжних репродуктивних технологій, що спеціалізуватиметься на підтримці репродуктивного здоров'я, включно з екстракорпоральним заплідненням та генетичним скринінгом.

Нагадаємо, з січня 2025 року заклади НАМН, які відповідають критеріям надавачів послуг, почали працювати в рамках Програми медичних гарантій. Наразі НСЗУ вже уклала договори з 28 інститутами Академії, а для безперебійної роботи в 2025 році передбачено перехідне фінансування в обсязі 4,8 млрд грн.

([вгору](#))

Додаток 33

24.06.2025

Астробіологічний центр буде створено на базі КНУ

Про це ідеться у повідомленні навчального закладу. Зацікавленість у співпраці навколо створення такого дослідницького центру в Україні висловили й інші українські та міжнародні науково-освітні інституції ([Світ](#)).

У круглому столі «Майбутнє астробіології в Україні: наука, інновації та перспективи розвитку» взяли участь викладачі КНУ, провідні науковці України та Великої Британії, зацікавлені у розвитку цієї міждисциплінарної галузі.

«Проект, який ми сьогодні обговорюємо, є одним із реальних результатів нашої співпраці з Единбурзьким університетом, що розпочалася понад три роки тому, – відкрила захід проректорка з міжнародного співробітництва КНУ **Ксенія Смирнова**. – Ми завжди дивимося трохи вперед, коли визначаємо потенціал цієї співпраці. Якою буде наступна сфера дослідження у межах нашого стратегічного партнерства? Нинішній міжнародний круглий стіл присвячений дуже актуальній темі – майбутньому астробіології в Україні. І ми як завжди готові до нових відкриттів. Звичайно, в КНУ існує необхідна для цього наукова база, але її розбудова на міжнародному рівні є дуже важливою для наших дослідників».

Професор астробіології школи фізики та астрономії Единбурзького університету **Чарльз Коккель** онлайн презентував потужності Астробіологічного центру Великої Британії (UK Centre for Astrobiology, UKCA), що є провідним дослідницьким центром із вивчення життя у Всесвіті. Для вирішення таких фундаментальних питань UKCA об'єднує різні наукові дисципліни: астрономію, біологію, геологію, фізику, хімію тощо. Centre бере участь у багатьох космічних місіях та є активним учасником міжнародних дослідницьких проєктів. У Единбурзькому університеті UKCA розробив освітні програми з астробіології, зокрема відкриті онлайн-курси.

«Це дуже популярний курс, який стосується наукових питань широкого спектру. Безумовно, розробка схожого курсу для студентів КНУ – це частина внеску, який ми можемо зробити для вашого Університету, – сказав **Чарльз Коккель**. – Ми також готові розвивати наукові зв'язки в галузі астробіології».

Із короткими доповідями виступили директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України **Ярослав Яцків**, директор Інституту молекулярної біології і генетики НАН України **Михайло Тукало**, проректор з наукової роботи КПІ імені Ігоря Сікорського **Сергій Стіренко**. Запрошені гості акцентували на тому, що астробіологія в Україні, попри певні досягнення та активність окремих науковців, перебуває на стадії становлення і має поки не повністю реалізований потенціал. Війна створила додаткові труднощі для наукової діяльності. Зокрема, молоді та перспективні науковці шукають кращих можливостей для самореалізації за кордоном. Астробіологічний центр КНУ зможе стати базою для підготовки кваліфікованих кадрів на конкретних програмах і проєктах.

«Від імені астрономічної спільноти України я хочу висловити своє захоплення тим, що Шевченків університет виступає з такою важливою пропозицією. І тому ми просимо вважати нас партнерами у цій справі», – сказав **Ярослав Яцків**.

У обговоренні взяли участь співробітники КНУ: директор Астрономічної обсерваторії Університету **Володимир Єфіменко**, заступник директора з наукової роботи ННЦ «Інститут біології та медицини» **Олексій Шевченко**, професор кафедри біофізики та нейробиології ННЦ «Інститут біології та медицини» **Віктор Мартинюк**, директорка ННЦ радіаційної безпеки **Людмила Асламова**, керівник Відділу міжнародних зв'язків **Роман Петюр**.

Спікери розповіли, що тематика астробіології, з огляду на її міждисциплінарний характер, інтегрована в низку освітніх програм та наукових досліджень у різних структурних підрозділах КНУ. Серед ключових тем можна виділити вивчення біологічних ефектів електромагнітного випромінювання; вплив на живі організми таких космічних факторів, як радіація, екстремальні температури; походження та

рання еволюція життя на Землі; пошук потенційно придатних для життя планет і супутників у нашій Сонячній системі та за її межами тощо.

За результатами круглого столу було прийнято рішення щодо створення робочої групи, яка розробить Положення про Астробіологічний центр, а також запропонує стратегію його освітньої та наукової діяльності.

У планах – розробка та впровадження спеціалізованих освітніх програм (магістерських, аспірантських) або окремих курсів з астробіології у рамках наявних спеціальностей КНУ, організація семінарів і конференцій з астробіології для молодих вчених і студентів.

У цьому напрямі КНУ імені Тараса Шевченка й надалі розвиватиме міжнародну співпрацю, зокрема з провідними астробіологічними центрами та організаціями, через спільні проєкти, обміни студентами й викладачами, участь у міжнародних програмах.

([вгору](#))

Додаток 34

10.06.2025

Наукове видавництво як простір спільного знання

Створення спільноти

Участь у заходах біля стенда D2.30 взяли представники університетських видавництв із Києва, Львова, Харкова, Дніпра, Сум, Умані, Бердянська та Маріуполя. Були й міжнародні гості — з Литви, США, з наукових видань, індексованих у Scopus. Окрема подяка — докторці Френсіс Пінтер, засновниці SUPRR, за підтримку та візію. Саме з її ініціативи стало можливим створення цього простору академічного діалогу на Книжковому Арсеналі ([Світ](#)).

Упродовж чотирьох днів стенд був не просто інформаційним — він став точкою концентрації сенсів, досвіду, нових ідей. Ми дискутували про роль університетів у формуванні видавничої екосистеми; професіоналізацію редколегій; нові моделі видимості; відкриту науку та її економіку; фінансування наукових журналів; адаптацію до міжнародних стандартів, зокрема Scopus, DOAJ, WoS.

Фінансова модель як основа сталості

Особливо актуальними були питання про університетські журнали. Як їх утримувати? Хто має входити до редколегій? Як залучати фінансування?

Проект НФДУ «Теоретичні засади гармонізації редакційних практик українських наукових видань із міжнародними стандартами» — один із небагатьох у країні, що системно вивчає і гармонізує видавничі практики. Члени команди генерують рішення на стику політики, економіки, відкритої науки й етики. Міждисциплінарна команда досліджує наступні питання фінансування журналів: як порахувати точку беззбитковості; який вигляд має журнал як бізнес-модель або академічний стартап; які витрати потрібно покривати державі; як визначати вартість APC (Article Processing Charges);

які компенсаторні механізми працюють у країнах ЄС у разі переходу на відкритий доступ.

Подальші кроки

Під час фінального нетворкінгу (31 травня) прозвучала ідея створити Ukrainian Alliance of University Presses. Організатори Книжкового Арсеналу запросили університетські видавництва підготувати спільну панель на 2026 рік — уже як коаліцію з власним голосом.

Унікальна синергія фахівців, ідей, інституцій — саме це стало справжнім здобутком участі академічного видавництва у Книжковому Арсеналі.

Команда, яка виконує проєкт НФДУ, розповіла про типові моделі редакційної структури та публікаційного менеджменту провідних University Press в ЄС (Edinburgh University Press, Central European University Press, University of Latvia Press).

Також ми розповіли про методологію трансформацій українських редакцій наукових журналів за напрямками інституціоналізації (включення редакцій до структури університетів або створення окремих академічних підрозділів); професіоналізації (впровадження ролей продакшн-редактора, видавничого координатора, відповідального за метадані); відкритого доступу; метрики якості (використання сучасних інструментів — Crossref, DOAJ, OpenAIRE); інтернаціоналізації (формування змішаних редколегій з дотриманням COPE та WAME стандартів).

На нашу думку, найбільш життєвою в українських реаліях для наукових видавництв ЗВО України може стати редакційна екосистема як багаторівнева платформа. Для роботи цієї екосистеми потрібні редакційна платформа (OJS або її альтернатива); аналітичний модуль (індексація, звіти, аналітика цитувань); інституційна політика (прозорі критерії для публікацій, положення про редакційні колегиї, положення про вимоги до головного редактора), методологічний супровід (шаблони, гайдлайни, переклади ключових норм COPE тощо).

Також потрібно розуміти, якою буде структура витрат і джерела надходжень (бізнес-модель). І, звісно, необхідно передбачити систему тренінгів (навчання редакторів, авторів, рецензентів, сертифікація).

Аналізуючи досвід ЄС та моделювання потенційних витрат в українських ЗВО (враховуючи OJS-платформу, людський ресурс, супровід DOI), команда економістів проєкту НФДУ визначила і представила на обговорення середній бюджет функціонування редакції Scopus-рівня в Україні. Ми рекомендуємо застосовувати інституційне співфінансування, публічні договори з МОН (можливо, гранти НФДУ) для фінансування видань як елементу академічної інфраструктури, пошук європейських грантових платформ та конкурсів.

Створюючи екосистему українських редакцій наукових журналів, варто знати, як підтримують академічні публікації за кордоном. Серед кейсів підтримки: модель «відшкодування» (підтвердження фактичної

індексації на основі вже оприлюднених і верифікованих даних індексації); грантова підтримка моделі відкритого доступу, перекладів, редакційної модернізації; інституційні ваучери (залежно від кількості активних публікацій ЗВО). Академічні видання за кордоном залучають також фінансування так званих передплатних фондів, наприклад, моделі Subscribe2Open. Але застосувати цей досвід без змін та адаптації в українському контексті поки що навряд чи можливо.

Наша команда пропонує застосувати механізм обрахунку «точки беззбитковості» редакцій залежно від кількості публікацій, APC (публікаційного внеску, який сплачує автор чи установа за обробку, рецензування, редагування та публікацію статті у журналі); індексації. Пропонуємо МОН врахувати цей механізм у ході реформування системи наукових фахових видань.

Зазначені вище проміжні результати проєкту НФДУ було презентовано під час дискусій і публічних заходів на Книжковому Арсеналі-2025 біля стенда D2.30. Також ми підготували методичні друковані листівки.

Подальша імплементація стане основою для формування Ukrainian Alliance of University Presses як сталої платформи для інституційної видавничої реформи та участі у програмах «Горизонт Європа», залучення міжнародних стейкхолдерів для спільної вибудови найжиттєвішої моделі наукових видавництв в Україні як певного пілота, здатного на успішний запуск.

Ганна ХАРЛАМОВА, професорка кафедри економічної кібернетики КНУ імені Тараса Шевченка; директорка Координаційного центру з випуску серії наукових періодичних видань; заступниця голови Українського регіонального відділення Європейської асоціації наукових редакторів

([вгору](#))

Додаток 35

06.06.2025

Відкрита наука без кордонів: Україна на семінарі в Любляні

Основна мета візиту української делегації — **представити на міжнародному рівні національні підходи до впровадження відкритої науки**, обговорити інституційні інструменти, поділитися першими результатами пілотування нових практик у ЗВО та налагодити партнерство у сфері управління дослідницькими даними ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Учасники семінару від України:

- **Ольга Прудка**, заступниця генерального директора — керівниця експертної групи з питань відкритої науки та систем оцінювання ефективності директорату розвитку науки Міністерства освіти і науки України;

- **Оксана Двигун**, державна експертка експертної групи з питань відкритої науки та систем оцінювання ефективності директорату розвитку науки Міністерства освіти і науки України;

- **представники й представниці наукових установ і закладів вищої освіти з України та ЄС.**

Міністерство освіти і науки України є **членом консорціуму Open4UA.**

У центрі уваги семінару — практичні рішення, які сприяють переходу українських університетів від декларацій до реального впровадження відкритої науки. Зокрема:

- формування й реалізація політик відкритої науки на рівні університетів — як європейських, так і українських;

- ефективне управління дослідницькими даними, зокрема розробленням інституційних політик і планів управління даними (DMP);

- роль **фахівців з управління дослідницькими даними** — окрему сесію було присвячено передовому досвіду університетів ЄС у підготовці таких кадрів;

- розвиток інфраструктури відкритої науки — від репозитаріїв до національних порталів і технічних рішень.

Українська делегація презентувала **ключові зміни до законодавства**, які готує МОН — зокрема, **законопроект про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації принципів відкритої науки.**

Окремий акцент зроблено на темі **управління дослідницькими даними**: представниця Університету Любляни поділилася досвідом упровадження функціоналу **стюардів даних**. Це надзвичайно актуально для України, адже зараз за ініціативою МОН готується **професійний стандарт «Фахівець з управління дослідницькими даними».**

Окрему увагу надали відновленню наукової інфраструктури, зруйнованої внаслідок повномасштабної війни, а також перспективам партнерства в межах європейських наукових програм.

Такі заходи — частина системної роботи над тим, щоб українська наука була видимою у світі, а українські дослідники — повноцінно інтегровані в європейську наукову спільноту.

([вгору](#))

Додаток 36

09.06.2025

Біографіка і патріотична консолідація українського суспільства

До програми XXI Біографічних читань увійшло 40 доповідей і повідомлень дослідників з наукових установ, закладів вищої освіти, бібліотек, архівів, музеїв з різних міст України. До онлайн-заходу мали можливість приєднатися близько 30 осіб ([Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського](#)).

У вітальному слові директор [Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України [Володимир Іванович Попик](#) наголосив на нових завданнях і вимогах, які висуває перед біографістами – вченими, літераторами, журналістами, а також працівниками інформаційної й бібліотечної сфери, – війна, суспільно-політичні й духовні процеси, що відбуваються під її впливом у суспільстві. У доповіді «Сучасна українська біографіка і очікування суспільства» [В. І. Попик](#) наголосив, що біографістам належить зробити рішучий поворот від традиційної у довоєнний час тематики, зорієнтованої на створення ґрунтовних біографічних нарисів про визначних діячів науки й культури, статей у фахових наукових виданнях, до підготовки публікацій різного формату, спрямованих на розкриття духовної і патріотичної та громадянської сутності української людини, її здатності протистояти жорстким викликам долі, об'єднувати зусилля в умовах воєн, революцій, соціальних потрясінь, вимушеної відірваності від Батьківщини. При цьому сучасний читач чекає від біографічної літератури всієї правди про представників минулих поколінь і наших сучасників, без будь-якої ідеалізації і героїзації. Біографи покликані розкривати сутність людей у всій складності й суперечливості їхніх доль, у боротьбі, що конче необхідно сучасній людині, щоби зберегти в собі все людське, духовно вистояти у вирі драматичних подій. Також важливо враховувати, що біографіка вийшла далеко за тісні для неї рамки наукових публікацій – вона нині є важливою частиною комунікативного простору суспільства: органічно постала популярна біографіка в інтернеті, зокрема, у соціальних мережах Instagram і Facebook, месенджері Telegram, популярному відеохостингу YouTube.

Особливою прикметою цього річних Читань стала значна увага до гендерної проблематики, жіночих біографій. Низка виступів охоплювала біографічний матеріал щодо жіночих постатей у науці, освіті й культурі.

[Повний текст](#)

[Оксана Плющик](#),
кандидат філологічних наук, доцент,
учений секретар [Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ

([вгору](#))

Додаток 37

26.06.2025

Мінцифра формує стратегію з ШІ – долучайтеся до опитування і впливайте на майбутнє ШІ в Україні

“Штучний інтелект впливає на кожну сферу життя держави, трансформує освіту, оборону, тощо. Україна має чітко визначити свій шлях у цій сфері. Тому ми працюємо над Стратегією розвитку штучного інтелекту до 2030 року. Вона стане дорожньою картою, як держава

*інтегруватиме AI у державне управління, медицину, економіку, безпеку, освіту і як штучний інтелект може змінити ці сфери. Опитування щодо Стратегії допоможе нам врахувати реальні потреби суспільства і сформувати політику у напрямі ШІ, яка відкриватиме нові можливості для бізнесу і держави”, — повідомив Віцепрем’єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації **Михайло Федоров** ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).*

Щоб створити дієву стратегію, яка відповідатиме викликам і потребам українського суспільства, ми запускаємо опитування. Ви можете поділитися своїми ідеями щодо застосування штучного інтелекту в різних сферах — ми обов’язково їх розглянемо та врахуємо в роботі над стратегією.

В опитуванні також можна вказати:

- які ризики, пов’язані із ШІ, турбують вас найбільше
- де у вас виникають труднощі з використанням ШІ
- цілі, які мають стояти перед державою і конкретними галузями у сфері ШІ
- пріоритетні напрями інтеграції ШІ в країні

Опитування можна проходити індивідуально або від імені своєї організації – бізнесу, державного органу, громадські організації тощо.

*“Власні стратегії мають усі країни-лідери з ШІ: Сінгапур, Велика Британія, Естонія, США, Китай, Франція, Південна Корея тощо. Україна теж її матиме. При формуванні стратегії нам важливо знати, як громадяни, бізнеси, державні установи, науковці, освітяни вже взаємодіють з AI, які бачать виклики та очікування від цієї технології. Ці дані допоможуть розробити максимально актуальну стратегію, побудовану на реальному досвіді українців”, — зазначив **Олександр Борняков**, заступник Міністра цифрової трансформації з питань розвитку ІТ.*

Стратегія розвитку ШІ розробляється в межах Стратегії цифрового розвитку інновацій України (WINWIN) до 2030 року. Наразі опубліковано [«Аналіз секторального напрямку та первинне бачення розвитку сфери ШІ»](#) — документ визначає ключові пріоритети розвитку штучного інтелекту в Україні та описує напрями його впровадження в стратегічні сектори: публічне управління, медицина, освіта, оборона, кібербезпека та бізнес. Цей Аналіз стане основою для створення стратегії, яка базуватиметься на реальних потребах суспільства, сучасних викликах і міжнародній експертизі.

*«Впровадження ШІ є надзвичайно важливим для модернізації державних процесів, підвищення ефективності управління та зміцнення економічної стабільності. Це дасть змогу Україні ще більш оперативно реагувати на глобальні виклики й забезпечувати конкурентоспроможність на світовій арені. Завдяки міжнародній співпраці та сприянню розвитку українськомовних ШІ-продуктів ми формуємо потужну технологічну екосистему, яка допоможе зміцнити цифровий суверенітет України й зробити її лідером ШІ-інновацій у світі», — зазначила **Валерія Іонан**,*

радниця Віцепрем'єр-міністра — Міністра цифрової трансформації України з питань інновацій, цифровізації та глобальних партнерств.

Діліться власним баченням розвитку ІІІ в Україні в опитувальнику [українською](#) або [англійською](#) мовами. Дедлайн — 10 липня включно.

Стратегія буде представлена восени 2025 року.

Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні розробляється Мінцифрою спільно з Digital Nation OÜ (Естонія) за підтримки Естонського центру міжнародного співробітництва та розвитку (ESTDEV), та проєкту «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» (UK DIGIT), що виконується Фондом Євразія і фінансується UK Dev. Стратегія розробляється у межах Стратегії цифрового розвитку інновацій України до 2030 року WINWIN.

([вгору](#))

Додаток 38

17.06.2025

РЕЗУЛЬТАТИ СТАРТОВОГО СЕЗОНУ ІНКУБАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ “BOOSTER ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ – 2025” (ВЕСНЯНА СЕСІЯ)

В рамках заходу були проведені 7 онлайн-тренінгів, 34 консультації та демо-день із онлайн-пітчами 18 команд, які підготували якісні візуалізації своїх проєктів та продемонстрували здобуті на програмі вміння і навички ([Academ.City](#)).

До програми долучилися дослідники з Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України, Буковинського державного медичного університету, Інституту металофізики імені Г.В. Курдюмова НАН України, Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України, Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, Інститут хімії поверхні імені О.О. Чуйка НАНУ та інших інститутів і університетів. Під час участі в програмі утворилися міжкомандні (міждисциплінарні) зв'язки, які можуть стати основою для запуску нових міжнародних науково-інноваційних проєктів.

Запис демо-дня можна переглянути [за посиланням](#).

Консультації та тренінги проводили провідні експерти проєкту “Академ.Сіті”, Київського академічного університету, Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Київської школи економіки, які спеціалізуються на питаннях управління інноваційними проєктами, дослідженнями і розробками, а також підготовки грантових апікацій та пітч-презентацій.

Учасники демо-дня отримали сертифікати про підвищення кваліфікації.

Дякуємо всім учасникам та долученим експертам за активну участь та зусилля у розвитку інноваційної екосистеми Національної академії наук України та запрошуємо на осінню сесію програми!

Програма реалізовувалася в межах експериментального проекту Міністерства освіти і науки України у співпраці з Фондом розвитку інновацій зі створення мережі стартап-шкіл — інкубаторів — акселераторів на базі закладів вищої освіти та наукових установ.

([вгору](#))

Додаток 39

07.06.2025

Чернишова М., керівниця партнерств у стартап-акселераторі YEP УНІВЕРСИТЕТ ЯК ЦИФРОВИЙ ХАБ: НОВА РОЛЬ У РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Як це працює в Європі

У країнах ЄС університети активно допомагають бізнесу, громадам і владі в цифровій трансформації. Один із яскравих прикладів цього — Європейські цифрові інноваційні хаби (ЄЦИХ), які діють як партнерства між університетами, компаніями та місцевою владою. Кластерний підхід дозволяє усунути бар'єри між освітою, ринком і потребами конкретного регіону ([ZN.UA](#)).

У такій співпраці університети не просто навчають — вони разом з іншими створюють рішення. Наприклад, бізнес може звернутися з конкретною потребою, а університет — допомогти знайти рішення, залучаючи викладачів, студентів і дослідників. Виграють усі: дослідники і студенти отримують реальні задачі, підприємці — доступ до експертизи та інструментів.

Наприклад, у Литві Sunrise Valley Science and Technology Park [об'єднує](#) Вільнюський університет, технічний університет Гедимінаса, муніципалітет та асоціації бізнесу. Парк працює у найбільшому освітньо-науковому кампусі Балтії, підтримує молоді інноваційні компанії, надає послуги з оцінки цифрової зрілості та комерціалізації досліджень.

У Фінляндії прикладом такого підходу є [Robocoast](#) — європейський цифровий інноваційний хаб, що об'єднує 15 університетів та сотень промислових компаній. Через хаб RoboAI вони пропонують малим та середнім підприємствам доступ до технологічної інфраструктури, тестування інновацій, навчання та пошук фінансування. Партнерство спрямоване на впровадження рішень у сфері робототехніки, штучного інтелекту, кібербезпеки та Internet of Things або Інтернет-речей (технологія, що дозволяє пристроям збирати та передавати дані без участі людини).

[Звіт](#) Європейської асоціації університетів, Universities as key drivers of sustainable innovation ecosystems, підтверджує: ЗВО, що вбудовані в інноваційні екосистеми, підсилюють стійкість і конкурентоспроможність

регіонів. Для України це — шанс знайти системні рішення для бар'єрів, які стримують розвиток університетських інновацій: складнощів зі створенням спіноффів (нового бізнесу, який створюється на основі ідеї, технології або розробки з університету), розриву між дослідженнями та підприємництвом, співпраці з бізнесом переважно у форматі разових послуг. Якщо розвивати університетські хаби як платформи партнерства, це дає змогу поєднати експертизу, запит і інфраструктуру в реальні цифрові рішення для регіонів.

Університети як середовище творення цифрових рішень

У 2024 році в Україні було обрано 12 консорціумів для [створення](#) Європейських цифрових інноваційних хабів у межах програми ЄС «Цифрова Європа». У 2025 році вони вже розпочали свою діяльність, відкривши університетам нові можливості для впливу на цифрову трансформацію своїх областей.

Університети відіграють у цих хабах важливу роль. Наприклад, Київський національний економічний університет координує Win-Win EDIH — [хаб](#), що фокусується на штучному інтелекті, кібербезпеці та цифровій освіті. До мережі також входять десятки університетів по всій Україні — серед них Чернігівська та Запорізька політехніка, Хмельницький національний університет, Сумський державний університет, Чернівецький університет та інші. Завдяки такому формату формується нова інфраструктура партнерств: університети можуть поєднувати свої знання й ресурси з конкретними запитами громад, бізнесу та державного сектору.

Один із прикладів — Житомирська політехніка, яка перетворила внутрішню експертизу на масштабований цифровий продукт. Університетська команда [розробила](#) Digital University UA — систему для онлайн-менеджменту закладів вищої освіти, яка охоплює ключові управлінські процеси: від синхронізації з ЄДЕБО до організації навчального процесу, управління науковою діяльністю, фінансами й комунікацією. Платформу вже впроваджено в Київському авіаційному інституті та Київському національному університеті будівництва і архітектури.

Використання цієї системи дозволяє університетам зменшити рутинне адміністративне навантаження, зосередитися на стратегічному розвитку та підвищити прозорість внутрішніх процесів — що своєю чергою сприяє ефективнішому управлінню.

У межах участі у Win-Win EDIH команда Житомирської політехніки також підтримує інші організації на шляху цифрової трансформації, демонструючи, як університет може бути провайдером рішень не лише для себе, а й для ширшої екосистеми.

Мережа ЄЦІХ — лише один із інструментів. Водночас університети в Україні активно розвивають власні формати роботи з цифровими рішеннями: запускають стартап-студії, лабораторії, міждисциплінарні команди, інкубатори. Наприклад, у межах [проєкту](#) Seeds of Bravery команда YEP Accelerator допомагає університетам будувати інноваційну інфраструктуру, адаптовану до місцевих потреб і локального бізнесу.

Освіта як інструмент трансформації

Цифрова трансформація в університетах тісно пов'язана з освітніми процесами. Один із найпомітніших прикладів — поєднання підприємництва з навчанням. У 2024 році МОН оголосило про запуск мережі стартап-шкіл, інкубаторів та акселераторів. Хоча підприємництво не є фокусом цієї статті, воно доповнює цифровий компонент: йдеться про формування середовищ, де народжуються прикладні рішення. Цей підхід [ми детальніше описували у статті](#) «Українські університети можуть стати кузнею підприємців. Як це зробити?» — і він залишається актуальним у цифровому вимірі.

Європейська політика [говорить](#) про валоризацію — тобто перетворення знань і досліджень на продукти, послуги чи політики, які приносять користь суспільству. Це не лише про технології, а й про участь університетів у формуванні публічної політики, роботі з вразливими групами, про соціальні інновації.

Це дозволяє подивитися на роль ЗВО ширше — як на складову суспільної інфраструктури.

Доступність і довіра: що робить університет ключовим гравцем

Університети мають низку переваг, які особливо цінні в умовах децентралізації: фізична присутність у регіонах, доступ до інфраструктури, викладачів і студентів, а також відносна автономія. Це дає змогу не лише навчати цифрових навичок, а й створювати продукти — на основі реальних запитів громад, підприємців і влади.

ЗВО дедалі частіше виступають платформами для довгострокової взаємодії — середовищами, де можна не лише отримати знання, а й разом із партнерами вирішувати прикладні виклики. Це вимагає нової якості взаємодії: не як послуги, а як співтворення.

Що стримує університети

1. **Немає чіткої стратегії.** У багатьох урядових документах згадується важлива роль університетів у цифровій трансформації, зокрема в [Стратегії](#) цифрового розвитку інноваційної діяльності до 2030 року. Є окремі позитивні приклади — як-от CDTO Campus, що надає командам доступ до навчання та спільноти практиків. Але загалом університетам бракує сталої підтримки: немає механізмів довгострокового інституційного супроводу, координації між відомствами чи ресурсів на розвиток регіональних екосистем. Багато що досі тримається на ініціативі окремих команд.

2. **Недостатнє визнання.** Навіть коли університети вже співпрацюють із громадами чи бізнесом, їх часто не розглядають як рівноправних партнерів. Їх залучають як майданчики для заходів або виконавців проєктів, а не як тих, хто може формувати політику або створювати рішення разом.

3. **Перевантаження команд.** Для роботи з цифровими темами та інноваціями університетам потрібні викладачі, ментори, фасилітатори, менеджери проєктів, комунікаційники — але штат часто той самий. Команди

змушені поєднувати кілька ролей без додаткових ресурсів, що призводить до перевтоми й вигорання (про технологічний стрес [детальніше](#) у дослідженні 2023 року в журналі *Studies in Technology Enhanced Learning*). Без підтримки та адаптивних моделей університети ризикують втратити головний ресурс — людей.

Університет — це не лише місце навчання. Це центр, де зустрічаються ідеї, виклики й рішення, де формується довіра й виникають партнерства. Україні потрібна модель, у якій університети стають опорними точками регіонального розвитку — з чіткою роллю, підтримкою з боку держави й донорів, стабільним фінансуванням і довгостроковими зв'язками з бізнесом і громадами. Без цього неможливо забезпечити стале впровадження цифрових змін у регіонах.

([вгору](#))

Додаток 40

18.06.2025

Річний звіт УКРНОІВІ-2024: євроінтеграція та інноваційний розвиток

2024-й став для світу роком визнання ролі нематеріальних активів, і зафіксовано новий рекорд їх вартості для компаній — \$79,4 трлн (за даними [звіту](#) Brand Finance Global Intangible Finance Tracker). Ці глобальні тренди розуміє український ІР офіс і всіляко підтримує їх реалізацію в нашій державі. На цьому наголосила директорка УКРНОІВІ Олена Орлюк ([ІР офіс](#)).

“Розуміючи світові тренди, УКРНОІВІ спрямовує свої зусилля на поглиблення міжнародного співробітництва України у сфері інтелектуальної власності, забезпечення євроінтеграційного процесу, підвищення якості експертизи заявок на об’єкти права інтелектуальної власності, диджиталізацію процесів роботи ІР офісу та клієнтоорієнтованість у наданні державних сервісів та послуг.

Уряд України бачить країну у 2030 році як державу, де інновації є основою економіки та національної безпеки. Сфера інтелектуальної власності як невід’ємна складова національної політики, економіки, культури, суспільного розвитку рухається курсом, визначеним органами державної влади України”, – акцентувала очільниця ІР офісу.

При цьому УКРНОІВІ продовжує працювати над боротьбою з порушенням прав інтелектуальної власності, над створенням інноваційної екосистеми, а також поглиблювати міжнародну співпрацю для всієї сфери інтелектуальної власності.

“Враховуючи вкрай негативні наслідки контрафакту та піратства для економіки, бюджетів, бізнесів, авторів та інноваторів, ми переосмислили роль УКРНОІВІ в реалізації державної політики з розбудови ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Також зусилля

нашої команди постійно спрямовуються на створення та допомогу в комерціалізації інтелектуальної власності як невід’ємної складової інноваційного розвитку України”, – підкреслила Олена Орлюк.

Крім того, ІР офіс активно працює над ефективним функціонуванням якісної платформи для діалогу у сфері інтелектуальної власності, над популяризацією механізмів альтернативного вирішення спорів, над розвитком креативних секторів економіки, а також над впровадженням ІР культури серед українців.

Річний звіт УКРНОІВІ-2024 охоплює такі напрями роботи:

- Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності;
- Експертиза заявок та реєстрація об’єктів промислової власності;
- Розвиток сфери промислової власності;
- Розвиток сфери авторського права і суміжних прав;
- Захист прав у сфері інтелектуальної власності;
- Забезпечення діяльності колегіальних органів ([Апеляційна палата](#), [Комісія “Україна”](#), [Атестаційна комісія](#) та [Апеляційна комісія](#) УКРНОІВІ);
- Цифрова трансформація;
- Інформаційне забезпечення ІР сфери;
- Інновації як стратегічний ресурс відновлення та розвитку України;
- УКРНОІВІ як платформа для діалогу у сфері інтелектуальної власності;
- Формування ІР культури;
- Прозорість діяльності ІР офісу.

Повний звіт за 2024 рік доступний за [посиланням](#).
([вгору](#))

Додаток 41

16.06.2025

Думан В.

25 НАЙПЕРСПЕКТИВНІШИХ ІІІ-СТАРТАПІВ ЄВРОПИ ЗА ВЕРСІЄЮ BLOOMBERG ([ZN.UA](#)).

Відбираючи стартапи, і видання, і залучені експерти керувалися такими критеріями:

- Технологічна спрямованість, але без обмеження галуззю;
- Менше 10 років від заснування;
- Тісний зв’язок з Європою — через штаб-квартиру та/або засновників;
- Вартість компанії не менше ніж \$50 млн;
- Вражаючі темпи зростання;
- Інноваційність, що дає потенціал стати лідером індустрії.

Топ-25 європейських стартапів на базі ІІІ

1. Amber Therapeutics, Велика Британія:

Нейромодуляційні пристрої для лікування захворювань нервової системи;

2. **Cradle, Нідерланди / Швейцарія:**
Генеративний ШІ для проєктування молекул білків в галузі медицини та лабораторних досліджень;
3. **DeepL, Німеччина:**
Машинний переклад і розпізнавання мовлення на базі ШІ;
4. **Dream Games, Туреччина:**
Мобільні ігри, творці Royal Match — займає перше місце серед ігор, що приносять найбільше прибутку;
5. **Einride, Швеція:**
Автономні безпілотні електровантажівки;
6. **ElevenLabs, Велика Британія / США:**
Клонування голосу та генерація аудіо з емоціями та інтонаціями за допомогою ШІ — для якісного дубляжу фільмів і не тільки;
7. **Exotec, Франція:**
Автоматизація товарних складів за допомогою модульних роботів;
8. **Helsing, Німеччина:**
Програмне забезпечення та автономні дрони для оборонної промисловості;
9. **Isar Aerospace, Німеччина:**
Запуск супутників і ракетні технології як європейська альтернатива співпраці з Ілоном Маском та SpaceX;
10. **Lovable, Швеція:**
Платформа для створення додатків і сайтів на основі ШІ;
11. **Mistral AI, Франція:**
Великі мовні моделі та ШІ-інфраструктура — партнер Nvidia у створенні першої французької фабрики штучного інтелекту;
12. **Monumental, Нідерланди:**
Роботизована кладка цегли для міського будівництва;
13. **Neko Health, Швеція:**
Сканування тіла та моніторинг здоров'я на базі ШІ;
14. **Nothing, Велика Британія:**
Доступні смартфони з унікальним дизайном;
15. **Ochre Bio, Велика Британія:**
РНК-терапія захворювань печінки на основі ШІ;
16. **Orbital Materials, Велика Британія:**
ШІ для винайдення нових речовин та матеріалів;
17. **PennyLane, Франція:**
Платформа для бухгалтерії та фінансового обліку;
18. **Pigment, Франція:**
Планування та прогнозування бізнесу за допомогою ШІ;
19. **Poolside, Франція / США:**
Генерація програмного коду та розробка ПЗ за допомогою ШІ;
20. **Quantexa, Велика Британія:**
Інтелектуальний аналіз даних і виявлення шахрайства на базі ШІ;

21. **Quantum Systems, Німеччина:**
Розвідувальні дрони військового призначення;
22. **Synthesia, Велика Британія:**
Цифрові відеоаватари, згенеровані ШІ на основі тексту;
23. **The Exploration Company, Німеччина:**
Багаторазові космічні вантажні апарати;
24. **Tripledote Studios, Велика Британія:**
Мобільні карткові ігри та головоломки;
25. **Wayve, Велика Британія:**
ПЗ для автономного водіння та систем допомоги водієві.

На виставці VivaTech у Парижі люксовий конгломерат LVMH обрав [трьох ШІ-розробників](#), які найефективніше інтегрували свої мовні моделі штучного інтелекту в індустрію розкоші. Це американський стартап KaHoona та два французькі — Genesis і студія OMI.
([вгору](#))

Додаток 42

26.06.2025

Утворено Консорціум EIFL-Україна: ДНТБ України стала національним координатором міжнародної ініціативи EIFL

До червня 2025 року національним координатором ініціативи була Асоціація «Інформатіо-Консорціум». Від червня 2025 року цю функцію офіційно виконує ДНТБ України — згідно з підписаним Меморандумом про співпрацю ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Новий етап партнерства забезпечить університетські й наукові бібліотеки України доступом до широкого спектра ліцензованих наукових електронних ресурсів, а також підтримкою публікацій у відкритому доступі — безоплатно або зі знижкою. Це критично важливо в умовах війни, коли вітчизняна наукова спільнота працює у складних обставинах.

Діяльність EIFL-Україна охоплює чотири ключові напрями:

1. **Доступ до ліцензованих ресурсів:** безоплатний або пільговий доступ до електронних наукових ресурсів і технологічних платформ; пільгові умови оплати APC для відкритих публікацій.
2. **Авторське право та бібліотеки:** адвокація реформи законодавства про авторське право для потреб освіти, науки та бібліотек.
3. **Відкритий доступ:** підтримка політик відкритого доступу, створення репозитаріїв публікацій і даних, запуск журналів відкритого доступу.
4. **Публічні бібліотеки:** впровадження інноваційних бібліотечних сервісів для розвитку громад.

Завдяки підтримці EIFL в Україні вже створено понад 120 відкритих репозитаріїв, запроваджено політики відкритого доступу, а також розроблено навчальні курси й МООС (масові відкриті онлайн-курси) з відкритої науки. У 2022 році КМУ затвердив Національний план щодо відкритої науки, у межах

якого триває реалізація проєктів, зокрема зі створення репозитаріїв дослідницьких даних.

EIFL також підтримує ініціативи з оновлення авторського права, зокрема ратифікацію Марракеського договору для осіб з порушеннями зору (2023 рік).

Структура управління Консорціумом EIFL-Україна:

- **Національний координатор:** ДНТБ України. Відповідальні: Тетяна Ярошенко й Олена Рачинська.
- **Наглядова рада:**
 - Оксана Двигун (МОН України);
 - Алла Жарінова (ДНТБ України);
 - Оксана Бруй (Українська бібліотечна асоціація);
 - Олексій Васильєв (Асоціація «Інформатіо-Консорціум»);
 - Марина Женченко (КНУ імені Тараса Шевченка);
 - Олег Шилюк (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича).

Консорціум EIFL-Україна є добровільним об'єднанням українських ЗВО та наукових установ, які прагнуть отримати організований доступ до електронних наукових ресурсів.

Загальні збори учасників Консорціуму відбуватимуться щорічно в межах конференції ДНТБ України «Відкрита наука та інновації»: <https://conference.dntb.gov.ua/>

Детальніше про Консорціум EIFL-Україна, ресурси та умови приєднання — на [сайті](#) ДНТБ України.
([вгору](#))

Додаток 43

19.06.2025

ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТУ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ ЗА ПРОФЕСІЄЮ «ФАХІВЕЦЬ З БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ»

(Національний репозитарій академічних текстів).

Проєкт розроблено відповідно до пунктів 15 та 16 відповідного Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року № 373 (із змінами). У проєкті визначена мета діяльності за професією – забезпечення інформаційних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотек шляхом здійснення комплектування, організації та зберігання бібліотечного фонду; аналітико-синтетичного опрацювання документів; обслуговування користувачів, у т. ч. віддалених; соціокультурної роботи, популяризації читання як способу отримання знання та форми культурного дозвілля; застосування цифрових технологій та інструментів для професійної комунікації. Також визначені назви професії та код (коди) підкласу (підкласів) (групи) професії згідно з Національним

класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій»; назви документів, що підтверджує професійну кваліфікацію особи (Диплом молодшого фахового бакалавра за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» із записом про здобуту професійну кваліфікацію «Фахівець з бібліотечної справи»; Сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації «Фахівець з бібліотечної справи»; інші документи, що підтверджують здобуття професійної кваліфікації «Фахівець з бібліотечної справи»). Зауваження та пропозиції до проекту можна подати до 4 липня 2025 року.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/7UgY7>, <https://ukrintei.ua/y/U6peR>, <https://ukrintei.ua/y/bshb9>

(вгору)

Додаток 44

18.06.2025

Конкурсні заявки приймаються Оргкомітетом в електронній формі за допомогою сервісу Google-форми:

<https://docs.google.com/.../1FAIpQLSdYIPzIcPB.../viewform...>

Умови конкурсу викладені у Положенні: <https://ula.org.ua/.../1369-polozhennia-pro-vseukrainskyi...>

Адмініструють конкурс «Бібліотека року 2025» члени Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація.

[\(Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association\).](#)

До 1 вересня 2025 р. Президія ВГО Українська бібліотечна асоціація приймає також подання на відзнаки Української бібліотечної асоціації:

За відданість бібліотечній справі

За внесок у бібліотекознавство

За внесок у бібліотечну освіту

Інклюзивна бібліотека

Краще регіональне відділення

Детальніше про кожну відзнаку читайте на порталі Української бібліотечної асоціації в розділі «Відзнаки Асоціації»: <https://ula.org.ua/pro-nas/vidznaky-asotsiatsii>

Подання відповідно до Положення про відзнаку просимо надсилати на офіційну електронну адресу ВГО Українська бібліотечна асоціація info@ula.org.ua

Докладніше на порталі: <https://ula.org.ua/.../5372-vseukrainskyi-konkurs...>

(вгору)

10.06.2025**ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЙ АКАДЕМІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**(Національний репозитарій академічних текстів).

Опитування, проведене «Бібліотечним журналом» та спонсороване EBSCO, стало основою для збору даних серед академічних бібліотекарів щодо елементів створення комплексної колекції літератури для їхніх викладачів та студентів. Зокрема, вивчалась зміна ролі літератури у дослідженнях (знайомство студентів з новими місцями, перспективами та культурами, розвиток навичок критичного мислення), поява нових літературних жанрів (наукова фантастика на думку опитаних є наразі найпопулярнішим новим жанром), зростання різноманітності (майже три чверті респондентів оцінили наявність авторів з різним походженням у своїх колекціях як «дуже важливу», а 51% повідомляють, що 10-30% їхніх літературних колекцій містять авторів з різним походженням), доступність (серед сервісів, які респонденти найчастіше називають важливими для своїх бібліотек, належать перетворення тексту в мовлення, багатомовна підтримка та відповідність стандартам доступності), інформація про жанр та автора (ідеальний інтерфейс користувача «централізує інформацію, пропонуючи детальні профілі авторів, жанрову навігацію та історичний контекст», забезпечує «здатність ідентифікувати літературні твори за тематичним фокусом», «агреговану інформацію про авторів»). Отже, створення комплексної колекції академічної літератури включає в себе кілька чинників, зокрема – представлення різних голосів, забезпечення доступності ресурсів для всіх користувачів, розвиток навичок критичного мислення та ознайомлення дослідників з новими жанрами та авторами.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/fwpt2>, <https://ukrintei.ua/y/bGNNW>
([вгору](#))

26.06.2025**ВИКОРИСТАННЯ У БІБЛІОТЕЦІ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНСТРУМЕНТІВ З ГШІ**(Національний репозитарій академічних текстів).

Зазначається, що з огляду на поширення генеративних моделей штучного інтелекту (зокрема, ChatGPT) завідувач бібліотеки Войцех Возняк запропонував створення рамок для відповідального використання штучного інтелекту в дослідженнях та освіті. Невдовзі після цього у бібліотеці університету змогли протестувати ранню версію Scopus AI у рамках бета-доступу. Це дозволило польським фахівцям оцінити потенціал ШІ, вбудованого у платформу Scopus, в частині його підтримки дослідників. Після успішного тестування бібліотека у травні 2024 року розпочала

загальноуніверситетське випробування цього інструменту, не знаючи напевне наперед, як саме дослідники використовуватимуть нові можливості, чи будуть в цьому зацікавлені та який буде результат. Бібліотека провела власне опитування користувачів, щоб зрозуміти, як саме дослідники використовують Scopus AI. «Під час тестування нових інструментів та сервісів ми зазвичай покладаємося на статистику використання як основний засіб оцінки. Однак у випадку Scopus AI ми усвідомили, що це був абсолютно новий тип інструменту, потенціал якого дослідники можуть не одразу побачити». Було з'ясовано, що ШІ використовувався на практиці для підготовки літературного огляду та реферування результатів досліджень. Серед переваг використання ШІ науковці назвали: прискорення процесу огляду літератури; формування міждисциплінарних навичок інформаційної грамотності.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/p8fgG>, <https://qrpage.net/qr/ub3wI>
(вгору)

Додаток 47

20.06.2025

НАВИЧКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ МАЙБУТНІХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Іньлін Чен «Навички штучного інтелекту для майбутніх університетських бібліотекарів» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній наголошується, що співробітники бібліотек закладів вищої освіти повинні мати знання та відповідні навички щодо того, як етично та ефективно допомагати студентам і науково-педагогічним працівникам у використанні інструментів штучного інтелекту. Важливо від самого початку закладати у здобувачів освіти фундаментальні основи у цій сфері, адже в епоху стрімкого поширення інструментів штучного інтелекту змінюються майже усі процеси – проведення досліджень, доступу до інформації, виконання аналітичних розробок, підготовки резюме тощо. Отже, бібліотечним фахівцям необхідні упевнені навички ефективної взаємодії з ШІ для покращення бібліотечних послуг, а також підтримки дослідників в їхній адаптації до нових методологій, формування нової інформаційної грамотності. Необхідно обговорювати з читачами подвійну роль штучного інтелекту. Необхідні інвестиції в розвиток бібліотечних систем на базі штучного інтелекту, здійснення стратегічної інтеграції ГШІ у бібліотечні послуги з урахуванням пропозицій від ІТ-фахівців, науковців, освітян, студентів, інших зацікавлених осіб. Так бібліотекарі стануть не лише інформаційними експертами, а й важливими посередниками та навігаторами у сфері штучного інтелекту. Вони підтримуватимуть розвиток грамотності у галузі штучного інтелекту, його етичне використання, залишатися на передовій позиції з поширення знань у цифрову епоху.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/4KFo5>
(вгору)

Додаток 48

12.06.2025

ПРО ІНФОРМАЦІЙНУ ІНТЕГРАЦІЮ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ РЕПОЗИТАРІЇВ ІЗ НРАТ

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Наразі до Нацрепозитарію вже підключені [13 університетів і 2 журнали](#). Перед ініціюванням співпраці пропонується переглянути матеріали вебінару, присвяченого актуальним питанням діяльності Національного репозитарію академічних текстів, який відбувся 20 травня 2025 року. Технічні й організаційні питання інтеграції репозитаріїв ЗВО і НУ та сайтів наукових видань із НРАТ розглядались у [виступи заступника директора УкрІНТЕІ з науково-інформаційної роботи Олексія Сухого](#) (відеозапис з 40-ї хвилини) та відповідних презентаційних матеріалах. Існує технічна та програмна можливість підключення ресурсів, побудованих на ПЗ DSpace, EPrints, OJS. У відкритому доступі представлений [договір / оферта](#) про спільну діяльність із наповнення академічними текстами Національного репозитарію академічних текстів. [Команда проєкту](#) у відповідь на звернення з [форми зворотного зв'язку НРАТ](#) (пункт «Інформаційна інтеграція з НРАТ») або корпоративні скриньки NRAT@ukrintei.ua, su@ukrintei.ua надасть необхідні письмові роз'яснення, надішле інструкцію про реєстрацію персонального е-кабінету особи, відповідальної за інформаційну інтеграцію з НРАТ, запропонує індивідуальні консультації.

Детальніше: <https://nrat.ukrintei.ua/pro-nrat/lokalni-repozytariyi/>, <https://ukrintei.ua/y/FcZyl>, <https://ukrintei.ua/y/Aoi12>, <https://nrat.ukrintei.ua/pro-nrat/komanda-proektu/>, <https://nrat.ukrintei.ua/feedback/>, <https://nrat.ukrintei.ua/category/informacziya-pro-diyalnist/>
(вгору)

Додаток 49

25.06.2025

БОРОТЬБА З ХИЖАЦЬКИМ ВИДАВНИЦТВОМ

На сторінці блогу сайту DOAJ опублікована стаття Лоррейн Естель «Боротьба з хихацьким видавництвом за допомогою сили глобального волонтерства» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У публікації детально описуються загрози для академічної спільноти з боку ненадійних видавців. Лоррейн говорить про запуск нового іспаномовного ресурсу, розробленого для того, щоб познайомити дослідників

з ефективними стратегіями перевірки надійності видавців. Адже у динамічному науковому світі є одна тривожна константа: шахрайські видання та ненадійні видавці, яких часто називають «хижаками», оскільки вони приваблюють авторів публікацій фальшивими обіцянками та позбавляють майбутнього їхні твори. Слід пам'ятати, що ці хижаки не обмежуються окремою країною чи галуззю знань, становлячи насправді велику міжнародну проблему. Дослідникам можна допомогти через відповідну просвітницьку діяльність. Цьому слугує ініціатива Think.Check.Submit, яка пропонує безкоштовні інструменти та рекомендації для визначення авторитетних журналів та видавництв. Відеоуроки містить поради, які кожен дослідник повинен пам'ятати перед поданням своєї роботи до опублікування. Зокрема, йдеться про перевірку членів редакційної колегії, наявність у журналу чіткої контактної інформації, чи індексується він у легітимних МНБД тощо. Ціла мережа волонтерів DOAJ працює над подоланням такого роду проблем хижацьких видавництв. У статті зазначається, що наукові установи, університети, видавці та бібліотекарі мають відігравати вирішальну роль у поширенні інструментів захисту від хижацьких практик. Глобальний рух за академічну доброчесність «Подумай.Перевір.Надішли» – це більше, ніж просто контрольний список дій, це, власне, заклик до дії. Науковці мають зупинитися та поміркувати перед тим, як надсилати свою роботу, критично підійти до процесу публікації.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/IUFQ9>, <https://thinkchecksubmit.org/>, <http://qrpage.net/qr/hpLk4>
(вгорі)

Додаток 50

02.06.2025

Де краще працюється вченим – в університеті чи вдома?

Зокрема, доступ до лабораторії істотно збільшує частку часу, який дослідники в природничих, сільськогосподарських і технічних науках проводять в університеті. Це й не дивно – без лабораторного середовища експериментальні дослідження залишаються теоретичними припущеннями ([Пан Бібліотекар](#)).

Та водночас цікаво інше: **наявність добре облаштованого домашнього офісу зменшує відвідуваність університету навіть серед цих же природничників і медиків**, коли йдеться про неекспериментальні завдання – аналіз даних, написання текстів, читання etc.

У гуманітарних науках все ще простіше. Тут навіть не йдеться про лабораторії – лише підвищений рівень психосоціального комфорту (приватність, тиша, концентрація) в університеті може переконати когось із гуманітаріїв з'явитися на кампус. Бо, справді, який сенс долати 5-6

кілометрів до корпусу, якщо за цей час можна прочитати ще кілька сторінок Канта?

Рішення про місце роботи не зводиться до скучного раціонального вибору, а включає й відстань до університету, і естетику простору, і навіть емоційний зв'язок із місцем. Кампуси, розташовані компактно (у межах одного району чи кварталу) сприяють випадковим зустрічам, формують відчуття спільноти. А от розпорошені університети (як це часто буває в українських ЗВО) не лише ускладнюють логістику, але й розмивають їх просторову ідентичність.

Якщо додати до цих результатів ще й український контекст, повномасштабну війну, що зробила віддалену роботу не вибором, а вимушеною нормою, то очевидно, що мислити нині в категоріях “*робоче місце = постійна географічна точка*” стало не просто архаїчним, а продуктивно шкідливим. Сьогодні простір має розглядатись як ресурс: чи є доступ до необхідної інфраструктури, до середовища для концентрації, до можливості комунікації та натхнення?

Бомби на голову не падають, є стіл, розетка і вайфай – робимо українську науку далі. Але питання відкрите: наскільки конкурентоспроможною може бути така наука і як довго ще ми зможемо тримати цю інтелектуальну оборону на табуретці?

Перемогти – переможемо, однак питання холодних читальних залів у павутинні з'явилося задовго до російського вторгнення, і його не можна ігнорувати. **Наука не росте з героїзму – вона росте з умов.**

(вгору)

Додаток 51

17.06.2025

NATURE INDEX 2025

Опубліковано новий рейтинг «Nature Index 2025», який демонструє рівень розвитку та ефективність видавничої діяльності наукових організацій (Національний репозитарій академічних текстів).

Нинішній рейтинг базується на даних 2024 року та використовує дані щодо публікаційної діяльності 145 природничих та медичних журналів з високою репутацією. Список видань періодично переглядається експертами, що дозволяє підтримувати його актуальність. Результати свідчать про високу швидкість посилення внеску Китаю у світову науку: перевага КНР над Сполученими Штатами Америки за даними Nature Index зросла більше, ніж у чотири рази за останній рік. У 2023 році США поступилися Китаю першим місцем у списку лідерів досліджень за внеском у публікації 145 високоякісних журналів з медичних та природничих наук, а у 2024 році цей розрив швидко перетворюється на прірву: КНР тепер очолює список із недосяжно високим показником Nature Index у 32122, тоді як США отримали 22083. Частка Китаю зросла на 17,4% у 2023 році порівняно з часткою

Сполучених Штатів, що впала на 10,1%. Найбільше скорочення спостерігалось у хімії (11,6%), фізичних науках (10,6%), найменше – у медичних (2,7%). Сполучені Штати зберегли перше місце у біологічних науках, але їхня скоригована частка впала на 5,4%, тоді як частка Китаю зросла на 20,4%. Серед українських ЗВО найкращими у рейтингу є: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Київський академічний університет, Ужгородський національний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/EssMs>, <https://ukrintei.ua/y/Ddlzy>
([вгору](#))

Додаток 52

13.06.2025

ЖУРНАЛИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ: ДОСВІД ПІВНІЧНОЇ АФРИКИ

(Національний репозитарій академічних текстів).

Автор зазначає, що регіон досяг важливих успіхів у розширенні доступу до наукових досліджень завдяки поширенню журналів відкритого доступу. Алжир, Єгипет, Марокко, Лівія і Туніс запустили національні платформи підтримки відкритих наукових публікацій за підтримки академічних інституцій та урядових структур. Однак якість журналів ще недостатня для їхнього глобального впливу. Лише 17,5% з 2244 журналів відкритого доступу регіону відповідають стандартам якості, необхідним для включення до Довідника журналів відкритого доступу (DOAJ). Ключовими викликами наразі є процес формування, забезпечення сталого розвитку і співпраці у рамках наявного потенціалу. Подолання фінансових, технічних та культурних бар'єрів, а також залучення інновацій та регіональна співпраця допоможуть перетворити ці журнали з місцевих на впливові в академічному середовищі поза межами окремих країн.

Детальніше: <https://ukrintei.ua/y/xLpNX>
([вгору](#))

Додаток 53

23.06.2025

Навіщо потрібен надуманий тест?

АН ВШУ пропонує виключити ЄВВ з методології наукових досліджень із Порядку прийому до аспірантури ([Світ](#)).

Міністерство освіти і науки України не на жарт узялося за вдосконалення підготовки спеціалістів третього рівня вищої освіти — майбутніх докторів філософії. Зокрема щодо якості вступників. Наприклад, наказом № 740 від 19 травня 2025 р. МОН затвердило для охочих податися в

аспірантуру Програму єдиного вступного випробування — з методології наукових досліджень.

Цей іспит, вирішили в міністерстві, має бути обов'язковим для всіх, хто планує здобувати ступінь доктора філософії або доктора мистецтва. Вступники повинні продемонструвати свої знання методології наукових досліджень. І це попри те, що ні в школі (що зрозуміло), ні в університеті випускники магістратури чи ті, хто одержав диплом спеціаліста, цю дисципліну не вивчали.

А дисципліна серйозна. Вступнику до аспірантури пропонується підготуватися за програмою, що складається з чотирьох розділів. Це — «Наука та наукові дослідження в сучасному світі», «Загальне уявлення про методологію наукового дослідження», «Система організації наукової діяльності», а також «Представлення наукових досліджень». Найбільше уваги в тесті присвятили загальному уявленню про методологію наукового дослідження, питома вага цього розділу становить 40–50 %. Науці й науковим дослідженням в сучасному світі та системі організації наукової діяльності присвячено 20–30 % і 19–29 % завдань. Найменшу питому вагу матиме розділ про представлення наукових досліджень — 5–7 %.

Проаналізувавши наказ МОН про програму єдиного вступного випробування з методології наукових досліджень, члени АН вищої школи України, що об'єднує майже п'ятсот докторів наук і професорів, у кожного з яких були, є і мабуть, ще будуть свої аспіранти, на засіданні Президії АН ВШУ вирішили, що таке нововведення не є позитивом. Воно може спричинити відсіювання тих, хто насправді має хист до наукової роботи й бажання її провадити. Адже незнання методики не означає відсутності любові до наукових досліджень і прагнення досягнути наукові істини.

У своєму зверненні до міністра освіти і науки Оксена Лісового президент АН ВШУ Олександр Наконечний зазначив, що останнім часом помічено зростання обсягу застосування різних варіантів зовнішнього незалежного оцінювання під час вступу на магістерські й докторські програми. Академія розуміє прагнення МОН домогтися об'єктивного оцінювання вступників, зокрема, коли йдеться про навчання за кошти державного бюджету чи про запобігання ухиленню від мобілізації, використовуючи підстави для відстрочки. Але не можна через це створювати додаткові бар'єри, «зводити нанівець оцінювання здатності вступника успішно навчатися».

Проблеми єдиних вступних випробувань (зокрема і ЄВВ з методології наукових досліджень), зазначається у листі, зумовлені відхиленням від загальних вимог до розроблення стандартизованих тестів, що передбачають їхню попередню апробацію (пілотування). А намагання розробити єдині тести для всіх спеціальностей веде до того, що ці тести втрачають релевантність щодо кожної окремої спеціальності (чи до їх більшості).

За структурою і підходами ці тести ЄВВ істотно відрізняються від тестів для вступників до магістратури у розвинених країнах (зокрема, від тестів

GRE, DAT, GMAT, LSAT тощо). Усе це веде не лише до випадковості відбору вступників, але й до дискредитації ідеї зовнішнього незалежного оцінювання як такої.

Що стосується методології наукових досліджень, уточнює Олександр Наконечний, то ці питання зазвичай внесені до освітніх програм аспірантури, а не попередніх рівнів освіти. Тож вступники складатимуть тести з дисципліни, яку вони ніколи не вивчали, і підручників, що відповідали б затвердженій програмі, теж немає. Ба більше, є великі відмінності в методології наукових досліджень не лише у різних галузях, але й усередині галузей.

Зважаючи на те, що ідея ЄВВ з методології наукових досліджень виникла нещодавно, а перед тим передбачалися тести ЄВВ з філософії науки, усе це вказує, що головним завданням нововведення було не оцінювання підготовки вступників до навчання в аспірантурі, а впровадження додаткового «сита» для зменшення кількості аспірантів.

Тож класичні тести з математики, історії, чи, можливо, з іншого предмету як інструменти оцінювання, уточнює Олександр Наконечний, були б у цьому випадку більш релевантними й не менш об'єктивними.

Проблемою стало й те, що не було повноцінного обговорення ідеї тесту з методології наукових досліджень, не було пробного тесту й пілотування. Також варто зазначити, що зі значної частини питань програми наукова і навчальна література містить досить різні погляди, що робить неможливим розроблення якісних завдань стандартизованих тестів.

З огляду на строки вступної кампанії, якісне коригування програми ЄВВ з методології наукових досліджень є вже неможливим. Тому АН вищої школи пропонує виключити ЄВВ з методології наукових досліджень із Порядку прийому.

Марія ВОЛИНСЬКА

([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник Натаров Олег Олександрович

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.